

OPETUSMINISTERIÖ

MUSIIKKIALAN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TYÖRYHMÄN MUISTIO

38:2002

KUVAILEHTI

Julkaisija
OPETUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
28.10.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmän muistio	
Musiikkialan ammatillisen koulutuksen määrällistä ja laadullista kehittämistä arvioiva työryhmä		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Puheenjohtaja Janne Murto Sihteerit Terhi Heino ja Jukka Katajisto		Toimielimen asettamispäivä- määrä 3.9.2001	Dnro 34/043/2001
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistio, Promemoria av arbetsgruppen för yrkesutbildning i musik			
Julkaisun osat Tiivistelmä, kulttuuri- ja koulutuspolitiikan linjauksia, musiikkialan koulutuksen lainsäädäntö, koulutuksen tarjonta ja työvoiman määrä sekä koulutuksen toimivuus, musiikkialan työelämän kehitys ja rakenne, kyselyjen tulokset, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset, liitteet			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työryhmän tehtävänä oli selvittää ja arvioida musiikkialan ammatillisen koulutuksen mitoittamiseen liittyviä määrällisiä ja laadullisia kysymyksiä sekä työssäoppimisen ja harjoittelun käytännön toteuttamisen malleja musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa. Opetuksen nykytilaa, koulutustarpeita sekä työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämistä selvitettiin koulutuksen järjestäjille, musiikkioppilaitoksille, Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereille sekä muusikkoja välittävillä ohjelmatoimistoille tehtyjen kyselyjen avulla.</p> <p>Koulutusjärjestelmässä tapahtuneiden muutosten seurauksena musiikkialan ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten määrä yli kaksinkertaistui 12:sta 26:een vuosina 1995–2002. Konservatorioiden opistoasteen koulutustehtävä siirtyi ammattikorkeakouluille, ja samaan aikaan opiskelijamäärät kasvoivat ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa. Työryhmän arvion mukaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen koulutuksyksiköitä ja opiskelijoita on nykyisin liikaa. Vuonna 2001 aloitti klassisen musiikin opinnot 70 %, pop- ja jazzmusiikin opinnot 27 % ja kansanmusiikin opinnot 3 % kaikista musiikkialan ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Työryhmän arvion mukaan koulutuksen jakautuminen eri musiikin lajeihin eri koulutusasteilla ei kaikilta osin vastaa työelämän tarpeita.</p> <p>Alan tutkinnon suorittanut työvoima on keskimääräistä nuorempaa, ja koulutetun työvoiman poistuminen työmarkkinoilta on siksi verrattain pientä. Uutta koulutettua työvoimaa valmistuu alalle huomattavasti enemmän kuin mitä alalta poistuu vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle. Työllisyys on ollut alalla tähän asti keskimääräistä parempi. Koulutustarjonnan kasvun takia koulutetun työvoiman työttömyyden arvioidaan kuitenkin lähivuosina kasvavan. Lisäksi musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on usein ongelmana vajaatyöllisyys, mikä ei näy tilastoissa.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen opiskelijoiden ja aloituspaikkojen määrää vähennetään, kuitenkin siten, että koulutustarjonnan monimuotoisuus säilyy. Vähentämisessä otetaan huomioon kielelliset ja alueelliset koulutustarpeet. Musiikkialan ammatillinen perustutkinto tulee välittömästi sisällyttää rajoitettavien koulutuksien joukkoon.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että opetusministeriö toimeenpanee viimeistään vuonna 2006 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen kokonaisarvioinnin. Samalla tulee myös erikseen arvioida kunkin oppilaitoksen opetuksen tuloksellisuus. Arvioinnin perusteella musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen musiikin yksiköiden tai koulutusohjelmien määrää vähennetään, jos koulutustarjonta tuolloinkin merkittävästi poikkeaa alan koulutus- ja työvoimatarpeesta. Koulutuksen tehtäviä, työnjakoa ja erikoistumista tulee selkiyttää ja kehittää yhteistyössä eri koulutusasteiden ja koulutuksen järjestäjien kesken.</p> <p>Työssäoppiminen ja harjoittelu tulee järjestää siten, että ne eivät vaikuta haitallisesti muusikkojen työmarkkinoihin. Muista aloista poiketen musiikkialalla on perusteltua järjestää merkittävä osa työssäoppimisesta ja harjoittelusta oppilaitoksissa.</p>			
Avainsanat (asiasanat) Musiikkiala, ammatillinen koulutus, määrällinen koulutustarve, työvoimatarve, muusikkokoulutus, musiikkipedagogikoulutus, klassinen musiikki, pop- ja jazzmusiikki, kansanmusiikki, työssäoppiminen ja harjoittelu			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmien muistioita 38:2002		ISSN 0359-761X	ISBN 952-442-162-3
Kokonaissivumäärä 118	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Utgivningsdatum
28. 10. 2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för kvantitativ och kvalitativ utveckling av yrkesutbildningen i musik Ordförande Janne Murto Sekreterare Terhi Heino och Jukka Katajisto		Typ av publikation	
		Arbetsgruppspromemoria	
		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 3.9.2001	Dnr 34/043/2001
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för yrkesutbildning i musik, Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistio			
Publikationens delar Sammandrag, kultur- och utbildningspolitiska linjedragningar, förändringar i lagstiftningen, utbildningsutbudet, arbetskraftsutbudet, utvecklingen och uppbyggnaden av arbetslivet, resultaten av enkäterna, slutledningar och åtgärdsförslag, bilagor			
Sammandrag Arbetsgruppen skulle utreda och bedöma yrkesutbildningen i musik i fråga om den kvantitativa och kvalitativa dimensioneringen samt praktikmodellerna för utbildningen på arbetsplatsen. Genom enkäter riktade till utbildningsanordnare, musikskolor, medlemsorkestrar i Finlands Symfoniorkestrar rf samt programbyråer som förmedlar musiker utreddes nuläget för undervisningen, utbildningsbehovet samt utbildningen och praktiken på arbetsplatserna. Till följd av att utbildningssystemet ändrades, mer än fördubblades läroanstalterna som ger yrkesutbildning i musik perioden 1995–2002, dvs. antalet steg från tolv till 26. Utbildningsuppgiften på institutnivå som legat hos konservatorierna övertogs av yrkeshögskolorna, och samtidigt ökade antalet studerande i den grundläggande yrkesutbildningen och i yrkeshögskolorna. Arbetsgruppen bedömer att den grundläggande yrkesutbildningen och yrkeshögskolorna i musik för närvarande har för många utbildningsenheter och studerande. År 2001 inledde inom yrkesutbildningen 70 % av de studerande studier i klassisk musik, 27 % studier i pop- och jazzmusik och 3 % studier i folkmusik. Enligt arbetsgruppens bedömning motsvaras fördelningen av utbildningen på olika musikslag på de olika utbildningsnivåerna inte till alla delar arbetslivets behov. Den utexaminerade arbetskraften är i snitt ung, och den utbildade arbetskraften avgår i relativt långsam takt från arbetsmarknaden. Nyutbildad arbetskraft utexamineras i betydligt stridare strömmar än vad folk går i pension på grund av ålder eller arbetsoförmåga. Sysselsättningen har i jämförelse med andra branscher varit bättre i snitt. På grund av ökningen i utbildningsutbudet beräknas arbetslösheten bland utbildade dock öka de närmaste åren. Personer med en yrkesexamen i musik dras också ofta med problemet att vara undersysselsatta, vilket inte syns i statistiken. Arbetsgruppen föreslår att antalet studie- och nybörjarplatser i yrkes- och högskoleutbildningen i musik minskas, dock så att de olika musikformerna bevaras. Minskningen skall beakta utbildningsbehovet avseende språk och regioner. Den yrkesinriktade grundutbildningen i musik bör finnas med genast bland de reducerade utbildningarna. Arbetsgruppen föreslår att undervisningsministeriet senast 2006 verkställer en totalutvärdering av den grundläggande yrkesutbildningen och högskoleutbildningen i musik. Samtidigt är det skäl att separat utvärdera undervisningsresultatet per läroanstalt. Utvärderingen skall tjäna som grund för en minskning av antalet utbildningsanordnare i den grundläggande yrkesutbildningen i musik och musikenheter eller utbildningsprogram i yrkeshögskolorna, ifall utbildningsutbudet också då markant avviker från branschens utbildnings- och arbetskraftsbehov. Utbildningen måste klarläggas och utvecklas i fråga om uppgifter, arbetsfördelning och specialisering i samråd med olika utbildningsnivåer och utbildningsanordnare. Utbildningen och praktiken på en arbetsplats bör ordnas så att musikernas arbetsmarknad inte störs. Till skillnad från andra branscher är det motiverat att i musik ordna en betydande del av arbetsplatsutbildningen och -praktiken inom läroanstalterna.			
Nyckelord Musik, yrkesutbildning, kvantitativt utbildningsbehov, arbetskraftsbehov, musikutbildning, musikpedagogutbildning, klassisk musik, pop- och jazzmusik, folkmusik, utbildning och praktik på arbetsplatsen			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 38:2002		ISSN 0359-761X	ISBN 952-442-162-3
Sidoantal 118	Språk Finska	Pris	Sekretessgrad
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

OPETUSMINISTERIÖLLE

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän toimeksianto ja sen rajaus

Musiikki-, teatteri- ja tanssialan koulutustoimikunta sekä eräät musiikkialan järjestöt ilmaisivat huolensa musiikkialan ammatillisen koulutustarjonnan ja koulutuksen järjestäjien määrän kasvusta. Tämän vuoksi esitettiin, että opetusministeriö asettaisi työryhmän selvittämään musiikkialan ammatillisen koulutuksen määrällisiä koulutustarpeita, koska ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakouluopetuksessa aloituspaikkamäärät olivat ylittäneet Opetushallituksen ”Ammatillinen koulutus 2010” -ennakointihankkeen vuonna 1999 tekemän suosituksen (Autio ym. 1999). Lisäksi haluttiin selvittää erilaisia työssäoppimisen ja työharjoittelun toteuttamismalleja.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjille 10.4.2001 osoitetussa kirjeessä opetusministeriö edellytti, että kulttuurialan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärän lisäämisen rajoittamiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja edellytti, että koulutuksen järjestäjät seuraavat koko kulttuurialan koulutuksen tarjontaa ja mitoittavat sen työelämän tarvetta vastaavaksi.

Opetusministeriö asetti 3.9.2001 työryhmän arvioimaan musiikkialan ammatillisen koulutuksen määrällistä ja laadullista kehittämistä. Työryhmän tehtävänä oli selvittää erityisesti:

- 1 yhte- ja orkesterimuusikkokoulutuksen sekä muiden luovien ja esittävien muusikoiden koulutuksen tarve eri koulutusasteilla;
- 2 solististen oppiaineiden opettajien (musiikkipedagogien ja instrumenttipedagogien) sekä teoreettisten aineiden opettajien määrällinen koulutustarve musiikin perusopetuksessa eli lasten ja nuorten taiteen perusopetuksessa;
- 3 työssäoppimisen ja työharjoittelun käytännön toteuttamisen malleja musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa.

Opetusministeriö nimesi musiikkialan ammatillista koulutusta selvittävään työryhmään seuraavat henkilöt:

Puheenjohtajaksi rehtori Janne Murto Pop & Jazz Konservatoriosta ja varapuheenjohtajaksi vanhempi hallitussihteeri Kaija Suorsa-Aarnio opetusministeriöstä sekä jäseniksi:

- toiminnanjohtaja Aila Manninen Suomen Sinfoniaorkesterit ry:stä
- puheenjohtaja Raimo Vikström Suomen Muusikkojen Liitto ry:stä
- opintoasiainpäälikkö Hannele Ketomäki Sibelius-Akatemiasta
- rehtori Eero Pulkkinen Päijät-Hämeen konservatoriosta Suomen Konservatorioliitto – Finlands Konservatorieförbund ry:n edustajana
- Extra Viihdepalvelut Oy:n toimitusjohtaja Pekka Leppäniemi Ohjelma-toimistojen Liitto ry:n edustajana
- yksikön johtaja Mikko Toivanen Pohjois-Savon ammattikorkeakoulusta Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n edustajana
- yliopettaja Airi Hirvonen Oulun seudun ammattikorkeakoulusta
- johtaja Ralf Wallis Svenska Yrkeshögskolanista ruotsinkielisen kulttuuri-alan koulutuksen edustajana

- puheenjohtaja Liisa Vakkilainen Suomen musiikinopettajien liitto ry – Musiklärarförbundet i Finland rf:n edustajana
- musiikin opiskelija, sittemmin musiikin maisteri Hanna Susitaival Sibelius-Akatemian ylioppilaskunnasta
- opetusneuvos Terhi Heino Opetushallituksesta
- ylitarkastaja Jukka Katajisto Opetushallituksesta.

Opetusministeriö määräsi kaksi viimeksi mainittua henkilöä toimimaan myös työryhmän sihteerinä.

Työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle opetusministeriö rajasi työryhmän asettamiskirjeen taustamuistiossa seuraavat koulutukset:

- musiikinopettajakoulutus (perusopetuksen ja lukiokoulutuksen musiikin aineenopettajat)
- kirkkomuusikkokoulutus
- sotilasmuusikkokoulutus
- musiikkiteknologikoulutus
- musiikkialan tuottajakoulutus.

Työryhmä rajasi itse toimeksiannon ulkopuolelle työryhmätyöskentelyn aikana seuraavat koulutukset:

- vapaan sivistystyön opetus ja yksityinen musiikinopetus
- ammatillinen lisäkoulutus (ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentava koulutus, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ja yleensä täydennyskoulutus)
- Sibelius-Akatemian jatkotutkintoihin johtava koulutus
- muiden yliopistojen kuin Sibelius-Akatemian tarjoama perusopetus.

Musiikkialan ammatilliseen koulutukseen työryhmä katsoo kuuluvaksi myös Sibelius-Akatemian antaman korkeakoulututkintoon johtavan perusopetuksen.

Työryhmän tuli saada tehtävänsä suoritetuksi 1.9.2001–31.5.2002 välisenä aikana. Työryhmän toimeksiantoa jatkettiin 31.10.2002 asti.

Työryhmä kokoontui 19 kertaa. Se kuuli kokouksissaan asiantuntijoina tutkija Paula Karhusta Taiteen Keskustoimikunnasta, toiminnanjohtaja Timo Klemmestä Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry – Finlands musikläroinrättnings förbund r.f.:sta, tutkija, filosofian tohtori Kari Ilmosta Jyväskylän yliopiston Chydenius-Instituutista sekä tutkijoita Veijo Pönniä ja Arto Tuomelaa Turun kauppakorkeakoulun mediaryhmästä.

Työryhmä on saanut käyttöönsä Suomen Konservatorioliitto – Finlands Konservatorieförbund ry:n toiminnanjohtaja Minna-Marika Lindströmin tekemien kyselyjen tulokset, jotka koskevat konservatorioiden opiskelijavalintoja, opetussisältöjä ja opettajien määriä.

Saatuaan muistionsa valmiiksi työryhmä jättää sen kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 28.päivänä lokakuuta 2002

Janne Murto

Terhi Heino

Airi Hirvonen

Jukka Katajisto

Hannele Ketomäki

Pekka Leppäniemi

Eero Pulkkinen

Aila Manninen

Kaija Suorsa-Aarnio

Hanna Susitaival

Mikko Toivanen

Liisa Vakkilainen

Raimo Vikström

Ralf Wallis

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	4
1 Kulttuuri- ja koulutuspolitiikan linjauksia, kulttuurin ja koulutuksen rahoitus sekä musiikkialaa koskevia koulutusjärjestelmän viimeaikaisia muutoksia	7
1.1 Kulttuuri- ja koulutuspolitiikan linjauksia	7
1.2 Kulttuurin ja koulutuksen rahoitus	8
1.2.1 Valtion ja kuntien rahoitus kulttuurille ja musiikkialan koulutukselle	8
1.2.2 Euroopan unionin tuki kulttuurille	10
1.2.3 Muut tulonlähteet	10
1.3 Musiikkialaa koskevia koulutusjärjestelmän muutoksia	11
2 Musiikkialan koulutuksen lainsäädännön, säätelyjärjestelmän ja rakenteen muutokset	13
2.1 Laki taiteen perusopetuksesta, musiikin perusopetus	13
Laki ja asetus taiteen perusopetuksesta	13
Opetussuunnitelman perusteet	13
2.2 Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön muutokset ja musiikkialan peruskoulutus	13
Koulutuksen määrällinen säätely	13
Ammatilliset perustutkinnot	15
Opiskelijaksi ottamisen perusteet ammatilliseen perustutkintoon	15
2.3 Ammattikorkeakouluopetuksesta annettu laki ja ammattikorkeakoululakiesitys	16
Ammattikorkeakoulujen muodostaminen	16
Toiminnan ohjaus – tavoite- ja tulossopimukset	16
Ammattikorkeakouluopinnot	17
Opiskelijavalinnan perusteet	18
2.4 Yliopistolainsäädäntö ja musiikkiyliopisto	19
Sibelius-Akatemian opiskelijavalinta	20
2.5 Työssäoppiminen ja harjoittelu	21
Yleistä	21
Työssäoppimista ja harjoittelua koskevat säädökset	22
Harjoitteluajan palkka ja koulutuskorvaus	24
2.6 Musiikkialan koulutuksen tehtävät ja sisällölliset tarpeet eri koulutusasteilla	25
Taiteen perusopetus, musiikin laaja oppimäärä	26
Musiikkialan ammatillinen perustutkinto	26
Musiikin ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelman ammattikorkeakoulututkinto	27
Musiikkialan yliopistotutkinto	27
Muusikon ja musiikin opettajan työn sisällöllisiä vaatimuksia tulevaisuudessa	28
3 Koulutuksen tarjonta ja työvoiman määrä sekä koulutuksen toimivuus	30
3.1 Koulutuksen tarjonta	30
3.2 Työvoiman tarjonta	41
3.3 Musiikkialan koulutuksen toimivuus	47
Täyttöaste	47
Koulutuksen läpäisyosuus	48
Moninkertainen koulutus ja jatko-opiskelu	49
Työvoimaosuus	51
3.4 Musiikkialan ammatillinen koulutus ja työvoima eräissä maissa	51

4	Musiikkialan työelämän kehitys ja rakenne	53
4.1	Musiikkialan työelämän kehityspiirteitä viime vuosisadalta nykypäivään	53
	Historiaa	53
	Musiikkialan työelämän nykytila	55
4.2	Musiikki- ja muiden kulttuuri-instituutioiden nykytila	57
	Orkesterilaitos	57
	Ooppera	59
	Rytmimusiikki	60
	Kulttuuritapahtumat ja festivaalit	60
	Sotilas- ja poliisimusiikki	61
	Musiikki harrastuksena	61
5	Kyselyjen tulokset	62
5.1	Koulutuksen järjestäjille tehtyjen kyselyjen tulokset	62
5.1.1	Koulutustarjonnan nykytila ja sisältö	62
5.1.2	Koulutuksen järjestäjien ja koulutusyksiköiden arvio tulevaisuuden määrällisistä koulutustarpeista	67
	Ammatillinen peruskoulutus	67
	Ammattikorkeakoulutus	68
	Sibelius-Akatemia	69
	Johtopäätöksiä määrällisistä koulutustarpeista	69
5.1.3	Työssäoppiminen ja harjoittelu eri koulutusasteilla koulutuksen järjestäjien vastausten mukaan	70
	Työssäoppimisen ja harjoittelun laajuus	70
	Työssäoppiminen ja harjoittelu oppilaitoksen ulkopuolella työelämässä ja oppilaitoksessa	70
	Opiskelijoiden mahdollisuudet saada työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoja	71
	Työssäoppimis- ja työharjoittelupaikat	73
	Muusikoiksi opiskelevien työssäoppimisen ja harjoittelun ohjaus	75
	Työssäoppimisen ja harjoittelun palkallisuus	75
	Työssäoppimisen ja harjoittelun vaikutus muusikoiksi opiskelevien työllistymismahdollisuuksiin	76
	Opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun vaikutus freelance-luonteisissa työsuhteissa toimivien ammattimuusikoiden työllisyyteen	77
	Paras käytäntö opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisessä	78
	Muuta kysyttyä ja kommentoitua	79
5.2	Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereilleen tekemän kyselyn tulokset	80
5.3	Ohjelmatoimistoille tehdyn kyselyn tulokset	82
5.4	Musiikin perusopetuksen nykytila ja musiikkioppilaitoksille tehdyn musiikin perusopetusta koskevan kyselyn tulokset	84
	Oppilaitosten kokonaisviikkotuntimäärät ja opettajien määrät	86
	Pop- ja jazzmusiikin opetus	86
	Kansanmusiikin opetus	87
	Musiikkioppilaitoksissa opettavien tuntiopettajien määrä	88
	Yhteenvetoa	88
	Muu taiteen perusopetus, musiikki	89

6	Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	90
6.1	Määrälliset koulutustarpeet musiikkialan koulutuksessa	90
	Yleistä	90
6.1.1	Määrälliset koulutustarpeet musiikkikoulutuksessa eri koulutusasteilla	92
	Ammatillinen perustutkinto	92
	Ammatikorkeakoulututkinto	94
	Yliopistotutkinto	94
6.1.2	Määrälliset koulutustarpeet musiikkipedagogikoulutuksessa eri koulutusasteilla	95
	Ammatillinen perustutkinto	95
	Ammatikorkeakoulututkinto	95
	Yliopistotutkinto	96
6.2	Työssäoppimisen ja harjoittelun toteuttaminen: malleja ja suosituksia	96
	Yleistä	96
	Muusikon työn työssäoppimisen ja harjoittelun erityispiirteitä	98
	Musiikkipedagogin harjoittelun erityispiirteitä	98
	Esimerkkejä työssäoppimisen ja harjoittelun malleista	99
 LIITTEET		
Liite 1	Ammatikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien suuntautumisvaihtoehdot vuonna 2002	101
Liite 2	Musiikkialan työelämän rakenne	103
Liite 3	Musiikkioppilaitosten tuntiopettajat ja ns. yhteispäätoimisuus sekä musiikkioppilaitosten opettajien opetusvelvollisuudet	105
 LÄHTEET		 106

TIIVISTELMÄ

Opetusministeriö asetti kesällä 2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja arvioida musiikkialan ammatillisen koulutuksen mitoittamiseen liittyviä määrällisiä ja laadullisia kysymyksiä sekä työssäoppimisen ja harjoittelun käytännön toteuttamisen malleja musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa.

Saadakseen toimeksiantonsa edellyttämiä riittävän yksityiskohtaisia tietoja, työryhmä teki kyselyt opetuksen nykytilasta, koulutustarpeista, työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisestä koulutuksen järjestäjille, musiikkioppilaitoksille, Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereille sekä muusikkoja välittävälle ohjelmatoimistoille.

Koulutusjärjestelmässä tapahtuneiden muutosten seurauksena musiikkialan ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten määrä nousi 12:sta 26:een vuosina 1995–2002. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden määrä nelinkertaistui 730 opiskelijaan vuosina 1995–2001. Samaan aikaan konservatorioiden opistoasteen koulutustehtävä siirtyi ammattikorkeakouluille, ja opiskelijamäärä kasvoi opistoasteen 1 060:stä 35 %:lla ammattikorkeakoulujen 1 430 opiskelijaan. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrä on kääntynyt laskuun vuonna 2002. Sibelius-Akatemian perusopetuksen opiskelijamäärä on 1995–2001 jonkin verran vähentynyt, se oli 1 320 vuonna 2001. Työryhmän arvion mukaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen koulutusyksiköitä on nykyisin liikaa.

Vuonna 2001 ammatillisessa peruskoulutuksessa aloitti klassisen musiikin opinnot 45 %, pop- ja jazzmusiikin 53 % ja kansanmusiikin opinnot 2 % opiskelijoista. Ammattikorkeakouluissa vastaavat luvut olivat 82 %, 14 % ja 4 % ja Sibelius-Akatemiassa 86 %, 7 % ja 7 %. Työryhmän arvion mukaan koulutuksen jakautuminen eri musiikin lajeihin ei kaikilta osin vastaa työelämän tarpeita.

Työryhmä arvioi muusikoiden ja musiikkialan opettajien henkilötyövuosimääräksi tällä hetkellä noin 10 000. Henkilötyövuosista noin 40 % kertyy opetustehtävistä ja 60 % muusikon tehtävistä. Työryhmän arvion mukaan henkilötyövuosien kokonaismäärä pysyy lähitulevaisuudessa ennallaan. Työvoimaan kuuluvista henkilöistä noin 5 100:lla on jokin musiikkialan ammatillinen tutkinto. Ammatillisen tutkinnon suorittanut työllinen työvoima on keskimääräistä nuorempaa, minkä takia koulutetun työvoiman poistuminen työmarkkinoilta on verrattain pientä. Työryhmä arvioi, että uutta koulutettua työvoimaa valmistuu musiikkialalle lähivuosina huomattavasti enemmän kuin mitä alalta poistuu vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle. Työryhmän arvion mukaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen opiskelijoita on nykyisin liikaa.

Musiikkialan työelämä voidaan Suomessa jakaa kahteen lohkoon sillä perusteella, miten yhteiskunta tukee erilaisia toimintoja. Yhteiskunnan tuella toimivat käytännössä koko opetussektori, ammattiorkesterit, ooppera ja teatterit. Musiikkialan kokoaikaiset, vakinaiset työpaikat ovat lähes kokonaan yhteiskunnan tukemia. Yksityisellä sektorilla, johon kuuluvat tanssi-, rock- ja jazzmusiikki, äänilevytuotanto ja kaupallinen konserttitoiminta, yhteiskunnan taloudellista tukea ei ole juuri lainkaan.

Musiikkialan tutkinnon suorittaneen työvoiman työllisyys on vuonna 2000 ollut muihin aloihin verrattuna keskimääräistä parempi. Työministeriön mukaan työttömiä työnhakijoita oli musiikkialalla (kaikki muusikot ja musiikkialan opettajat) yhteensä noin tuhat maaliskuussa 2002. Koulutustarjonta on vuoden 1995 jälkeen kasvanut, minkä takia työryhmä arvioi, että koulutetun työvoiman työttömyys tulee lähivuosina kasvamaan. Lisäksi musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on usein ongelmana vajaatyöllisyys, mikä ei näy tilastotiedoissa.

Työvoiman tarjonta ja kysyntä vaihtelevat alueellisesti. Toisaalla on työvoiman ylitarjontaa ja sen seurauksena vajaatyöllistettyä työvoimaa, ja toisaalla on vaikea saada kelpoisuusvaatimukset täyttävää opetushenkilöstöä. Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja opistoasteen aloituspaikoista 58 % oli Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa ja loput 42 % muualla Suomessa vuonna 1995. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikoista oli enää 53 % Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa sekä 47 % muualla Suomessa vuonna 2002. Koulutuksen alueellisen saavutettavuus on siten jonkin verran tasapainottunut.

Työryhmä on tarkastellut musiikkialan ammatillisen koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta ja rakennetta Suomen lisäksi Tanskassa, Ruotsissa ja Alankomaissa. Väkilukuun suhteutettuna sekä orkesteritoiminta että musiikin opetus-toiminta on Suomessa laajempaa kuin vertailumaissa.

Työryhmän ehdotukset

- 1 Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen opiskelijoiden ja aloituspaikkojen määrää vähennetään, kuitenkin siten, että koulutustarjonnan monimuotoisuus säilyy. Vähentämisessä otetaan huomioon kielelliset ja alueelliset koulutustarpeet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa vähentäminen tulee kohdistaa sekä klassisen että pop- ja jazzmusiikin koulutukseen. Korkea-asteen koulutuksessa vähentämisen tulee kohdentua ensisijaisesti klassisen musiikin musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutukseen. Koulutuksen järjestäjille tehdyn kyselyn tulosten perusteella työryhmä toteaa, että kaikilla koulutusasteilla tulee vähentää erityisesti klassisen laulun, pianon-, kitaran- ja huilunsoiton opiskelijamääriä.
- 2 Musiikkialan ammatillinen perustutkinto tulee välittömästi sisällyttää rajoitettavien koulutuksien joukkoon.
- 3 Opetusministeriö toimeenpantee viimeistään vuonna 2006 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen kokonaisarvioinnin. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet on otettu käyttöön vasta vuonna 2001 ja ammattikorkeakouluissa opiskelien sijoittumisesta saadaan riittävästi seurantatietoa vasta useiden vuosien kuluttua. Samalla tulee myös erikseen arvioida kunkin oppilaitoksen opetuksen tuloksellisuus (tehokkuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus). Arvioinnin perusteella musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen musiikin yksiköiden tai koulutusohjelmien määrää vähennetään, jos koulutustarjonta edelleen poikkeaa merkittävästi alan koulutus- ja työvoimatarpeesta.

- 4 Musiikkialan ammatillisen koulutuksen tehtäviä, työnjakoa ja erikoistumista tulee selkiyttää ja kehittää yhteistyössä eri koulutusasteiden ja koulutuksen järjestäjien kesken.
- 5 Työssäoppiminen ja harjoittelu tulee järjestää siten, että ne eivät häiritse muusikkojen työmarkkinoita. Ammattiin oppimisen kannalta työssäoppimisen ja harjoittelun merkitys opiskelijalle on suuri. Harjoittelu on osa opiskelua, eikä harjoittelijoilla ei saa korvata palkattua työvoimaa. Muusikoiksi opiskelevien työssäoppiminen ja harjoittelu tulee järjestää siten, että siihen sisältyy esiintymisten lisäksi muita alan tehtäviä ja omaa harjoittelua.
- 6 Muista aloista poiketen musiikkialalla on perusteltua järjestää merkittävä osa työssäoppimisesta ja harjoittelusta oppilaitoksissa. Ohjaavan opettajan merkitys työssäoppimisessa ja harjoittelussa on keskeinen.

1 Kulttuuri- ja koulutuspolitiikan linjauksia, kulttuurin ja koulutuksen rahoitus sekä musiikkialaa koskevia koulutusjärjestelmän viimeaikaisia muutoksia

1.1 Kulttuuri- ja koulutuspolitiikan linjauksia

Perustuslaki turvaa Suomen kansalaisille sekä myös Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville ulkomaalaisille erilaisia perusoikeuksia, yhtenä perusoikeutena sivistykselliset oikeudet. Sivistyksellisillä oikeuksilla tarkoitetaan oikeutta maksuttomaan opetukseen, muun opetuksen saatavuutta, itsensä kehittämisen turvaamista, tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta sekä oikeutta kieleen ja kulttuuriin. Oikeuden erilaisiin kulttuuripalveluihin, asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, tulisi kuulua sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Julkisen vallan tehtävänä on toimia niin, että perusoikeudet toteutuvat. Kulttuuristen perusoikeuksien toteutumisen kannalta on ratkaisevaa koulutuksen oikea määrällinen ja laadullinen mitoitus. Kulttuurimenojen julkisen rahoituksen tulisi myös olla oikeassa suhteessa kulttuurialan koulutusmääriin. Eräillä koulutusaloilla, kuten musiikin koulutusallalla, on käynyt kuitenkin niin, että alalle suunnattu julkinen rahoitus ei ole kasvanut samassa suhteessa kuin koulutustarjontaa on kasvatettu.

Valtioneuvosto linjaa keskeisiä koulutuspoliittisia tavoitteita ja toimenpiteitä joka neljäs vuosi hyväksyttävässä kehittämissuunnitelmassa. Voimassa oleva kehittämissuunnitelma on vahvistettu vuosille 1999–2004 (Opetusministeriö 2001). Asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain.

Koulutuksen määrällisen mitoituksen linjausten yhteydessä todetaan muun ohella, että toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta kehitetään nykyistä vahvempi vaihtoehto korkeakouluopintoihin etenemisen väylänä. Tavoitteena on, että ammattikorkeakoulujen uusista opiskelijoista toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneita olisi noin yksi kolmasosa. Ammatilliset perustutkinnot on uudistettu vuodesta 2001 lukien. Tutkintojen uudistusta seurataan ja arvioidaan erityisesti sitä silmällä pitäen, miten työelämään sijoittuminen, ammatillisen osaamisen ja ammatillisen liikkuvuuden tavoitteet sekä opiskelijoiden jatko-opintoväylät, erityisesti korkeakouluopetukseen pääsy, toteutuvat.

Koulutuksen järjestäjiä kannustetaan kaikki koulutusmuodot ja koulutusasteet kattavaan yhteistoimintaan. Tavoitteena on koulutuksen alueellinen tasa-arvo ja monipuolinen opetustarjonta sekä se, että alueen koulutus tukisi kunkin alueen omaleimaisuutta. Maantieteellisesti kattava oppilaitosverkko ja monipuolinen opintotarjonta pyritään turvaamaan.

Korkeakoululaitos muodostuu yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Kehittämissuunnitelman linjausten mukaan molempia kehitetään omien vahvuusalueidensa pohjalta yhteistyötä, työnjakoa, kilpailua ja verkostoitumista korostaen. Tavoitteeksi on asetettu, että toista korkeakoulututkintoa suoritettaessa luettaisiin samalla alalla suoritetusta tutkinnosta hyväksi noin puolet suoritettua tutkinnon laajuudesta.

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmä on toimeksiantoonsa sisältyviä kysymyksiä pohtiessaan pyrkinyt tarkastelemaan asioita myös edellä mainittujen kulttuuri- ja koulutuspoliittisten linjausten näkökulmasta.

1.2 Kulttuurin ja koulutuksen rahoitus

1.2.1 Valtion ja kuntien rahoitus kulttuurille ja musiikkialan koulutukselle

Kulttuuriasioista vastaa Suomessa opetusministeriö yhteistyössä muun muassa taidetoimikuntien kanssa. Opetusministeriön kulttuurimäärärahat ovat olleet vuosina 2000–2002 suuruudeltaan noin 293–304,6 miljoonaa euroa (1,7–1,8 miljardia mk) vuodessa. Suurimman erän kulttuurirahoituksesta muodostavat kulttuurilaitoksille ja kunnille myönnettävät lakisääteiset valtionosuudet.

Valtion talousarvion opetusministeriön hallinnonalan kulttuuribudjetin mukaan valtionosuudet ja -avustukset, 304,6 miljoonaa euroa, jakautuivat vuonna 2002 seuraavasti (Taide on mahdollisuuksia 2002, 80):

- valtion/kansalliset laitokset (taidelaitoksista esim. Valtion taidemuseo, Kansallisooppera, Kansallisteatteri)	33 %
- kuntien ja taidelaitosten valtionosuudet ja lakiin perustuvat avustukset (teatterit, orkesterit, museot, kirjastot, kuntien kulttuuritoimi)	53 %
- taitelijoille myönnettävät apurahat ja avustukset	5 %
- muu taiteen ja kulttuurin edistäminen	9 %
	100 %

Kulttuurin määrärahojen, mukaan lukien veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot, osuus opetusministeriön hallinnonalan määrärahoista on pienentynyt 8 prosentista 6 prosenttiin vuosien 1991 ja 2002 välisenä aikana (Valtion tulo- ja menoarvioesitys 1991; Valtion talousarvioesitys 2002). Tänä aikana kulttuurimäärärahat ovat pienentyneet reaalisesti. Valtion ja kuntien kulttuuri- ja taidemenot olivat 1990-luvun loppuvuosina yhteensä yli 3 miljardia markkaa (Ruohonen 2002, 9.).

Vuonna 2000 taiteen osuus veikkausvoittovaroista oli 209 miljoonaa euroa (1,2 miljardia mk/55 %). Veikkauksen kasvaneet tuotot ovat antaneet kulttuuribudjettiin joustoa. 1990-luvun taloudellisen taantuman myötä syntyi toimintatapa, jossa lakisääteisiä menoja pyritään kattamaan veikkausvoittovaroilla. 1990-luvun alussa kyseisen rahoituksen osuus kulttuurimenoista oli alle kolmanneksen, mutta nykyisin osuus on jo kolme neljäsosaa. Vuonna 1994 runsas kymmenesosa valtion kulttuurirahoituksesta tuli opetusministeriön hallinnonalan ulkopuolelta. (Tilastokeskus 2002, 8.).

Vuonna 2000 opetusministeriö jakoi taiteenaloista eniten tukea säveltänteelle (36 %) ja näyttämötaiteelle (34 %). Myönnetty määrärahat olivat yhteensä noin 111 miljoonaa euroa (660 milj. mk). Taiteilijoille maksettu suora valtion tuki oli yhteensä 12,3 miljoonaa euroa (73,1 milj. mk). Taiteilijaeläkkeitä, joiden jakopäätökset tekee opetusministeriö, maksettiin valtiovarainministeriön pääluokasta 9,8 miljoonaa euroa (58,5 milj. mk). (Tilastokeskus 2002, 8.)

Kuntien kulttuuritoiminta saa avustusta valtiolta valtionosuuksien ja -avustusten muodossa. Vuonna 2001 laskennallinen valtionosuus oli 4,2 euroa asukasta kohden (37 % kustannuksista). Vuonna 1999 kulttuurimenojen ja yleisten kulttuurimenojen osuus kuntien käyttökustannuksista (netto) oli 527 miljoonaa euroa

(3,1 miljardia mk). Kymmenen suurimman kaupungin osuus oli 37 prosenttia menoista. (Tilastokeskus 2002, 8–9.)

Kun tarkastellaan kotitalouksien kulttuurimenoja vuosien 1990 ja 1998 välisenä aikana, voidaan todeta, että kotitalouksien kulttuuriin käyttämä markkamäärä on laskenut 11 prosenttia kyseisenä aikana. Kotitalouksien kaikista kulutusmenoista kulttuurin osuus oli 5,2 prosenttia vuonna 1998. Esimerkiksi teatteriin, oopperaan ja konsertteihin käytettiin vuodessa keskimäärin 35,5 euroa. (Tilastokeskus 2002, 12.)

Valtionosuutta taiteen perusopetukseen saavia oppilaitoksia oli 117 vuonna 2000. Näissä annettiin musiikin, tanssin, kuvataiteen, käsityön ja arkkitehtuurin perusopetusta yhteensä 1,7 miljoonaa tuntia. Näistä 97 prosenttia annettiin musiikkioppilaitoksissa järjestettynä musiikin perusopetuksena. Valtionosuuden kasvua selittää toiminnan määrän kasvun ohella valtionosuusjärjestelmän uudistaminen (taulukko 1).

Taulukko 1. Musiikkialan opetuksen valtionosuus ja -rahoitus vuosina 1991 ja 2002.

Musiikkioppilaitokset	1991 milj. mk	2002 milj. mk	2002 milj. euroa
Taiteen perusopetus, musiikin perusopetus *)	75,75	255,64	43,00
Ammatillinen koulutus	63,90	75,60 **)	12,72
- ammatillinen peruskoulutus **)		21,70	
- ammattikorkeakouluopetus **)		53,90	
Sibelius-Akatemia	97,00	122,26 ***)	20,56
Yhteensä	236,65	453,50	76,27

*) Valtionosuus ja harkinnanvarainen avustus yhteensä valtion talousarvioesitysten mukaan.

**) Laskelmat eivät sisällä väistyvää opistoasteen koulutusta.

***) Sibelius-Akatemian kokonaisrahoitukseen sisältyvät peruskoulutus, jatkokoulutus, taiteellinen toiminta ja tutkimus.

Opetushallinnossa on laskettu opetustoimen yksikkökustannusten, opiskelijamäärien ja keskimääräisen valtionosuusprosentin perusteella arviot musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakouluopetuksen valtionosuudesta vuonna 2002 (Opetustoimen kustannus- ja suoriteraportit 2002). Laskelma ei sisällä väistyvää musiikkialan opistoasteen ammatillista koulutusta. Lisäksi on otettava huomioon se, että ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakouluopetuksen laajentumisen vaikutus ei vielä näy täysimääräisesti vuoden 2002 arviossa.

Vuonna 2002 musiikin perusopetukseen (taiteen perusopetus), musiikkialan ammatilliseen peruskoulutukseen ja ammattikorkeakouluopetukseen sekä musiikkiyliopiston opetukseen käytetään edellä esitetyn perusteella valtion rahoitusta yhteensä noin 76 270 000 euroa (453,5 milj. mk). Vuoden 1991 tiedot perustuvat valtion erityismenoarvioon. Sen mukaan edellä mainittuihin käyttötarkoituksiin osoitettiin yhteensä 236,6 miljoonaa markkaa. Toisin kuin kulttuurimäärärahat yleensä, musiikkialan koulutukseen osoitetut määrärahat ovat reaalisesti kasvaneet olennaisesti vuosina 1991–2002.

1.2.2 Euroopan unionin tuki kulttuurille

Euroopan unionin merkittävin rahoitus kulttuurihankkeiden toteuttamiseen tulee rakennerahastojen kautta. Meneillään olevalla rakennerahastokaudella 2000–2006 rahoitustilanne on kulttuurin osalta edellistä kautta 1995–1999 parempi, koska Suomella on käytettävissään vuositasolla keskimäärin enemmän rakennerahastomäärärahoja kuin edellisellä kaudella – 34 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi kulttuuri on huomioitu rakennerahastojen säädösperustassa työllisyyttä edistävänä tekijänä ja edelleen Suomea koskevissa tavoite 1 ja 2 -ohjelmissa. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 54–55). Kulttuurille rahoitusta kanavoituu myös muista EU:n alaisista koulutuksen, tutkimuksen, nuorisotoiminnan ja ympäristönhoidon tukijärjestelmistä. (Tilastokeskus 2002, 9.)

Vuosille 2000–2004 on laadittu ensimmäinen kulttuurin puiteohjelma (Kulttuuri 2000), jonka kokonaisbudjetti on 167 miljoonaa euroa. Vuosille 2001–2005 on Media Plus -ohjelmaan varattu 400 miljoonaa euroa. Ohjelman tarkoituksena on tukea elokuva-, televisio- ja uusmediatuotannon tutkimusta (Tilastokeskus 2002, 9–10.)

Kankaan ja Hirvosen (2001) selvityksen mukaan vuosina 1995–1999 noin 530 suomalaista kulttuurihanketta sai tukea rakennerahastoista. Niiden kokonaisrahoitus oli 67,3 miljoonaa euroa, josta EU:n osuus oli 30 prosenttia. Musiikkihankkeiden osuus oli 10 prosenttia.

Alueellisten taidetoimikuntien (13) uusina tehtävinä ovat alueellisten kulttuuripalveluiden arviointi ja rakennerahastokausittaiset asiantuntijatehtävät kulttuurin toimialan hankkeiden arvioijina. (Opetusministeriö 2002a, 19). Alueellisten taidetoimikuntien aseman vahvistaminen ja niiden nykyistä suurempi rahoittaminen on tärkeää. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 56). EU-rakennerahastojen myötä maakuntaliittojen ja lääninhallitusten rooli kehitysviranomaisina on korostunut kulttuuripolitiikassa. (Tilastokeskus 2002, 10.)

1.2.3 Muut tulonlähteet

Tekijänoikeuslainsäädännön tehtävänä on turvata luovien ja esittävien taitelijoiden erilaiset oikeudet teoksiinsa. Näihin yksinoikeuksiin perustuu myös luovan ja esittävän taiteilijan työn taloudellinen hyödynnettävyys. Tekijänoikeuteen liittyvät tulot ovat monille taiteilijaryhmille merkittävä tulonlähde. Suurin taloudellinen merkitys on kirjojen julkaisutoimintaan ja musiikkituotantoon liittyvillä tekijänoikeuksilla. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 72.)

Vuonna 2000 tekijänoikeuskorvausten nettotuotto oli 9,3 miljoonaa euroa (55,1 milj. mk). Suomessa oikeuksia hallinnoivat Teosto, Gramex, Kuvasto ja Kopiosto, jotka keräävät ja jakavat tekijänpalkkioita. Vuoden 2000 tuotoista yli puolet tilitettiin suorina korvauksina oikeudenhaltijoille ja vajaa puolet jaettiin välillisinä korvauksina yhteisiin tarkoituksiin. (Tilastokeskus 2002, 11.)

Vuonna 2000 Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus (ESEK) myönsi äänitetuotantoon, esiintymistilaisuuksiin, audiovisuaalisiin musiikkiohjelmiin, koulutustoimintaan, julkaisu- ja muuhun toimintaan yhteensä noin 1,7 miljoonaa euroa (10,1 milj. mk), josta 71 prosenttia suunnattiin kevyen musiikin tukemiseen. Esittävien

taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys (Gramex) keräsi vuonna 2000 Yleisradiolta, kaupallisilta yleisradioilta, Internet-käytöstä, äänitteiden kopioinnista ja niiden julkisesta esittämisestä noin 14,1 miljoonaa euroa (84 milj. mk). Samaan aikaan se maksoi korvauksia kotimaassa 6,8 miljoonaa euroa (40,7 milj. mk) taiteilijoille ja tuottajille. (Tilastokeskus 2002, 42–43.) Teosto keräsi vuonna 2001 29, 6 miljoonaa euroa ja tilitti kotimaahan 15 miljoonaa euroa.

Osa kasettikorvausmaksuista ohjataan tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin. Näitä kollektiiviosuuksia vastaanottavat muun muassa Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus (ESEK), Luovan säveltaiteen edistämissäätiö (LUSES) sekä Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus (AVEK). Näiden kautta korvausvarat ohjataan synnyttämään uutta suomalaista kulttuuria, millä on välillistä vaikutusta myös yksittäisten taiteilijoiden työlle ja toimeentulolle. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 73.)

Suomessa on noin 300 säätiötä, joiden tarkoituksena on tukea suomalaista kulttuurielämää. Säveltaide ja kuvataide ovat suurimmat yksittäiset taiteenalojen tuensaajat. Vuonna 2001 neljä suurinta yleistä kulttuurisäätiötä jakoivat tukea taiteelle ja kulttuurille yhteensä 14,4 miljoonaa euroa (85,5 milj. mk). (Tilastokeskus 2002, 11.)

Elinkeinoelämän tuki taiteelle vuonna 1999 oli 7 miljoonaa euroa (41,6 milj. mk). Säätiöiden tavoin yritykset tukevat eniten sävel- ja kuvataidetta, joiden osuus on runsaat kaksi kolmasosaa. Elinkeinoelämän tuki kulttuurille tapahtuu käytännössä taloudellisen sponsoroinnin ja taidehankintojen kautta. (Oesch 2001).

Yritysten taiteisiin kohdistaman rahoituksen merkitys on kuitenkin jäänyt valtion ja kuntien tukea täydentäväksi. Joillakin toiminta-alueilla yritysyritysyhteistyön merkitys on kuitenkin tärkeätä. Festivaalien ja kulttuuritapahtumien rahoituksessa osuus on jopa kuudennes. Kulttuuritapahtumat ovatkin ainoa selkeästi erottuva ryhmä taiteen kentässä, jolle yritys- tai sponsorirahoituksen merkitys on keskeinen. (Ruohonen 2002, 8–10.)

1.3 Musiikkialaa koskevia koulutusjärjestelmän muutoksia

Suomen musiikkioppilaitostoiminnan historia ulottuu 120 vuoden taakse: vuonna 1882 perustettiin Helsingin musiikkiopisto, josta sittemmin on tullut maamme ainoa musiikkiyliopisto Sibelius-Akatemia. Laki Sibelius-Akatemian valtionavusta ja järjestämismuodon perusteista vahvistettiin vuonna 1966.

Ensimmäinen musiikkioppilaitoksia koskeva laki, laki musiikkioppilaitosten valtionavusta (147/1968), tuli voimaan vuoden 1969 alusta. Lakisääteisen valtionavun piiriin tuli tuolloin yhdeksän oppilaitosta. 1970–1980-lukujen vaihteessa valtionosuuden piirissä oli jo yli 30 oppilaitosta. 1990-luvun alussa Suomessa oli 51 lakisääteisen valtionosuuden piiriin kuuluvaa musiikkioppilaitosta ja vuodesta 1993 alkaen niiden määrä nousi edelleen 74:ään.

Musiikkialan ammatillinen koulutus käynnistyi 1970-luvulla seitsemässä konservatoriossa: Kuopiossa, Lahdessa, Tampereella ja Turussa vuonna 1972, Jyväskylässä 1973, Helsingissä 1975 ja Oulussa 1978. Pietarsaaren, Oulunkylän (nyk. Pop & Jazz Konservatorio), Joensuun ja Keski-Pohjanmaan konservatoriot saivat

musiikin ammatillisen koulutuksen järjestämisoikeudet 1980-luvulla. Pianonviritäjäkoulutusta järjestetään Arlainstituutissa Espoossa. 1990-luvun lopussa musiikkialan ammatillinen peruskoulutus käynnistettiin Porissa Palmgren -konservatoriossa ja 2000-luvun alussa kolmessa ammatillisessa oppilaitoksessa: Länsi-Lapin ammatti-instituutissa Kemissä, Kotkan ammatillisessa koulutuskeskuksessa sekä Orimattila-instituutissa.

Valtioneuvosto vahvisti vuonna 1986 ensimmäistä kertaa ammatillisen koulutuksen kehittämisohjelmassa musiikkialan koulutuksen perustamisvuodet, rakenteen ja aloituspaikkamäärät (Valtioneuvoston päätös 1986). Samalla konservatorioiden ammatillinen koulutus liitettiin osaksi keskiasteen ammatillisen koulutuksen järjestelmää, kun uusi laki (402/1987) valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista säädettiin. Tämä merkitsi ammatillisen koulutuksen rahoitusperiaatteiden soveltamista myös konservatorioiden antamaan koulutukseen. Konservatorioissa järjestettiin 1980-luvulta alkaen 4–5-vuotista, lähinnä ylioppilaspohjaista, ammatillista koulutusta musiikkioppilaitoksen musiikinopettajan, musiikin alkuopettajan (myöhemmin musiikkileikkikoulunopettaja), muusikon, pop- ja jazzmusiikinopettajan, pop- ja jazzmuusikon sekä musiikinohjaajan opintolinjoilla. Kolmevuotista, lähinnä peruskoulupohjaista, ammatillista peruskoulutusta puolestaan järjestettiin kanttorin ja viihdemuusikon (myöhemmin tanssimuusikko) opintolinjoilla.

Opetusministeriön antaman ammatillisen koulutuksen rakennepäätöksen mukaisesti musiikkialan toisella asteella on vuodesta 1995 alkaen järjestetty kirkkomuusikon, tanssimuusikon ja pianonviritäjän tutkintoon johtavaa koulutusta sekä opistoasteella musiikinohjaajan, musiikkipedagogin ja muusikon tutkintoihin johtavaa koulutusta.

Koululainsäädännön kokonaisuudistuksen myötä vuonna 1998 kumottiin tuolloin voimassa ollut musiikkioppilaitoslainsäädäntö. Musiikin opetusta säädellään nykyään taiteen perusopetuksesta annetulla lailla ja asetuksella sekä ammatillisen peruskoulutuksen osalta ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla ja asetuksella sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetulla lailla ja asetuksella.

2 Musiikkialan koulutuksen lainsäädännön, säätelyjärjestelmän ja rakenteen muutokset

2.1 Laki taiteen perusopetuksesta, musiikin perusopetus

Laki ja asetus taiteen perusopetuksesta

Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998) ja sitä koskeva asetus (813/1998) tulivat voimaan 1.1.1999. Lain mukaan taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Lain mukaan kunta voi järjestää taiteen perusopetusta ja toisaalta asianomainen ministeriö voi myöntää luvan taiteen perusopetuksen järjestämiseen.

Opetushallitus päättää taiteenaloittain taiteen perusopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet). Opetussuunnitelman perusteet voivat sisältää erilaajuisia oppimääriä. Lain perusteluiden mukaan musiikin opetusta varten musiikkioppilaitoslainsäädännön nojalla vahvistettujen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset opinnot ovat laajuudeltaan ja sisällöltään vaativammat kuin taiteen perusopetuksesta annetun lain nojalla musiikin opetusta varten vahvistettujen opetussuunnitelman mukaiset opinnot. Jotta käytäntöä voidaan jatkaa, säännökseen on otettu mahdollisuus erilaajuisien oppimäärien vahvistamiseen.

Taiteen perusopetuksesta annetun asetuksen mukaan lain tarkoittamia oppimääriä ovat yleinen oppimäärä ja laaja oppimäärä.

Opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on vahvistanut lukuvuonna 2001–2002 voimassa olleet musiikkiopistojen opetussuunnitelman perusteet vuonna 1995. Suuri osa musiikkioppilaitoksista oli ottanut lukuvuoteen 1997–1998 mennessä käyttöön vuonna 1995 vahvistettujen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen opetussuunnitelman. Opetushallitus on 6.8.2002 vahvistanut vuonna 1999 voimaan tulleen koululainsäädännön mukaiset taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Niiden mukainen opetussuunnitelma tulee ottaa käyttöön oppilaitoksissa viimeistään 1.8.2004. Yleisten oppimäärien osalta ovat voimassa Opetushallituksen vuonna 1993 vahvistamat taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet eri taiteenaloille.

2.2 Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön muutokset ja musiikkialan peruskoulutus

Koulutuksen määrällinen säätely

Opetushallinnon viranomaiset säätelivät ammatillisen koulutuksen tarjontaa monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti vuoteen 1997 asti.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupamenettelyyn perustuva sääteljärjestelmä uudistettiin kahdessa vaiheessa. Vuoden 1998 alusta muutettiin ammatillisen koulutuksen määrällistä säätelystä siten, että aikaisemmasta aloituspaikkasäätelystä luovuttiin ja siirryttiin oppilaitoskohtaiseen opiskelijamääräsäätelyyn. Vuoden 1999 alusta oppilaitoskohtaisesta säätelystä siirryttiin koulutuksen järjestäjäkohtaiseen säätelyyn. Samalla luovuttiin nuorten ja aikuisten koulutustarjonnan erillisestä määrittelystä koulutustarjonnan jouston lisäämiseksi. Väjempi lainsäädäntö korostaa koulutuksen järjestäjien vastuuta ja mahdollisuutta itse päättää lainsäädännön ja koulutuksen järjestämisluvan rajoissa koulutuksen tavoitteiden toteuttamisessa käytettävistä keinoista.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvassa määrätään puitteet koulutuksen järjestäjän koulutustoiminnalle ja myös sille, minkälaista koulutusta ja missä laajuudessa koulutusta voidaan järjestää opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoitusjärjestelmän puitteissa. Koulutuksen järjestäjät päättävät koulutuksen järjestämisluvien rajoissa oppilaitostensa muodostamisesta, nimistä, koulutustehtävästä sekä koulutuksen järjestämisluodoista. Koulutuksen järjestämisluvassa määrätään muun ohella koulutusaloista, koulutusasteista ja tutkinnoista eräissä tapauksissa sekä vuosittaisesta opiskelijamäärästä. Eräiden tutkintojen järjestämistä on rajoitettu muun muassa vähäisen koulutustarpeen tai koulutuksen suurten kustannusten johdosta.

Opetusministeriö voi ilman hakemustakin muuttaa koulutusaloja, tutkintoja ja opiskelijamääriä koskevia määräyksiä sekä muita määräyksiä, jos koulutustarjonta merkittävästi poikkeaa koulutustarpeista. Ministeriö voi peruuttaa koulutuksen järjestämistä koskevan luvan, jos koulutus ei täytä luvan myöntämiselle säädettyjä edellytyksiä tai koulutus muutoin järjestetään vastoin lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä.

Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi uuteen lainsäädäntöön otettiin säännökset koulutukselle säädetyjen ja määrättyjen tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi. Arviointi tapahtuu sekä koulutuksen järjestäjän suorittamana itsearviointina että ulkopuolisena arviointina. Itsearviointi tarkoittaa esimerkiksi seurantaa opiskelijoiden sijoittumisesta työhön ja jatko-opintoihin.

Konservatoriot, toisin kuin useimmat muut ammatilliset oppilaitokset, ovat suurelta osin yksialaisten ja yksityisten koulutuksen järjestäjien ylläpitämiä oppilaitoksia. Ne poikkeavat muista ammatillisista oppilaitoksista myös siten, että ne ovat ammatillisen koulutustehtävänsä lisäksi merkittäviä musiikin ja tanssin perusopetuksen järjestäjiä. Näiden kahden koulutustehtävän yhteinen volyymi mahdollistaa vakanssirakenteen pitämisen kattavana ja opetuksen järjestämisen ammatillisen koulutuksen tarpeitten edellyttämällä tavalla.

Vuonna 2002 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen 16 järjestäjästä on monialaisia kuusi ylläpitäjää, jotka järjestävät musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi muunkin koulutusalan ammatillista koulutusta kuin kulttuurialan. Kymmenen koulutuksen järjestäjää toimii siis yksialaisena organisaationa.

Ammatilliset perustutkinnot

Valtioneuvoston vuosille 1995–2000 hyväksymässä koulutuksen ja korkeakouluis-
sa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi uu-
distaa toisen asteen ammatilliset tutkinnot. Opetusministeriö teki päätöksen
(212/430/1998) tutkintojen kehittämisestä. Päätöksessä linjattiin tutkintojen uu-
distamisen periaatteet. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli lisätä koulutuksen
ja työelämän vastaavuutta. Ammatilliset perustutkinnot on uudistettu ja muutettu
laajuudeltaan kolmivuotisiksi syksyllä 2001 alkaneesta koulutuksesta lukien.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 13 §:n mukaan valtioneu-
vosto päättää koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä yhteisistä
opinnoista ja niiden laajuudesta. Mainitun lain 12 §:n mukaan opetusministeriö
päättää tutkinnoista ja niiden laajuudesta. Lain 13 §:n mukaan Opetushallitus an-
taa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet, joissa määrätään opintojen ta-
voitteista ja keskeisistä sisällöistä.

Valtioneuvoston tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista tekemän päätök-
sen (213/1999) mukaisesti ammatillinen perustutkinto on laajuudeltaan 120 opin-
toviikkoa. Ammatilliseen perustutkintoon sisältyy 90 opintoviikkoa ammatillisia
opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista. Työssäoppimisen laajuus on vähintään
20 opintoviikkoa. Tutkinto sisältää lisäksi ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeel-
lisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja 20 opintoviikkoa ja vapaasti va-
littavia opintoja 10 opintoviikkoa. Opetussuunnitelman perusteissa ammatillisista
opinnoista voidaan osoittaa enintään 10 opintoviikkoa valinnaisopintoihin, jotka
voivat olla ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opin-
toja tai lukio-opintoja. Opintoihin sisältyy vähintään 1,5 opintoviikkoa opinto-
ohjausta.

Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmista ja tutkintonimik-
keistä on määrätty opetusministeriön asetuksessa (216/2001). Sen mukaan mu-
siikkialalla on yksi ammatillinen perustutkinto, joka jakaantuu kahdeksi koulutus-
ohjelmaksi: muusikon koulutusohjelmaksi sekä soitinhuollon ja musiikin teknolo-
gian koulutusohjelmaksi. Muusikon koulutusohjelmassa voi erikoistua kirkko-
muusikon, laulajan, säestäjän sekä yhtye-/orkesterimuusikon tutkintonimikkeiden
mukaisesti. Soitinhuollon ja musiikin teknologian koulutusohjelmassa voi erikois-
tua musiikkiteknologian ja pianonviritäjän tutkintonimikkeiden mukaisesti. Tut-
kinnon voi suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona.

Opiskelijaksi ottamisen perusteet ammatilliseen perustutkintoon

Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijak-
si henkilö joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikai-
semman oppimäärän (lain 27 §). Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö,
jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suo-
riutumiseen. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vam-
ma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Koulutuksen järjestäjä
päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä
pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valin-
taperusteita. Opetusministeriö voi päättää tarkemmin opiskelijaksi ottamisen pe-
rusteista.

Voimassa oleva opetusministeriön valintaperustepäätös on vahvistettu 20.6.2000. Tätä päätöstä ei sovelleta otettaessa opiskelijoita musiikkialan koulutukseen, vaan koulutuksen järjestäjä päättää valintakriteereistä. Opetusministeriö on 26.2.2002 vahvistanut uudet opiskelijaksi ottamisen perusteet (opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteita ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa 167/2002), jotka tulevat voimaan 1.1.2004 lukien. Uusia valintaperusteita sovelletaan myös musiikkialan koulutukseen.

Opiskelijavalinta-asetuksen mukaan opiskelijaksi ottaminen suoritetaan hakijoiden valintapistemäärän ja hakijoiden esittämän hakutoivejärjestyksen perusteella. Hakijalle annetaan pisteitä perus- tai lisäopetuksen oppimäärän suorittamisesta haakeutumisvuonna, yleisestä koulumenestyksestä, painotettavista arvosanoista (perusopetuksen päättötodistuksen arvosanat liikunnassa, kuvataiteessa, käsityössä, kotitaloudessa ja musiikissa, kolmesta parhaasta edellä mainitusta aineesta lasketaan niiden aritmeettinen keskiarvo) työkokemuksesta, ensimmäisestä ja toisesta ammatillista koulutusta koskevasta hakutoiveesta, sukupuolen perusteella ja mahdollisesta pääsy- tai soveltuvuuskokeesta. Pääsy- tai valintakokeeseen opiskelijat valitaan edellä mainittujen valintaperusteiden yhteispistemäärän perusteella. Opiskelijaksi ottaminen sellaiseen perustutkintoon, jonka suorittaminen edellyttää erityisiä taiteellisia ominaisuuksia, esimerkiksi musiikkialan perustutkintoon, tehdään pääsy- ja soveltuvuuskokeiden perusteella.

2.3 Ammattikorkeakouluopetuksesta annettu laki ja ammattikorkeakoululakiesitys

Ammattikorkeakoulujen muodostaminen

Ammattikorkeakoulu-uudistus käynnistettiin kokeiluna 1990-luvun alussa. Tavoitteena oli nostaa koulutuksen tasoa ja saattaa koulutus osaksi korkeakoulujärjestelmää. Luomalla perinteisten yliopistotutkintojen rinnalle näitä käytännönläheisempi ja ammatillisemmin suuntautunut korkeakoulututkinto haluttiin tarjota toinen korkeakoulutasoinen vaihtoehto. Ammattikorkeakouluverkon muodostamisessa tavoitteena oli myös alueellinen ja kieliryhmittäinen tasapaino.

Ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain (255/1995) mukaiset ensimmäiset vakinaiset ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1996. Ne muodostettiin liittämällä yhteen useita opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutusta antaneita oppilaitoksia suuriksi monialaisiksi ammattikorkeakouluiksi. Kokeilujen perusteella valtioneuvosto myönsi vakinaiset toimiluvat vuosina 1996–2000, minkä jälkeen ammattikorkeakoulujen verkosto sai ensimmäistä kertaa muotonsa. Maassamme toimii nyt 29 ammattikorkeakoulua.

Toiminnan ohjaus – tavoite- ja tulossopimukset

Valtioneuvosto päättää ammattikorkeakoulujen keskipitkän aikavälin yleisestä kehittämisestä hyväksymissään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmissa. Ammattikorkeakoulujen kanssa käytävät tavoite- ja tulossopimusneuvottelut ovat ammattikorkeakoulujen toiminnan ohjauksen keskeisin väline. Uudistuksen toimeenpanovaiheessa opetusministeriö ja ammattikorkeakoulut tekivät keskenään tavoite- ja tulossopimuksen joka vuosi. Valtioneuvoston vuosille 1999–2004 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan ammattikoreakoulujen ohjausmenettelyä kevennettiin sopimuskauden aikana.

Vuodesta 2001 lukien siirryttiin kolmen vuoden pituisiin sopimuksiin. Määrärahoista ja koulutustarjonnasta sovitaan kuitenkin vuosittain.

Tavoite- ja tulossopimusneuvotteluissa on sovittu kaikkien ammattikorkeakoulujen kanssa yhteisesti koko ammattikorkeakoulujärjestelmää koskevista yleisistä tavoitteista. Kunkin ammattikorkeakoulun kanssa on viime vuosina sovittu ammattikorkeakoulun tehtävästä, rakenteellisesta kehittämisestä, koulutustarjonnasta koulutusaloittain ja muista kehittämistavoitteista.

Opetusministeriö voi päättää ammattikorkeakouluissa opintonsa aloittavien määrästä aloituspaikkojen kokonaismääränä ja tarvittaessa kokonaan tai osittain tutkinnoittain, milloin ammattikorkeakoulukohtaisesti määrällisiä tavoitteita ei saada muutoin valtakunnallisesti tai alueellisesti yhteen sovitetuksi. Tällaisia päätöksiä ei ole tehty. Uutta, mahdollisesti 1.8.2003 voimaan tulevaa ammattikorkeakoululakia valmistellut työryhmä ehdottaa, että opetusministeriön ja ammattikorkeakoulujen välisestä sopimusneuvottelumenettelystä säädettäisiin vastedes laissa. Työryhmä ehdottaa myös, että uuteen lakiin otettaisiin vastaava säännös, jonka perusteella opetusministeriö voisi tarvittaessa päättää ammattikorkeakouluissa opinnot aloittavien määristä. (Opetusministeriö 2002b, 9–10, 22, 26, 33 ja 51.)

Ammattikorkeakouluopinnot

Ammattikorkeakouluopinnoista on säädetty laissa (255/1995) ja asetuksessa (256/1995), joihin sisältyy säädöksiä muun muassa ammattikorkeakoulututkinnosta ja tutkintonimikkeistä, ammattikorkeakoulun toimiluvasta ja koulutustehtävästä, tutkintojen perusteista (opintojen rakenne ja laajuus, koulutusohjelmat, opetussuunnitelmat ja opintojaksot, opintojen tavoitteet, tutkintosääntö), opiskelijavalinnan perusteista sekä opiskelijamääristä ym. toiminnan ohjauksesta.

Musiikin ammatteihin ja ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opintokokonaisuudet kuuluvat kulttuurialaan, joka on yksi seitsemästä mahdollisesta toimiluvassa annetun koulutustehtävän mukaisesta toimialasta. Luvan ammattikorkeakoulun koulutustehtävän muuttamiseen, joka koskee opiskelijapaikkamäärää tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja sijaintipaikkoja, antaa opetusministeriö.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu asetuksen mukaan perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen yleisenä tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet asianomaisen alan asiantuntijatehtävissä toimimista varten, edellytykset asianomaisen alan kehityksen seuraamiseen ja ajan tasalla pysymiseen valmiudet jatkuvaan koulutukseen, riittävä viestintä- ja kielitaito sekä asianomaisen alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät valmiudet.

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita tutkinnoista, koulutusohjelmista, opetussuunnitelmista, opinnoista, opetukseen osallistumisesta, muiden opintojen hyväksilukemisesta, harjoittelusta, opinnäytetyöstä, arvioinnista ja todistuksista annetaan ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä (256/1995).

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina.

Vuonna 2002 musiikin koulutusohjelma (tai utbildningsprogrammet för musik) oli yhteensä kymmenessä ammattikorkeakoulussa ja lisäksi pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelma yhdessä näistä. Koulutusohjelmat ovat ammattikorkeakoulun suunnittelemia ja järjestämiä opintokokonaisuuksia, jotka suuntautuvat johonkin työelämän ammatillista asiantuntemusta edellyttämään tehtäväalueeseen ja sen kehittämiseen. Koulutusohjelmassa voi olla suuntautumisvaihtoehtoja. Opetusministeriö vahvistaa koulutusohjelmat ammattikorkeakoulun esityksestä siten, että päätöksestä käy ilmi koulutusohjelman nimi, tarvittaessa suuntautumisvaihtoehtot, tutkintonimike, koulutusohjelman laajuus opintoviikkoina sekä tarvittaessa perus- ja ammattiopintojen sekä harjoittelun laajuudet. Koulutusohjelmat voidaan vahvistaa myös määrääjäksi. Pääsääntöisesti ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus on 120–160 opintoviikkoa (3–4 lukuvuotta), mutta erityisestä syystä opetusministeriö voi vahvistaa opintojen laajuuden 160 opintoviikkoa laajemmaksi. Käytännössä kaikki musiikin koulutusohjelmat on vahvistettu 180 opintoviikon laajuiseksi (4,5 lukuvuotta). Käytössä olevat musiikin ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelmien tutkintonimikkeet ovat vuonna 2002 Musiikkipedagogi (AMK), Pop- ja jazzmusiikkipedagogi (AMK), Musikpedagog (YH), Muusikko (AMK) ja Pop- ja jazzmuusikko (AMK) ja Musiker (YH). Liitteessä 1 on esitetty kaikkien kymmenen ammattikorkeakoulun vuoden 2002 musiikin ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelmien suuntautumisvaihtoehtot ja/tai tutkintoa tarkentavat painotukset.

Opiskelijavalinnan perusteet

Ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain (255/1995) mukaan ammattikorkeakouluun voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1. lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon;
2. International Baccalaureate -tutkinnon tai Reifeprüfung-tutkinnon;
3. peruskoulupohjaisen ammatillisen tutkinnon sen mukaan kuin opetusministeriön päätöksellä tarkemmin määrätään;
4. opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon;
5. ammattitutkintolaissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai ammattitutkinnon sen mukaan kuin opetusministeriön päätöksellä tarkemmin määrätään;
6. nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetun lain (391/91) 2 §:n 1 momentissa tarkoitetut yhdistelmäopinnot sen mukaan kuin opetusministeriön päätöksellä tarkemmin määrätään; tai
7. edellä 1–6 kohdissa tarkoitettuja tutkintoja vastaavat ulkomailta suoritettut opinnot.

Ammattikorkeakouluun voidaan ottaa opiskelijaksi myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot ammattikorkeakouluopintoja varten.

Ammattikorkeakoulu päättää itse opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeiden käyttämisestä. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Ammattikorkeakoulu päättää myös koulutustehtävän rajoissa ammattikorkeakouluun vuosittain otettavien opiskelijoiden määrästä. Vuonna 2001 lakiin lisättiin säännökset ammattikorkeakoulun opiskelijan opiskeluoikeudesta ja sen menettämisestä. Ammattikorkeakoulun opiskelijan asema on muutoin järjestetty samaan tapaan kuin yliopistoissa. (Opetusministeriö 2002b, 8.)

Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta järjestetään yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen, jollei toisin säädetä tai jollei asianomainen ministeriö toisin päättä. Yhteishausta ja opiskelijavalinnasta voidaan muuten säätää asetuksella ja ministeriön päätöksellä (255/1995). Vuoteen 2002 saakka yhteishaun organisoinnin toteuttivat lääninhallitukset. Vuonna 2003 tämä tehtävä siirtyy lääninhallituksilta ammattikorkeakoulujen itsensä toteutettavaksi.

2.4 Yliopistolainsäädäntö ja musiikkiyliopisto

Yliopistojen toimintaa ohjaavia säädöksiä ovat perustuslaki, asetus koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta, yliopistolaki, laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä, tutkintoasetukset, laki ja asetus valtion talousarviosta sekä valtion maksuperustelaki.

Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi kehittämissuunnitelman koskien opetusministeriön hallinnonalan koulutusta ja yliopistoissa harjoitettavaa tutkimusta. Kehittämissuunnitelman tavoitteita toteutetaan kehyspäästösten sekä vuosittain talousarvion yhteydessä tehtävien mitoitus- ja kohdentamispäästösten puitteissa. Suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain. Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma täydentää ja tarkentaa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita.

Yliopistolain (654/1997) mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Suomessa on kaksikymmentä yliopistoa, josta neljä on taideyliopistoja. Yliopistolakia täydentää yliopistoasetus (646/1997), jossa on säädetty yliopistojen sisäisestä hallinnosta, opetusviroista, opetuksesta ja opiskelijoista.

Opetusministeriö ohjaa yliopistoja tulosvastuuperiaatteen mukaisesti. Yliopisto sopii toimintansa tavoitteista tulossopimuksessa opetusministeriön kanssa. Yliopistojen koulutuksen laajuudesta (tutkintotavoitteet) sovitaan opetusministeriön kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa. Tutkintotavoitteet sovitaan kolmivuotiskaudeksi, mutta tuloksia tarkastellaan vuosittain. Tällä hetkellä on mm. sovittu, että Sibelius-Akatemia tuottaa vuosittain 125 musiikin maisteria. Opetusministeriö edellyttää, että yliopisto vastaa koulutuksensa korkeasta laadusta ja siitä, että koulutetut maisterit ja tohtorit vastaavat laadullista koulutustarvetta. Opetusministeriöllä on käytössään erilaisia laadullista toimintaa palkitsevia käytäntöjä, mm. huippuyksikkönimitykset.

Yliopistojen perusrahoitus muodostuu erillisen laskennallisen mallin perusteella (huomioidaan mm. saavutetut tutkintotavoitteet). Perusrahoitusta täydentävät valtakunnallisten ja alueellisten tehtävien rahoitus, hankerahoitus sekä tuloksellisuusrahoitus.

Opetusministeriö asetti vuonna 2001 projektin kehittämään ministeriön ja yliopistojen välistä tulosohtausjärjestelmää ja toimintamenorahoituksen muodostumisperusteita sopimuskaudelle 2004–2006. Työryhmä esittää strategisen ohjauksen ja yliopistojen autonomian vahvistamista esimerkiksi lainsäädäntömuutoksien.

Työryhmä ehdottaa myös muun muassa, että tulossopimuksissa sovitaan määrälliset tutkintotavoitteet ylemmille korkeakoulututkinnoille, tohtorintutkinnoille, alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa aloittaville uusille opiskelijoille, kansainväliselle henkilövaihdolle, avoimen yliopisto-opetuksen kautta tutkinto-opiskeluun siirtyville ja avoimen yliopiston laskennallisille kokovuotisille opiskelijapaikoille. Yliopistojen yhteiskunnalliselle palvelutehtävälle asetetaan toiminnan luonnetta kuvaavia tavoitteita, jos määrällisiä tavoitteita ei pystytä asettamaan.

Yliopistojen koulutuksen sisällöistä on säädetty tarkemmin tutkintoasetuksissa. Sibelius-Akatemian tutkinnoista on säädetty erillisessä asetuksessa Sibelius-Akatemian tutkinnoista (148/1995). Sibelius-Akatemiassa voidaan suorittaa alempia (musiikin kandidaatti) ja ylempiä (musiikin maisteri) tutkintoja sekä lisen-siaatin ja tohtorin tutkintoja. Asetus määrittelee keskeiset tutkintoon kuuluvat osat ja koulutuksen laajuuden. Esimerkiksi musiikin maisterin tutkintoon johtava koulutus on järjestettävä niin, että tutkinto on mahdollista suorittaa viidessä ja puolessa vuodessa. Tutkintoon tulee asetuksen mukaan kuulua mm. vaativa opinnäyte, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opinnot sekä kypsyysnäyte.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1999–2004 asetettiin tavoitteeksi tutkintorakenteen selkiyttäminen. Alemman korkeakoulututkinnon asemaa vahvistetaan osana yliopistojen tutkintojärjestelmää. Opiskeluoikeus opiskelijavalinnassa myönnetään ylempään korkeakoulututkintoon. Maisteriohjelmia käytetään nykyistä enemmän hyödyksi monitieteisyyden edistämiseksi.

Suomi on mukana niin sanotussa Bolognan prosessissa, jonka yhtenä tavoitteena on luoda kansainvälisesti vertailtava tutkintorakenne. Opetusministeriö asetti vuoden 2002 alussa työryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa valmistella esitys niiksi toimenpiteiksi, joita tarvitaan alakohtaisesti yliopistollisen perustutkintorakenteen muuttamiseksi kaksipuortaiseksi. Tavoitteena on saada aikaan tutkintorakenne, jossa kaikki opiskelijat suorittaisivat ensin pääsääntöisesti kolmivuotisen kandidaatintutkinnon ja sen jälkeen halutessaan pääsääntöisesti kaksivuotisen maisterintutkinnon.

Sibelius-Akatemian opiskelijavalinta

Sibelius-Akatemian koulutus järjestetään maisterin tutkintoon johtavina koulutusohjelmina. Yliopistoon valittu opiskelija voi suorittaa musiikin kandidaatin tutkinnon omassa koulutusohjelmassaan, poikkeuksena alemmalle korkeakoulututkinnolle perustuva ainoastaan musiikin maisterin tutkintoon johtava taidehallinnon alan koulutusohjelma, joka on 2-vuotinen.

Koulutusohjelmat ovat seuraavat:

1. Sävellyksen ja musiikinteorian koulutusohjelma
2. Orkesterin- ja kuoronjohdon koulutusohjelma
3. Esittävän säveltaiteen koulutusohjelma
4. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma
5. Kirkkomusiikin koulutusohjelma
6. Jazzmusiikin koulutusohjelma
7. Kansanmusiikin koulutusohjelma
8. Laulumusiikin koulutusohjelma

9. Taidehallinnon koulutusohjelma (The Arts Management MA Degree Programme)
10. Musiikkiteknologian koulutusohjelma

Yleisinä edellytyksinä Sibelius-Akatemian opiskelijaksi vaaditaan ylioppilastutkinto tai vastaava ulkomainen tutkinto ja riittävät musiikilliset valmiudet sekä koulutettavuus alalle. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös henkilö, joka on suorittanut ammattikorkeakoulun, ammatillisen korkea-asteen, ammatillisen opintoasteen tai vähintään 3-vuotisen ammatillisen tutkinnon taikka saanut ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin, sekä henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Opiskelijavalinnassa otetaan huomioon hakijan mahdollisuudet selviytyä opinnoistaan suomen tai ruotsin kielellä ja Taidehallinnon koulutusohjelmassa englannin kielellä.

Sibelius-Akatemian hallitus päättää vuosittain otettavien uusien opiskelijoiden määrästä. Aloituspaikepäätös sisältää koulutusohjelmakohtaiset aloituspaikeat ja hallituksen rehtorille antaman +/- 10 %:n suuruisen joustovaran. Osastot järjestävät koulutusohjelma- ja instrumenttikohtaiset valintakokeet ja tekevät rehtorille esitykset valittavista. Rehtori tekee valintapäätöksen keskusteltuaan osastojen edustajien kanssa. Instrumentti- ja koulutusohjelmakohtaisista esityksistä koostuvassa päätöksessä on mahdollisuus ottaa huomioon koulutustarpeen muutokset ja kohdentaa aloituspaikekoja kokonaismäärän puitteissa eri instrumenttiryhmille.

2.5 Työssäoppiminen ja harjoittelu

Yleistä

Euroopan komissio esitteli koulutusta koskevan opetuksen ja oppimisen valkoisen kirjan Madridin huippukokouksessa joulukuussa 1995. Siinä linjattiin EU:n koulutuspolitiikkaa 2000-luvulle. Kirja sisältää ehdotuksia, suuntaviivoja ja tavoitteita, jotka oli tarkoitettu tukemaan EU:n jäsenvaltioiden koulutuspoliittisia toimia. Toimenpide-ehdotukset oli jäsennetty komission asettamien tavoitteiden mukaisesti, yhtenä ehdotuksena oli koulun ja työelämän lähentäminen. (Opetusministeriö 1996.)

Valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1995–2000 oli määritelty yhdeksi kehittämisen painopistealueeksi "koulutuksesta työelämään – työelämästä koulutukseen". Kehittämissuunnitelmassa todettiin, että "Lisätään työssä oppimista sekä työelämätaitoja, yrittäjyyttä ja valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen kaikilla koulutustasoilla."

Kuluvalle suunnitelmakaudelle 1999–2004 hyväksytyn kehittämissuunnitelman mukaan työpaikoilla tapahtuva oppiminen vakiinnutetaan keskeiseksi osaksi ammatillista koulutusta. Ammattikorkeakoulut vahvistavat työelämäyhteyksiään ja osaamistaan työelämän kehittämisessä.

Valtio ja työmarkkinajärjestöt allekirjoittivat 21.1.1998 suosituksen työssäoppimisesta. Suosituksessa todetaan muun muassa, että elinkeinorakenteen ja ammattitaitovaatimusten nopeat muutokset edellyttävät nykyistä tiiviimpää koulutuksen

ja työelämän yhteyttä ja että tulevaisuudessa ammatillisessa koulutuksessa korostuu työpaikoilla toteutettavan opetuksen eli työssäoppimisen merkitys. Suosituksen allekirjoittaneet osapuolet pitävät tärkeänä, että yhteistyössä löydetään riittävästi työssäoppimisen paikkoja, osallistutaan nuorten ohjaamiseen työpaikoilla ja käynnistetään työssäoppimisen erilaisia hankkeita. (Työssäoppimisen opas opettajille ja kouluttajille. Opetushallitus 1998.)

Työharjoittelua on musiikkialan koulutukseen kuulunut eri koulutusasteilla jo aiemminkin. Opetussuunnitelman perusteiden (1995) mukaan sekä kirkkomusiikon että tanssimusiikon koulutukseen kuului 5 opintoviikon laajuinen työharjoittelu ja pianonvirittäjän koulutukseen 3 opintoviikon laajuinen työharjoittelu.

Musiikkialan opistoasteen opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden (1996) mukaan opistotutkintojen taso ja tavoitteet sekä kielitaitovaatimukset oli määriteltä samoista lähtökohdista kuin ammattikorkeakoulututkinnoissa ja suunnittelussa oli siten otettu huomioon ammatillisia oppilaitoksia koskevien säädösten ohella myös ammattikorkeakouluopintoja koskevat säädökset. Niissä oli siis tavallaan jo olemassa sama malli, joka sittemmin tuli käyttöön ammattikorkeakoulujen pedagogisten opintojen ja harjoittelun organisoinnissa: 15 opintoviikon yleiset kasvatustieteen perusopinnot ja 20 opintoviikon harjoittelu, joka yhdessä muodostaa nykyisin opettajan pedagogiset opinnot (35 ov).

Työssäoppimista ja harjoittelua koskevat säädökset

Ammatillinen peruskoulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) mukaan koulutus voidaan järjestää lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena, oppisopimuskoulutuksena tai muutoin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Saman lain mukaan työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus perustuu koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Sopimukseen otettavista asioista ja koulutuksenjärjestämisestä säädetään tarkemmin asetuksella. Muuten kuin oppisopimuskoulutuksena järjestettävä työpaikalla tapahtuva koulutus järjestetään siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan, tai erikseen niin sovittaessa laatimalla työsopimus.

Kaikkiin ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin 120 opintoviikon laajuisiin tutkintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikon laajuinen työssäoppiminen. Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa työssäoppimisesta todetaan muun muassa seuraavaa:

Työssäoppimisen tulee olla tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. Opiskelija voi suorittaa osan työssäoppimisesta myös ulkomailla, ja siitä on sovittava etukäteen. Työssäoppiminen suoritetaan pääsääntöisesti työelämässä oppilaitoksen ulkopuolella, oppilaitoksessa tapahtuva työssäoppiminen on mahdollista poikkeustapauksissa ja vastaavin järjestelyin. Työpaikalla on kiinnitettävä erityistä huomiota ohjaukseen ja valvontaan sekä palautteen antamiseen.

Työssäoppimisen mukaantulo osaksi toisen asteen ammatillista koulutusta on suuri haaste. Uudistus sisältää mahdollisuuksia työelämän ja koulutuksen uudelleen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. Sen tavoitteena on tuottaa entistä

parempaa ammatillista koulutusta ja entistä motivoituneimpia opiskelijoita. Työpaikalla ja oppilaitoksissa tapahtuva oppiminen täydentävät toisiaan. Työssäoppiminen kehittää opiskelijan ammatillisia valmiuksia ja antaa todellista kuvaa ammatista. Sen aikana opiskelija voi soveltaa oppilaitoksessa oppimiaan tietoja ja taitoja sekä oppia suunniteltuja osia ammatista työtä tehdessään.

Työssäoppimisen käytännön toteutus musiikkialan ammatillisessa perustutkinnossa poikkeaa monessa suhteessa muitten alojen järjestelyistä. Pitempien yhtenäisten työssäoppimisjaksojen sijaan jaksot ovat lyhyitä, yhden illan tai pisimmilläänkin viikon mittaisia. Varsinaiset työssäoppimisen ohjaajiksi koulutetut opettajat suunnittelevat ja koordinoivat toimintaa, mutta käytännössä ohjaamisesta, kuten työssäoppimispaikkojen sopimisesta, valmistautumisesta, ohjelmiston harjoittamisesta, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa kulloinkin omalla panoksellaan suuri osa opettajakunnasta. Vastaavasti opiskelijan kannalta työssäoppimisjaksoja mitoitettaessa otetaan huomioon kaikki valmistelu ja muu työ, mikä jakson toteuttamisessa on ollut tarpeen.

Työssäoppimispaikkoina ovat mm. orkesterit ja yhtyeet, teatterit, ravintolat, ja eri yhteisöjen järjestämät juhlatilaisuudet. Työssäoppimisjaksot tulee suunnitella niin, että ne eivät heikennä ammattimuusikoiden työllistymistä. Osa työssäoppimisesta tapahtuu oppilaitoksen omissa orkestereissa ja yhtyeissä, joissa mukana soittavat työpaikkaohjaajan ominaisuudessa ammattimuusikot.

Opetushallituksen vahvistamissa opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa määritellään työssäoppimisen tavoitteet. Koulutuksen järjestäjän hyväksymässä opetussuunnitelmassa määritellään, mitkä osat kunkin tutkinnon ja koulutusohjelman tavoitteista opiskellaan työpaikoilla ja miten ohjaus ja arviointi järjestetään.

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain (255/1995) mukaan ammattikorkeakoulututkinnoista, tutkintotavoitteista ja opintojen rakenteesta sekä muista opintojen perusteista säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä. Ammattikorkeakouluopinnoista annetun asetuksen (256/1995) mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu muun muassa ammattitaitoa edistävää harjoittelua.

Asetuksessa mainittu harjoittelu on opiskelua, jonka tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Tavoitteena on myös, että opiskelija oppii arvioimaan omia henkilökohtaisia valmiuksiaan työelämän tarpeiden näkökulmasta ja saa alustavaa kokemusta omalla ammattialallaan vaadittavasta pätevyydestä. Harjoittelun laajuutta ei ole määrätty, mutta yleisesti se näyttää vakiintuneen noin 20 opintoviikkoon koulutusaloista ja -ohjelmista riippumatta. Monilla koulutusaloilla harjoittelu on kytketty kiinteästi ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekemiseen. Tällöin harjoittelun yhteydessä toteutettava opinnäytetyö voi olla työelämälähtöinen kehittämisprojekti tai muu sellainen. Kolmikantaisesta yhteistyöstä hyötyvät kaikki osapuolet: Työelämän tarpeista lähtevä, käytännönläheinen opinnäytetyö motivoi opiskelijaa tavoitteelliseen

työskentelyyn, työnantaja saa tutkimuksen yrityksensä kehittämiskohteesta ja oppilaitos saa tietoa työelämän tarpeista.

Hakeutumisessa harjoittelupaikkaan on olemassa kahdenlaista käytäntöä. Eräillä koulutusaloilla opiskelija pääsääntöisesti itse hankkii harjoittelupaikan. On myös olemassa käytänteitä, joissa oppilaitos avustaa harjoittelupaikan saamisessa tai jopa suoraan osoittaa opiskelijalle tietyn työpaikan tai -paikkoja (lyhytkestoinen harjoittelu useassa työpaikassa) harjoittelun suorittamiseksi. Mahdollisia harjoittelupaikkoja ovat yleisesti ottaen yritykset, julkisen sektorin eri organisaatiot ja myös niin sanottu kolmas sektori, vapaaehtoisjärjestöt ja yhdistykset ym.

Koulutussopimus on ammattikorkeakoulun ja työnantajan välinen kirjallinen sopimus ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvan työharjoittelun järjestämisestä. Koulutussopimuksessa sovitaan harjoittelun tavoitteista, sisällöstä, kestosta, ajoituksesta, harjoitteluun osallistuvista opiskelijoista, osapuolten tehtävistä sekä muista tarpeellisista harjoittelun toteuttamiseen ja järjestämiseen liittyvistä seikoista.

Ammattikorkeakoulu-asetuksen mukaan harjoittelun tulee olla ohjattua. Työnantaja voi nimetä työyhteisöstä harjoittelun ohjaajan, joka toimii yhteyshenkilönä koulutusyksikköön ja työnantajan edustajana vastaa työpaikalla harjoittelun organisoinnista ja valvonnasta sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Harjoittelun ohjaaja voi olla myös oppilaitoksen nimeämä henkilö, joka oppilaitoksen puolesta hyväksyy koulutussopimuksen ja harjoittelujakson päätyttyä myös harjoittelijan laatiman harjoitteluraportin.

Harjoitteluajan palkka ja koulutuskorvaus

Koulutussopimuksessa sovitaan usein myös harjoitteluajan palkasta. Harjoittelu voi olla sopimuksen mukaan palkallista tai palkatonta – tämä on työnantajan ja harjoittelijan välinen asia. Mikäli harjoittelu on palkallista, syntyy harjoittelijan ja työn antajan välille aina työsuhde. Mikäli harjoittelu taas on palkatonta, työsopimuslain edellyttämää työsuhdetta harjoittelun aikana ei ole. Summasta riippuen harjoitteluajan palkka voi vaikuttaa opintotuen suuruuteen.

Opetusministeriö myöntää ammattikorkeakouluille tavoite- ja tulossopimusten perusteella määrärahaa opiskelijoiden harjoittelun tukemiseen. Määrärahaan ei liity vastinrahaa yksiköiltä. Ministeriön ohjeen mukaan valtionavustus on tarkoitettu ensisijaisesti 3. ja 4. vuosikurssin opiskelijoille, koska harjoittelun tarkoituksena on tukea opintojen syventävien vaiheiden tavoitteita. Avustusta voidaan käyttää opiskelijoiden harjoittelijoiksi palkkaamisesta aiheutuviin menoihin.

Työnantaja voi hakea ammattikorkeakoululta tätä määrärahaa, niin sanottua koulutuskorvausta, jonka määrästä Opetusministeriö päättää vuosittain. Vuonna 2002 tämä työnantajalle maksettava koulutuskorvaus on enintään 170 euroa kuukaudessa opiskelijaa kohti.

Yliopisto

Sibelius-Akatemian tutkinnoista annetussa asetuksessa (148/1995) todetaan, että tutkintoihin johtaviin opintoihin voi kuulua

- pakollisia ja valinnaisia opintoja
- kieli- ja viestintäopintoja
- musiikin alan jatkokoulutuksen opintoja, taiteellinen opin- ja taidonnäyte, lissensiaatintutkimus ja väitöskirja sekä
- harjoittelua.

Asetuksen mukaan Sibelius-Akatemia antaa tarkempia määräyksiä tutkintojen ja opintojen tavoitteista ja sisällöistä sekä opetuksesta ja opintosuorituksista.

Sibelius-Akatemian tutkintosäännön mukaan harjoittelu tapahtuu ohjaajan ja opiskelijan yhteistyönä laatiman suunnitelman mukaisesti. Harjoittelun päätyttyä opiskelija laatii siitä raportin. Harjoittelun hyväksyy sitä valvova opettaja tai osastonjohtaja.

Sibelius-Akatemiassa on sekä koulutusohjelman pakollisiin opintoihin kuuluvaa harjoittelua että vapaasti valittaviin opintoihin kuuluvaa harjoittelua.

Opetussuunnitelman mukaan harjoittelu kuuluu Sibelius-Akatemiassa pakollisena seuraavissa koulutusohjelmissa opiskeleville: esittävän säveltaiteen koulutusohjelma, jazzmusiikin koulutusohjelma, kansanmusiikin koulutusohjelma, kirkkomusiikin koulutusohjelma, laulumusiikin koulutusohjelma, musiikkikasvatuksen koulutusohjelma, orkesterin- ja kuoronjohdon koulutusohjelma sekä sävellyksen ja musiikinteorian koulutusohjelman musiikin teorian suuntautumisvaihtoehto.

Rehtori on myöntänyt määrärahat valinnaiseen harjoitteluun. Periaatteena on, että valinnainen harjoittelu tehdään muissa kuin ns. perinteisissä musiikkialan ammateissa. Opiskelijat ovat olleet harjoittelussa mm. toimittajina, musiikkialan yrityksissä, virastoissa ja suurlähetystöissä. Valinnaiseen harjoitteluun osallistuvat hakevat itse työpaikkaa. Palkkakustannukset on pääsääntöisesti jaettu Sibelius-Akatemian ja työnantajan kesken.

2.6 Musiikkialan koulutuksen tehtävät ja sisällölliset tarpeet eri koulutusasteilla

Musiikkialan koulutustehtävistä käytävää keskustelua leimaa nykyisin tietty kilpailu. Tyypillistä on, että musiikkiopistot haluavat päästä konservatorioiksi, konservatoriot kilpailevat ammattikorkeakoulujen kanssa ja ammattikorkeakoulut haastavat yliopiston. Tässä keskustelussa eivät sisällölliset seikat välttämättä ole argumentoinnin ainoina motiiveina.

Kaikilla koulutusasteilla on kuitenkin oma tärkeä roolinsa musiikkialan koulutuksessa. Työryhmä on eri tahoja kuultuaan määritellyt koulutusasteiden rooleja koulutuskentässä seuraavasti:

Taiteen perusopetus, musiikin laaja oppimäärä

Musiikkioppilaitoksissa (musiikkiopistot, konservatoriot) annettava opetustunti-perusteista valtionapua saava taiteen perusopetus on laajan oppimäärän mukaista. Opetus tarjoaa eri-ikäisille lapsille ja nuorille mahdollisuuden musiikin tavoitteelliseen opiskeluun ja harrastamiseen ja luo harrastajille edellytyksiä hyvän, elämänikäisen musiikkisuhteen syntymiselle. Opetuksen tehtävänä on kouluttaa korkeatasoisia musiikinharrastajia (kuorot, puhallin- ja muut orkesterit, yhtyetointa, big bandit) ja musiikkiyleisöä sekä kasvattaa aktiivisia ja laatu-tietoisia musiikin kuluttajia. Opetuksen tehtävänä on samalla antaa valmiuksia myös musiikkialan ammattiopintoihin. Tässä mielessä musiikkioppilaitosten perusopetus palvelee musiikin koulutusjärjestelmässä kahta tärkeää päämäärää.

Musiikkialan ammatillinen perustutkinto

Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon tehtävänä on kouluttaa muusikon työelämälähtöisiin perustehtäviin ja myös antaa yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluun, Sibelius-Akatemiaan tai muihin korkea-asteen opintoihin. Koulutus antaa valmiuksia myös oman ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja musiikkialan jatko-opintoihin sekä yleisiä kansalaisvalmiuksia ja elämäntaitoja. Musiikkialan ammatillisessa perustutkinnossa ja musiikin laajan oppimäärän mukaisissa musiikkiopistotason opinnoissa on kyse eri koulutuksesta, vaikka ne sisältävät osin samoja elementtejä.

Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon suorittanut yhtye- tai orkesterimuusikko voi työskennellä esimerkiksi ammattimaisesti toimivan yhtyeen, orkesterin tai kuoron jäsenenä, joka voi osallistua yhtyeen ohjelmiston kokoamiseen ja muokkaamiseen (sävellys, sovitus, songwriting). Tämä toteutuu parhaiten pop- ja jazzmusiikin alueella, jossa tutkinnon suorittaneet voivat toimia esimerkiksi tanssi- tai rock-yhtyeissä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet voivat toimia myös puhallinsoittokunnissa tai soitelasmuusikkoina. Klassisen musiikin tai jazzmusiikin suppean ohjelmiston hallitsevat muusikot voivat toimia myös freelancer-muusikkoina yksityissektorilla. Koulutus antaa hyvät instrumentin solistiset perusvalmiudet. Tutkinto antaa myös valmiuksia toimia säestäjänä tanssialan koulutuksen piirissä (nyky- ja jazztanssi, klassinen baletti). Yhdessä jonkin muun alan (amatillisen) koulutuksen kanssa musiikkialan perustutkinto antaa perustan musiikkia läheisesti sivuaviin muihin tehtäviin.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen tekemän päätöksen mukaan musiikkialan ammatillisen perustutkinnon suorittaneet kirkkomuusikot voivat nykyään toimia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon alimman asteen kanttorin tehtävissä, joiden kelpoisuusehdot ovat piispainkokouksen vahvistamat. Kanttorin tehtävät määritellään kirkkojärjestyksessä.

Kirkkomusiikin koulutusjärjestelmän nopeasta kehitymisestä viime vuosina on seurannut, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous on istunnossaan 10.–11.9.2002 päättänyt tehdä kirkolliskokoukselle esityksen kirkkojärjestyksen muuttamisesta. Tämä tarkoittaisi sitä, että ammatillisena perustutkintona suoritettu kirkkomuusikon tutkinto ei piispainkokouksen päätöksen mukaisesti vastaisuudessa enää tuottaisi kelpoisuutta kirkon virkaan.

Musiikin ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelman ammattikorkeakoulututkinto

Musiikin koulutusohjelman ammattikorkeakoulututkinnolla tähdätään työelämän ammatteihin, asiantuntija- ja johtotehtäviin. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet voivat toimia soiton-, laulun- tai teorianopettajan tehtävissä musiikin perusopetuksessa (musiikkioppilaitokset), ammatillisessa peruskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä. Tutkintoon sisältyvät pedagogiset opinnot antavat yleisen opettajakelpoisuuden ja laaja-alaiset valmiudet opetustehtäviin.

Tutkinnon suorittaneet voivat toimia myös vaativissa muusikon työelämälähtöisissä asiantuntijatehtävissä. Vaativuus voi tarkoittaa esimerkiksi solistista osaamista, kamarimusiikillista yhtyeosaamista, tyylillistä erikoisosaamista, monityylisten tai useamman eri instrumentin osaamista. Muusikon vaativiin tehtäviin kuuluu myös ohjelmiston valmistaminen ja muokkaaminen, säveltäminen, sovittaminen, äänittäminen, tuottaminen sekä markkinointi- ja myyntityö.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet muusikot voivat toimia myös orkesterimuusikkoina sekä kirkkomuusikkoina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tutkinto antaa valmiuksia toimia myös erilaisissa työelämälähtöisissä soveltavissa tutkimus- ja kehittämistehtävissä.

Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöinen tehtävä koulutuskentässä voisi löytyä taiteen perusopetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opettajakoulutuksen lisäksi musiikkialan yksityisen sektorin epätyypillisten työsuhteiden ja uudenlaisten ammattikuvien kentästä, mahdollisesti myös musiikkialan yritystoiminnasta.

Musiikkialan yliopistotutkinto

Sibelius-Akatemian peruskoulutus järjestetään maisterin tutkintoon johtavina koulutusohjelmina. Pedagogin tai muusikon suuntautumista ei ole eroteltu kuten ammattikorkeakoulujen tutkinnoissa. Opiskelijalla on mahdollisuus valinnaisina opintoina suorittaa opettajan pedagogiset opinnot tai muita yliopisto-opintoja.

Sibelius-Akatemiassa koulutetaan laaja-alaisia muusikko-pedagogeja, musiikin eri tyylien ammattilaisiksi solisteiksi, orkesteri- ja yhtyeemuusikoiksi, kapellimestareiksi, kuoronjohtajiksi, kirkkomuusikoiksi, pedagogeiksi, tutkijoiksi ja muiksi musiikin alan asiantuntijoiksi. Jatkotutkintoina voidaan suorittaa musiikin lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot.

Sibelius-Akatemiassa koulutetaan myös laaja-alaisia musiikin aineenopettajia kouluihin ja soitonopetuksen erikoisosaajia ammattikorkeakouluihin ja muuhun vaativaan opetukseen muun muassa varhaiskasvatuksen tai erityisopetuksen sektorille. Myös alan tieteellistä tutkimusta ja tieteelliseen toimintaan integroituvaa tutkimusta harjoitetaan.

Muusikon ja musiikin opettajan työn sisällöllisiä vaatimuksia tulevaisuudessa

Muusikon työ

Tulevaisuuden yhtye- tai orkesterimuusikolta edellytetään monenlaisia valmiuksia toimia erilaisissa muusikon tehtävissä ja eri tyyllilajien parissa. Tehtävät vaativat esiintymistaitoa erilaisissa ympäristöissä konserttisaleista klubeihin ja studioon. Muusikon on hyvä hallita sekä akustinen että sähköisesti vahvistettu esitystilanne soittaessaan yhtyeessä tai kapellimestarin johdolla. Eri musiikin lajien osaaminen, sävellys- tai sovitustaidot sekä hyvät vuorovaikutustaidot kuuluvat myös muusikon osaamiseen. Yhtyeen merkitys uran siivittäjänä korostuu ainakin pop- ja jazz- ja kansanmusiikin sektoreilla, joilla muusikon menestys voi riippua yhtyeen markkinointiponnistusten onnistumisesta. Toimivan musiikkioppilaitosjärjestelmän ja laajan ammatillisen koulutuksen ansiosta työmarkkinoille tulee yhä monipuolisempia ja taitavampia muusikoita. Toisaalta solistisista tehtävistä käydään jo nyt yhä kovenevaa kilpailua, joka vaatii muusikoilta yhä syvempää mutta samalla yhä kapea-alaisempaa erikoisosaamista. Pääinstrumentin hallintaan on panostettava niin voimakkaasti, että laaja-alaista yleisosaamista ei ole mahdollista ylläpitää. Osaamis- ja vaatimustaso on noussut niin korkealle, että niin klassisessa musiikissa kuin pop- ja jazzmusiikissakin solistiset tehtävät ovat vain harvojen ulottuvilla. Kansainvälisen kilpailun kiristytessä ja koulutetun työvoiman tarjonnan lisääntyessä yhä harvempi suomalainen muusikko työllistyy pelkästään solistisilla tehtävillä edes kotimaassa. Haaveet ja todellisuus eivät uran muodostumisessa aina kohtaa. Tämä pätee jo kaikissa musiikin lajeissa.

Musiikkia sivuaville aloille on alkanut muodostua uusia ammattitehtäviä, esimerkiksi uusmedian ja palvelualojen sektoreille. Nämä työt ovat kuitenkin suhdanneherkkiä aloja, joiden työllistävä vaikutus tule olemaan suuri ainakaan laskusuhdanteen aikana. Lisäksi korkeatasoinen musiikin sisällöllinen osaaminen tai musiikkialan tutkinto eivät ole näillä aloilla aina välttämättömiä. Musiikkialan yksityissektorin tilapäiset ja vaihtelevat muusikon työt ovat avoimia laajalle joukolla musiikkialan eri ammateissa toimivia, kuten eri koulutusasteiden opettajille ja orkesterimuusikoille.

Teknologia on muuttanut myös musiikkialan rakenteita. Osa muutoksesta on musiikkialan kehityksen kannalta positiivista, mutta osa ei. Ääni- tai kuvataallenteille tallennetun musiikin käyttö eri muodoissaan lisääntyy jatkuvasti. Musiikkiteknologiaan perehtyneet muusikot voivat tulevaisuudessa itse tuottaa omia levyjään ja myös jaella niitä kuluttajille digitaalisesti verkossa, ilman levy-yhtiöiden apua. Musiikkiteknologiaa hallitsevat henkilöt voivat työllistyä myös studioihin ja äänentoistotöihin. Tietokonepohjaisen musiikin tuottamisen lisääntyminen saat- taan kaupallisella sektorilla edelleen pienentää koulutettujen muusikkojen kysyntää. Musiikkialan toimijoiden työskentelyedellytykset pitäisi myös digitaaliajassa turvata. Riippuen tekeillä olevien tekijänoikeuslakiuudistusten seurauksista alalla toimivien ammattilaisten työskentelyedellytykset joko säilyvät tai huononevat.

Kulttuuripalveluiden monipuolinen käyttö yhteiskunnassa tulee lisääntymään. Julkisen ja yksityisen rahoituksen yhdistäminen ja kuluttajien valmius maksaa muusikoiden työstä tulevat tulevaisuudessa entistä enemmän vaikuttamaan muusikoiden toimenkuvaan.

Opetustyö

Kulttuuri- ja musiikkialalla tapahtuvat muutokset heijastuvat myös opettajan työnkuvaan. Tulevaisuudessa tarvitaan myös uudentyyppisiä, entistä laajalaisempia pedagogi-asiantuntijoita, joilla on hyvät vuorovaikutustaidot. Tarvitaan muun muassa musiikkiteknologian pedagogi-asiantuntijoita, jazzmusiikin ja kansanmusiikin muusikko-pedagogeja ja soitinopetusta sekä sävellystä ja teoriaa integroivia pedagogeja. Vaikka soitinopettajat edelleen työllistyvät pääasiassa instrumentin tai laulun opettajiksi, edellytetään opettajiksi kiinnitettäviltä yhä useammin myös valmiuksia opettaa yhtyeitä. Tämä vaatimus korostuu erityisesti pienten paikkakuntien pienissä musiikkioppilaitoksissa. Musiikkielämässä tarvitaan tulevaisuudessa myös pedagogeja, jotka hallitsevat yleisökasvatuksen ja luovien muusikontaitojen menetelmät. Muusikoita, joilla ei ole opettajankoulutusta, palkataan opettajiksi yhä vähemmän. Toisaalta työmarkkinoille tulee laajan koulutuksen ansiosta monitaitoisia opettajia, joilla on myös hyvät muusikon taidot.

Kysyntää tulee jonkin verran olemaan tiettyihin erityistehtäviin koulutetuista pedagogeista. Esimerkiksi musiikkitaitoiset lastentarhanopettajat tai yhteisiin erikoistuneet opettajat saattavat työllistyä hyvin. Klassisen musiikin opettajilta saatetaan kysyä valmiuksia opettaa myös pop- ja jazzmusiikin sisältöjä eräiltä osin.

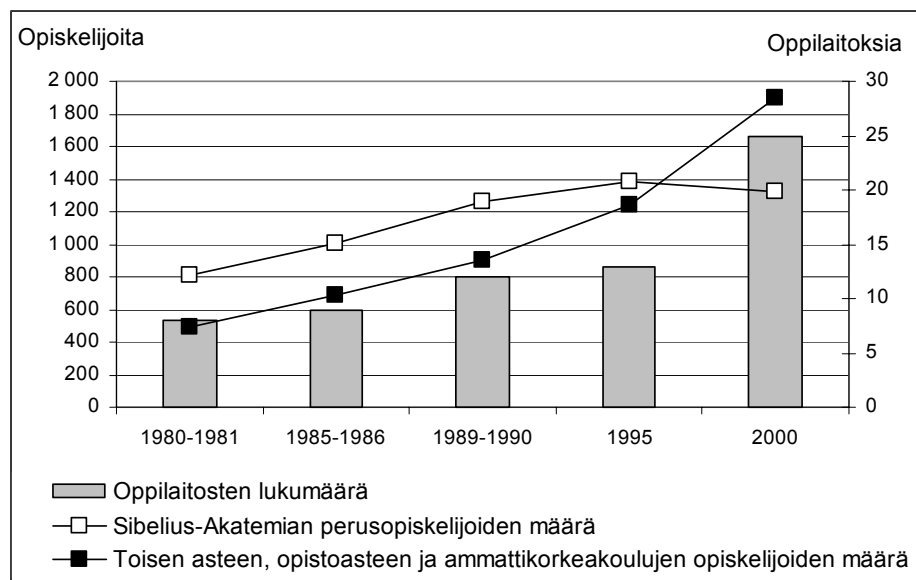
Pop- ja jazzmusiikin ja kansanmusiikin opetuksen osuus taiteen perusopetuksessa ja ammattikorkeakoulujen opettajakoulutuksessa tulee edelleen lisääntymään kasvavan kysynnän myötä. Tämä osuus kasvaa kuitenkin hitaasti, mikä johtoo muun muassa oppilaitosten virkarakenteista. Musiikkiteknologian opettajien tarve kasvanee tulevaisuudessa, kun musiikkiopistot yhä enenevässä määrin vastaavat musiikkiteknologian opetuksen kysyntään. Opettajantyö saattaa sisällöllisesti muuttaa muotoaan, mutta varsinaisia uusia työtehtäviä ei lähitulevaisuudessa ole näköpiirissä. Yksityinen musiikinopetus saattaa kuitenkin lisääntyä, mikäli musiikkiopistot eivät pysty laadullisesti tai määrällisesti vastaamaan soitinopetuksen kysyntään.

3 Koulutuksen tarjonta ja työvoiman määrä sekä koulutuksen toimivuus

3.1 Koulutuksen tarjonta

Aiemmin musiikkialan ammatillisesti eriytyneessä koulutuksessa koulutusasteita oli kolme: toinen aste, opistoaste ja korkea-aste. Opistoaste on poistumassa; entinen opistoasteen koulutus, jota annettiin konservatorioissa, annetaan nykyisin ammattikorkeakouluissa, jotka muodostavat yhdessä Sibelius-Akatemian kanssa alan nykyisen korkea-asteen. Musiikkialan ammatillinen koulutus painottui 1970- ja 1980-luvuilla konservatorioiden ja Sibelius-Akatemian musiikkioppilaitosten soitonopettajakoulutukseen. Tämä johtui siitä, että musiikkioppilaitosverkoston vahvistumisen myötä soitonopettajia tarvittiin runsaasti lisää. Soitonopettajakoulutuksen rinnalla järjestettiin myös opistoasteista orkesterimuusikkokoulutusta ja toisen asteen ammatillista kirkkomuusikko- ja tanssimuusikkokoulutusta. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen kokonaisopiskelijamäärä lähes kolminkertaistui vuosina 1980–2000. Musiikkialan ammatillista koulutusta järjestävien oppilaitosten lukumäärä puolestaan kaksinkertaistui vuosina 1995–2000 (kuvio 1).

Kuvio 1. Musiikkialan oppilaitosten lukumäärä vuosina 1980–2000 ja opiskelijamäärät koulutusasteittain.

Lähteet: Kouluhallitus 1986 ja 1990; OPH:n OPTI-tietokanta 24.6.2002, Tilastokeskus Oppilaitostilastot. Sibelius-Akatemian opiskelijat vuosina 1981, 1985, 1990, 1995, 2000.

Vuonna 1995 oli musiikkialan ammatillista peruskoulutusta järjestäviä oppilaitoksia ja koulutuksen järjestäjiä yhdeksän ja vuonna 2002 niitä oli jo 16. Vuonna 1995 oli musiikkialan opistoasteen koulutusta järjestäviä konservatorioita 11, joista kahdeksan järjesti myös musiikkialan ammatillista peruskoulutusta. Ammattikorkeakoulu-uudistuksen seurauksena opistoasteen koulutustehtävä siirrettiin ammattikorkeakouluihin, joista kymmenessä järjestetään musiikkialan koulutusta vuonna 2002.

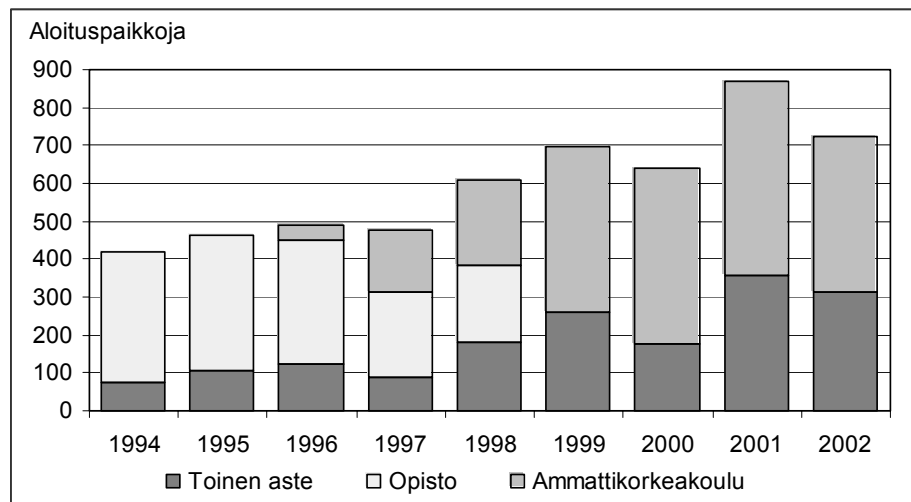
Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen oppilaitoksia ja musiikkialan koulutusta järjestäviä ammattikorkeakouluja oli vuonna 2000 yhteensä 24 ja niissä

opiskelijoita 1 900 (kuvio 1). Ammatillisessa peruskoulutuksessa musiikin opiskelijoita oli 520, opistoasteen koulutuksessa 220. Musiikkialan koulutusta järjestäviä ammattikorkeakouluja oli yhteensä kymmenen (11 koulutusohjelmaa). Niissä oli musiikin opiskelijoita 1 160 vuonna 2000 ja noin 1 300 vuonna 2001. Sibelius-Akatemian perusopiskelijoiden määrä on kasvanut 63 prosentilla vuosina 1980–2000. Kasvu ajoittui 1980- ja 1990-lukujen taitteeseen. Sibelius-Akatemiassa oli vuonna 2000 perusopiskelijoita kaikkiaan 1 320, samoin kuin vuonna 2001. Kaikkiaan opiskelijoita oli 3 200 vuonna 2000 musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa eri oppilaitoksissa (kuvio 1).

Aloituspaikkojen kokonaismäärä kaksinkertaistui vuosina 1994–2001 ammatillisessa peruskoulutuksessa, opistoasteella ja ammattikorkeakouluissa (kuvio 2). Sen sijaan vuonna 2002 aloituspaikkojen kokonaismäärä kääntyi laskuun. Ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen määrä kaksinkertaistui toisella asteella vuosina 1997–1998, kun musiikkialan perustutkinnon kokeiluja sekä pop- ja jazzmusiikin koulutusta laajennettiin. Ennen perustutkintokokeilun toteuttamista ammatillinen peruskoulutus oli verrattain kapea-alaista. Ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen määrän kasvu jatkui myös vuonna 1999. Kasvua selittää osaltaan konservatorioiden antaman opistoasteen koulutuksen lopettaminen ja sitä vastaavan koulutustehtävän siirtäminen ammattikorkeakoulujen järjestettäväksi, jolloin jäljelle jääneet ammatillista peruskoulutusta järjestäneet konservatoriot halusivat turvata toimintansa jatkumisen kehittämällä musiikkialan perustutkintoa ja käynnistämällä musiikkialan perustutkintokokeilun. Ammatillisen peruskoulutuksen säätelyjärjestelmän uudistamisen yhteydessä musiikkialan ammatillista peruskoulutusta lisättiin opetusministeriön järjestämislupapäätöksissä, koska musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen määrä oli ollut suhteellisen pientä ja nuorta verrattuna konservatorioiden opistoasteen koulutukseen. Konservatorioiden ja ammatillisen erityisoppilaitoksen Arlainstituutin rinnalla musiikkialan ammatillinen peruskoulutus on syksyllä 2001 käynnistetty ensimmäistä kertaa myös kolmessa ammatillisen peruskoulutuksen oppilaitoksessa.

Opistoasteen ja ammattikorkeakouluopetuksen aloituspaikkamäärä kasvoi tasaisesti koko 1990-luvun aina vuoteen 2001 asti. Vuonna 2002 aloituspaikkojen määrä putosi 410:een. Tämä on kuitenkin edelleen 20 prosenttia enemmän kuin opistoasteen vastaava aloituspaikkamäärä vuonna 1995, joka oli viimeinen vuosi, jolloin ammattikorkeakoulutasoista opetusta ei vielä ollut musiikkialalla lainkaan. Musiikkialan ammattikorkeakouluopetus alkoi kahdessa ammattikorkeakoulussa vuonna 1996. Koulutus laajentui seuraavina vuosina kaikkiaan kymmeneen ammattikorkeakouluun. Samalla opistoasteen koulutus poistui ammatillisen koulutuksen rakenteesta. Opistoasteen koulutustehtävän siirtyminen ammattikorkeakouluille merkitsi ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrän kasvua koulutuksen laajentumisen seurauksena.

Kuvio 2. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloituspaikat 1994–2002 (nuoret ja aikuiset yht.).

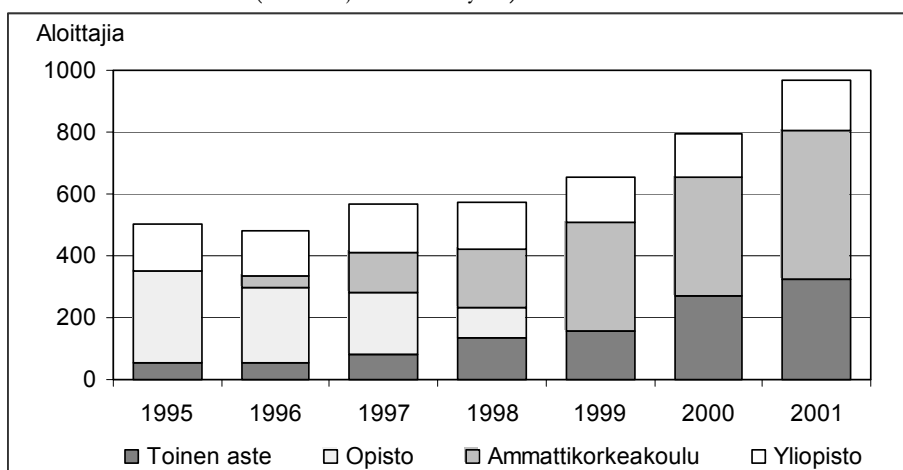

Lähde: Tilastokeskus, OPH:n OPTI-tietokanta 5.7.2002.

Oppilaitosten suunnittelemaat aloituspaikkojen määrät eivät aina toteudu, minkä osoittaa aloituspaikkamäärien vertailu koulutuksen aloittajien määriin. Vuonna 2000 ammatillisen peruskoulutuksen musiikkiopinnot aloitti noin 270 opiskelijaa ja Sibelius-Akatemian perusopetuksen noin 150 opiskelijaa. Ammattikorkeakoulujärjestelmään siirtyminen selittää osittain aloituspaikka- ja aloittajamäärien suuren eron vuonna 1999 (kuviot 2 ja 3). Juuri vuonna 1999 ei otettu enää uusia opiskelijoita opistoasteen koulutukseen. Sen sijaan ammattikorkeakoulujen aloituspaikkamääriä nostettiin tuntuvasti. Muutoin erot eivät ole kovin suuria. Vuonna 1996 musiikkialan ammattikorkeakouluopinnot aloitti 40 opiskelijaa. Tämän jälkeen aloittajien määrä kasvoi nopeasti, koska uusia ammattikorkeakouluja perustettiin jatkuvasti lisää.

Vuonna 2001 ammattikorkeakouluopinnot aloitti liki 480 opiskelijaa Tilastokeskuksen oppilaitostilaston ennakkotiedon mukaan. Opistoasteen aloittaneita oli 300 vuonna 1995, joten kasvua ammattikorkeakoulun aloittaneiden määrässä on 60 prosenttia opistoasteeseen verrattuna vuosina 1995–2001. Samaan aikaan ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneiden kokonaismäärä on kasvanut runsaasta 50 aloittaneesta lähes 330 aloittaneeseen.

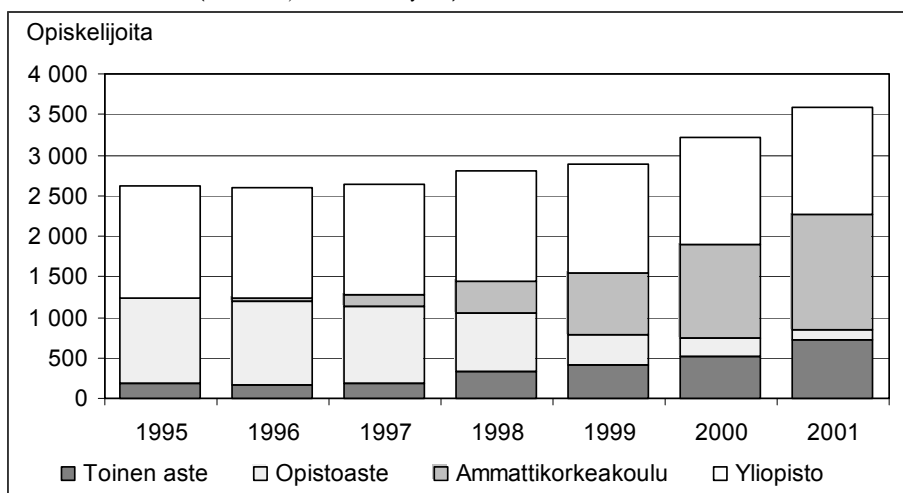
Kuvio 3. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneiden määrät eri koulutusasteilla 1997–2000 (nuoret ja aikuiset yht.).

Lähteet: OPTI/Tilastokeskus 5.7.2002 (toinen aste ja opistoaste), AMKOTA 5.7.2002 (amk), Sibelius-Akatemia 2002 (koulutusohjelmiin hyväksyt).

Kokonaisopiskelijamäärä on kasvanut 1990-luvun jälkipuolella yli kolmanneksella (kuvio 4). Samanaikaisesti kun Sibelius-Akatemian perusopetuksen opiskelijamäärä on pienentynyt jonkin verran, ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä on kasvanut 1 240 opiskelijasta noin 2 270 opiskelijaan. Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärän osuus ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja ammattikorkeakoulujen musiikinopiskelijoiden kokonaismäärästä on noussut 15 prosentista kolmannekseen vuosina 1995–2001 (kuvio 4).

Kuvio 4. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärät eri koulutusasteilla 1995–2000 (nuoret ja aikuiset yht.).

Lähde: Tilastokeskuksen oppilaitostilastot, Sibelius-Akatemia.

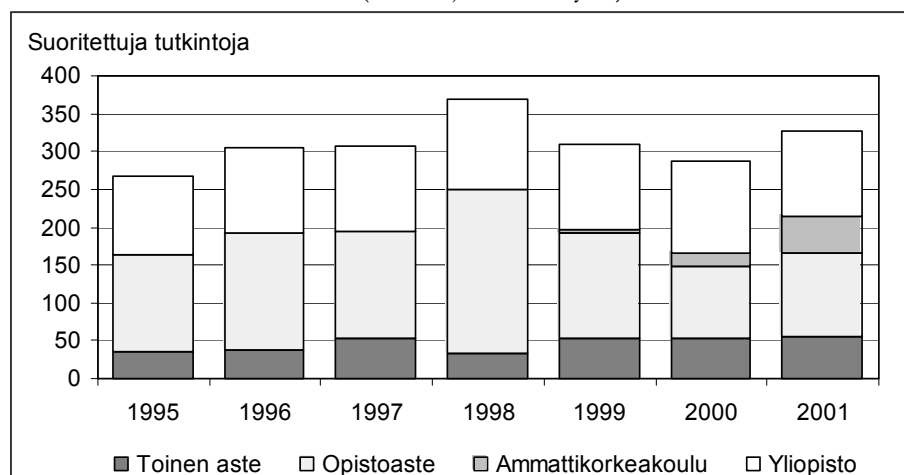
Ammatillisen peruskoulutuksen 520 opiskelijasta opiskeli vuonna 2000 musiikkialan perustutkintoon johtavassa koulutuksessa 310, tanssimuusikoksi 120, kirkkomuusikoksi liki 80 ja pianonviritäjäksi runsaat 10 opiskelijaa. Samaan aikaan opiskeli opistoasteella runsaat 220 opiskelijaa, joista musiikinohjaajaksi opiskeli liki 40, muusikoksi 10 ja musiikkioppilaitoksen opettajaksi lähes 180. Ammatti-

korkeakoulujen 1 155 musiikin opiskelijasta opiskeli 210 muusikoksi, 870 musiikkipedagogiksi ja runsaat 70 opiskelijaa muussa musiikin ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa vuonna 2000. Työryhmän Koulutuksen järjestäjille 15.1.2002 tekemän kyselyn mukaan musiikkialan ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeli 730, ammattikorkeakouluissa 1 430 ja Sibelius-Akatemiassa 1 320 opiskelijaa vuonna 2001. Opistoasteella oli jäljellä enää vain 110 opiskelijaa (Tilastokeskuksen 2001). Kaiken kaikkiaan eri koulutusasteilla musiikin koulutusohjelmissa oli yhteensä 3 600 opiskelijaa syksyllä 2001.

Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden määrä nelinkertaistui 180 opiskelijasta 730 opiskelijaan vuosina 1995–2001. Opistoasteen opiskelijamäärä taas on pienentynyt 1 060 opiskelijasta (1995) 110 opiskelijaan. Samaan aikaan ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien opiskelijamäärä on kasvanut 40 opiskelijasta 1 430 opiskelijaan vuosina 1996–2001. Opistoasteen opiskelijamäärään verrattuna ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrän kasvu on 35 prosenttia 1995–2001. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoista noin 20–30 prosenttia on muusikkokoulutuksessa ja 70–80 prosenttia musiikkipedagogikoulutuksessa. Näissä ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärissä ovat mukana myös kirkkomuusikko- ja musiikkiteknologiopiskelijat. Samaan aikaan Sibelius-Akatemian perusopetuksen kokonaismäärä on lievästi pienentynyt, se oli noin 1 320 opiskelijaa vuonna 2001. Näistä 60 prosenttia opiskeli esittävän säveltaiteen, jazzmusiikin, kansanmusiikin, laulun, orkesteri- ja kuoronjohton, sävellyksen ja musiikinteorian koulutusohjelmissa.

Suoritettujen musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen tutkintojen määrän osuus kaikista musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja ammattikorkeakoulujen tutkintojen määrästä kasvoi runsaasta viidenneksestä yli neljännekseen vuosina 1995–2001 (kuvio 5). Musiikkialan koulutuksen siirtyminen verrattain myöhään ammattikorkeakoulujärjestelmään vaikuttaa siten, että ammattikorkeakouluista valmistuu tältä alalta tutkinnon suorittaneita vasta myöhemmin kuin useimmilta muilta ammattikorkeakoulujen opintoaloilta.

Kuvio 5. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen suoritettujen tutkintojen määrä eri koulutusasteilla 1995–2000 (nuoret ja aikuiset yht.).

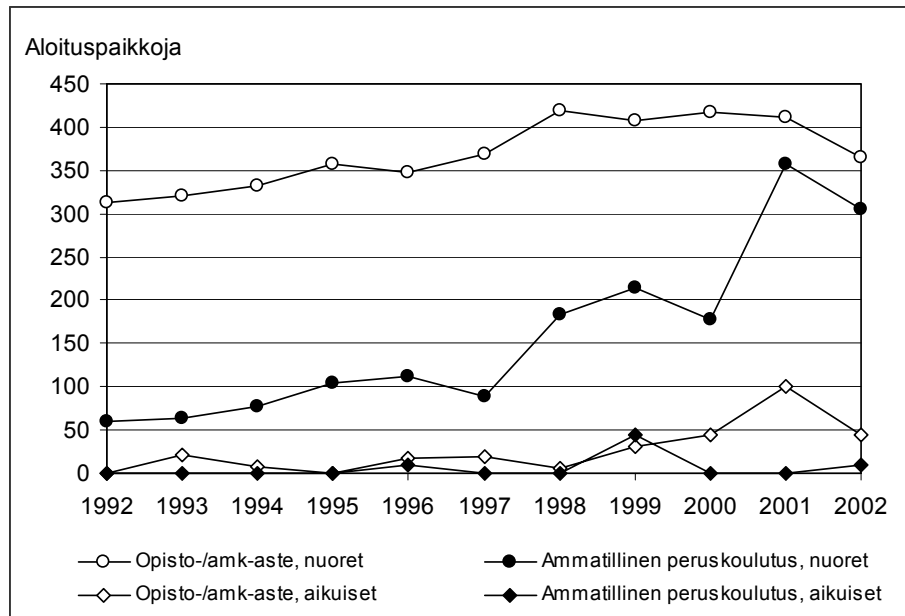

Lähteet: OPTI/Tilastokeskus 5.7.2002 (toinen aste ja opistoaste), AMKOTA 5.7.2002 (ammattikorkeakoulu), Sibelius-Akatemia.

Vuonna 2001 musiikkialan ammatillisen tutkinnon oli suorittanut yhteensä 330 opiskelijaa. Heistä oli ammatillisen perustutkinnon suorittanut lähes 60, opistoasteen tutkinnon liki 110, ammattikorkeakoulututkinnon liki 50 ja yliopistotutkinnon 110 opiskelijaa (kuvio 5). Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneista oli kirkkomuusikoksi valmistunut vajaat 20. Opistoasteen tutkinnon suorittaneista valmistui 100 musiikkipedagogiksi, 10 musiikinohjaajaksi ja 4 muusikoksi. Ammattikorkeakouluista valmistuneet olivat lähes kaikki musiikkipedagogeja. Sibelius-Akatemiasta valmistuneista oli esittävän säveltaiteen koulutusohjelmasta 30, jazzmusiikin 5, kansanmusiikin 4, sävellyksen ja musiikin teorian koulutusohjelmasta 2, oopperan tai laulun 12 ja orkesterinjohtoon ja kuoronjohtoon koulutusohjelmasta 2 henkilöä. Suoritettujen tutkintojen määrän ei arvioida kasvavan vastaisuudessa yhtä nopeasti kuin aloittaneiden määrän, koska alan opiskelijat eivät välttämättä suorita aloittamaansa koulutusta loppuun vaan siirtyvät työelämään tai jatkavat opintojaan ylemmällä koulutusasteella.

Musiikkialan aikuiskoulutuksen vuosittainen aloituspaikkamäärä on ollut verrattain pieni (kuvio 6). Musiikkialan ammatillista peruskoulutusta ei vielä ole suoritettu näyttötutkintoina. Vuonna 2001 ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmissa oli 100 aikuisten koulutuksen aloituspaikkaa, joilla aloitti aikuisopinnot 90 aikuista. Tämä johtui siitä, että vanhan opistoasteen koulutuksen saaneet halusivat täydentää tutkintonsa korkea-asteen tutkinnoksi. Aloituspaikkamäärä oli siis poikkeuksellisen korkea vuonna 2001, mutta se puoliintui jo heti seuraavana vuonna. Aikuiskoulutuksen aloituspaikkamääriä tarkasteltaessa on otettava huomioon se, että aikuisten tutkintoon johtavassa koulutuksessa mukana olevat ovat useimmiten jo jossakin työssä, joten heidän työllistymisensä ei ole ongelma koulutustarjonnan mitoituksen kannalta (kuvio 6).

Kuvio 6. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloituspaikat 1992–2002 (nuoret ja aikuiset erikseen).

Lähde: OPH:n OPTI-tietokanta 13.2.2002.

Konservatorioiden ammatillinen koulutus on sisällöltään monipuolistunut 1980-luvulta alkaen esimerkiksi musiikinohjaajan sekä pop- ja jazzmusiikin opintolinjojen perustamisen myötä. Ammatillisessa peruskoulutuksessa kirkkomuusikon ja pianonviritäjien koulutuksen määrä on ollut vakaa koko 1990-luvun. Vuonna 1995 käynnistettiin musiikkialan perustutkinnon kokeilu, jonka aloituspaikkamäärä kasvoi nopeasti 30:sta 130 aloituspaikkaan vuoteen 2000 mennessä (taulukko 2). Klassisen musiikin toisen asteen koulutus käynnistettiin tämän kokeilun yhteydessä.

Opistoasteella musiikkioppilaitoksen opettajankoulutuksen (mukaan lukien musiikkileikkikoulun opettajankoulutus) aloituspaikkojen osuus on ollut 60–70 prosenttia ja muusikkokoulutuksen 20–25 prosenttia opistoasteen kokonaismäärästä. Musiikinohjaajakoulutuksen määrä oli tasainen koko 1990-luvun (taulukko 2).

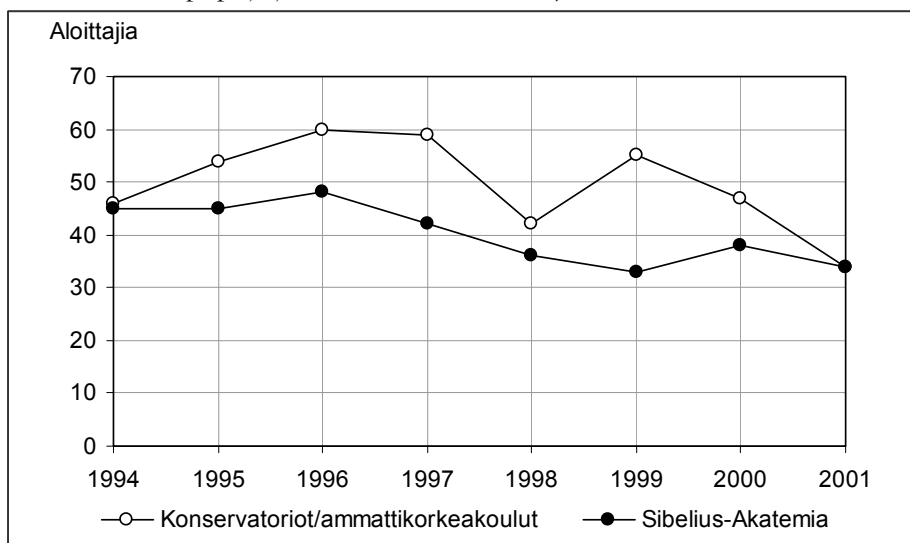
Taulukko 2. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloituspaikat tutkinnoittain 1991–2002 (nuoret ja aikuiset yht.).

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
TOINEN ASTE	60	64	77	104	122	89	183	259	177	357	315
Kirkkomuusikko	36	38	38	40	28	40	44	47	32	0	0
Musiikkialan perustutkinto (kokeilu)	0	0	0	30	50	15	95	101	131	0	0
Musiikkialan perust., muusikon ko.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	301	234
Musiikkialan perust., soitinhuollon ja musiikin teknologian ko.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56	81
Pianonviritäjä	6	6	4	4	4	4	4	4	4	0	0
Tanssimuusikko	18	20	35	30	40	30	40	107	10	0	0
OPISTOASTE	313	342	340	358	328	224	201	0	0	0	0
Musiikinohjaaja	46	46	32	50	33	30	42	0	0	0	0
Musiikkileikkikoulunopettaja	35	45	31	34	0	0	0	0	0	0	0
Musiikkioppilaitoksen opettaja	132	155	171	152	10	0	0	0	0	0	0
Musiikkipedagogi	0	0	0	0	200	154	126	0	0	0	0
Muusikko	70	66	66	50	75	40	33	0	0	0	0
Muusikko/musiikkioppil. opettaja	0	0	0	22	0	0	0	0	0	0	0
Pop- ja jazzmusiikin opettaja	20	20	20	30	5	0	0	0	0	0	0
Pop- ja jazzmuusikko	10	10	20	20	5	0	0	0	0	0	0
AMMATTIKORKEAKOULU	0	0	0	0	38	165	223	438	463	512	409
Musiikin koulutusohjelma	0	0	0	0	38	105	163	305	306	427	353
Pop- ja jazzmusiikin koul.ohjelma	0	0	0	0	0	60	60	63	65	62	34
Taidemusiikin koulutusohjelma	0	0	0	0	0	0	0	55	70	0	0
Up. för musik	0	0	0	0	0	0	0	15	22	23	22
Kaikki yhteensä	373	406	417	462	488	478	607	697	640	869	724

Lähde: OPH:n OPTI-tietokanta 13.2.2002.

Opistoasteen ja ammattikorkeakoulujen muusikon koulutusohjelman aloittaneiden ja Sibelius-Akatemian esittävän säveltaiteen koulutusohjelmaan (vain orkesterisoittimet) hyväksytyjen tarkastelussa on otettava huomioon se, että tiedot koskevat vain klassista musiikkia, jolloin pop- ja jazzmusiikin muusikoksi opiskelevat on rajattu tarkastelun ulkopuolelle (kuvio 7). Lisäksi on huomattava, että opistoasteen ja ammattikorkeakouluopetuksen muusikkokoulutukseen saattaa sisältyä joidenkin sellaisten soittimien soitonopetusta, jotka eivät ole varsinaisia orkesterisoittimia. Orkesterisoittimien soiton koulutuksen aloittaneiden lukumäärä on kääntynyt laskuun vuosina 1994–2001 (kuvio 7).

Kuvio 7. Muusikon koulutusohjelman aloittaneet ja esittävän säveltaiteen (orkesterisoittimet) koulutusohjelmaan hyväksytyt 1994–2001 (nuoret ja aikuiset yhteensä, ei sisällä pop- ja jazzmuusikkokoulutusta).

Lähteet: OPH:n OPTI-tietokanta, AMKOTA, Sibelius-Akatemia, OPM:n työryhmän kysely 15.1.2002.

Taulukko 3. Sibelius-Akatemian peruskoulutukseen hyväksytyt koulutusohjelmitain 1990–2002 (lkm).

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Esitt. säveltaiteen ko	72	77	74	72	68	66	70	63	65	51	57	56	68
Laulumusiikin ko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	9	9	9
Oopperalaulun ko	0	0	1	4	5	4	4	6	4	0	0	0	
Jazzmusiikin ko	5	3	5	6	8	7	7	6	6	5	5	6	5
Kansanmusiikin ko	6	7	5	6	7	5	6	6	6	5	6	6	7
Kirkkomusiikin ko	31	30	30	30	28	30	30	30	29	25	28	30	26
Musiikkikasvatuksen ko	38	40	40	35	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Mus.kasvatus / ruots.k. kiintiö												4	1
Ork. ja kuor. johd. ko	1	4	1	3	2	4	1	4	4	2	6	2	6
Säv. ja mus.teorian ko	10	6	7	8	5	7	5	7	9	9	9	7	8
Taidehallinto	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10	0	15	0
Musiikkiteknologia	0	0	0	0	0	0	0	0	7	6	0	7	0
Yhteensä	163	167	163	164	148	148	148	157	155	147	145	167	155

Lähde: Sibelius-Akatemia 2002.

Sibelius-Akatemian peruskoulutukseen hyväksytyjen määrä on pysynyt yli vuosikymmenen lähes ennallaan, keskimäärin 150:ssä vuosittain hyväksytyssä opiskelijassa (taulukko 3).

Sibelius-Akatemian laulumusiikin koulutusta uudistettiin vuonna 1999 siten, että perustettiin maisteritutkintoon johtava laulumusiikin koulutusohjelma. Ohjelma korvasi aiemmin alempaan korkeakoulututkintoon johtaneen oopperalaulajan koulutusohjelman ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaneen esittävän säveltaiteen koulutusohjelmaan kuuluneen koulutuksen. Laulumusiikin koulutusohjelmassa opiskeleva voi painottua opinnoissaan oopperaan, liedin ja oratorioihin tai laulupedagogiikkaan.

Sibelius-Akatemiaan perustettiin jazzmusiikin ja kansanmusiikin koulutusohjelmat vuonna 1983, taidehallinnon alan koulutusohjelma 1997 ja musiikkiteknologian koulutusohjelma vuonna 1998 (taulukko 3). Sibelius-Akatemia ei ole 1990-luvulla perustettujen koulutusohjelmien seurauksena kuitenkaan lisännyt vuotuisista opiskelijaksi hyväksytyjen määrää tai aloituspaikkamäärää. Musiikkiyliopiston tavoitteena on ollut siten monipuolistaa koulutustarjontaansa, mutta samalla sopeuttaa se muuhun koulutustarjontaan ja työvoimatarpeisiin.

Sibelius-Akatemian koulutuksen sisäänottoa on supistettu jonkin verran esittävän säveltaiteen koulutusohjelmassa. Esittävän säveltaiteen koulutusohjelmaan hyväksytyjen määrään sisältyvät muidenkin soittimien kuin orkesterisoittimien soiton opiskelijat. Myös musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaan hyväksytyjen musiikinopettajiksi opiskelevien määrää on vähennetty 1990-luvun alusta (taulukko 3). Nykyinen sisäänotto, noin 150 opiskelijaa, ja tutkinnon tavoitteellinen suoritusaika, 5,5 vuotta, huomioon ottaen Sibelius-Akatemian perusopiskelijoiden määrän oletetaan laskevan alle tuhanteen tulevaisuudessa.

Sibelius-Akatemian toimintapiiri ja opiskelijarekrytointipohja on luonteeltaan pääasiassa valtakunnallista. Sibelius-Akatemia Helsingissä ja sen Kuopion osasto toteuttavat samaa valtakunnallista koulutustehtävää. Koulutustarjonnan ja -kysynnän alueellisessa tarkastelussa korostuu siten erityisesti ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakouluopetuksen saatavuus tai ylitarjonta suhteessa tarjolla olevien työpaikkojen määrään. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät eri koulutusasteilla sijoittuvat lääneittäin tarkasteltuna lähinnä väestökeskittymien mukaisesti (kuvio 8).

Kuvio 8. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja ylläpitäjien sijoittuminen maantieteellisesti eri koulutusasteilla vuonna 2002 (mukana ei ole Sibelius-Akatemiaa).

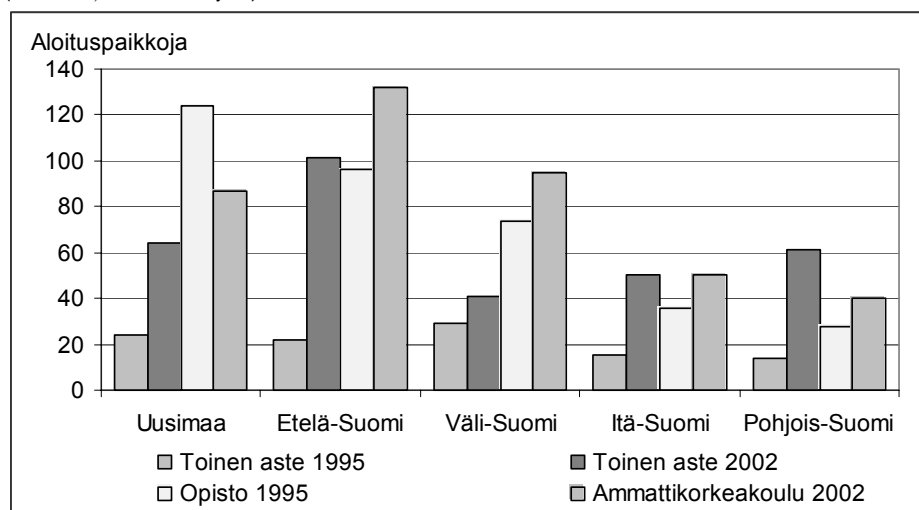

Karttakuviossa on kunkin läänin pääkaupungin nimi merkitty ympyrällä siinä tapauksessa, että siellä ei ole musiikkialan ammatillista peruskoulutusta tai ammatikorkeaaopetus järjestävää oppilaitosta. Sibelius-Akatemiaa ei ole merkitty kartalle Helsingin ja Kuopion kohdalle yksi- ja kaksikielisyyttä osoittavien symboleiden lukuisuuden vuoksi.

Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja opistoasteen aloituspaikoista 58 prosenttia oli Uudellamaalla (Uusimaa ja Itä-Uusimaa) ja Etelä-Suomessa (Varsinais-Suomi, Satakunta, Kanta-Häme, Pirkanmaa, Päijät-Häme, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) ja loput 42 prosenttia muualla Suomessa vuonna 1995. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikoista oli enää 53 prosenttia Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa sekä 47 prosenttia muualla Suomessa vuonna 2002 (kuvio 9). Koulutuksen saavutettavuus on alueellisesti siten jonkin verran tasapainottunut. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa (Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnat) musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja oli 14 prosenttia kaikista vastaavien koulutusasteiden aloituspaikoista vuonna 2002. Musiikkialan kaikkien koulutusasteiden tutkinnon suorittanutta työvoimaa oli sijoittunut Pohjois-Suomeen 7 prosenttia koko maan musiikkialan tutkinnon suorittaneesta työvoimasta Tilastokeskuksen vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotietojen mukaan. Vuonna 2000 oli kaikkien alojen tutkinnon suorittanutta työvoimaa Pohjois-Suomessa 10 prosenttia koko maan tutkinnon suorittaneesta työvoimasta.

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen kasvu kohdistui 1990-luvun jälkipuolella ammatillisessa peruskoulutuksessa Uudellemaalle ja Etelä-Suomeen eli alueelle, jonne väestö on keskittynyt muutoinkin. Ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen määrä suuralueluokituksen mukaan yli kolminkertaistui eteläisessä Suomessa (Uusimaa ja Etelä-Suomi) ja kaksinkertaistui Väli-, Itä- ja Pohjois-Suomessa vuosina 1995–2002. Samanaikaisesti eteläisessä Suomessa opistoasteen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkamäärä pysyi ennallaan, kun taas Väli-, Itä- ja Pohjois-Suomen koulutusvolyyymi kasvoi yli kolmanneksella (kuvio 9).

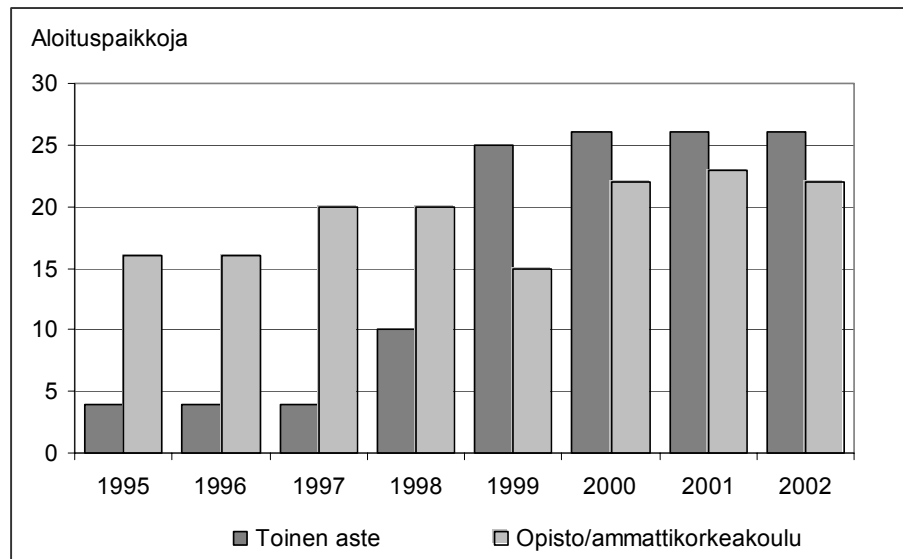
Kuvio 9. Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja ammattikorkeakouluopetuksen aloituspaikat suuraluejaon mukaan vuosina 1995 ja 2002 (nuoret ja aikuiset yht).

Lähde: OPH:n OPTI-tietokanta 15.8.2002.

Ruotsinkielinen musiikkialan ammatillinen koulutus on keskittynyt ruotsinkieliselle Pohjanmaalle, ensin Konservatoriet i Jakobstad -oppilaitokseen, sittemmin Svenska yrkesinstitutet ja Svenska yrkeshögskolan -nimisiin oppilaitoksiin. Opistoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakouluopetuksen määrä on pysynyt verrattain vakaana 1990-luvun. Sen sijaan ruotsinkielisen musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen määrä kasvoi 1990-luvun lopulla lähes samassa suhteessa kuin suomenkielisessäkin musiikkialan ammatillisessa peruskoulutuksessa (kuvio 10).

Kuvio 10. Ruotsinkielisen musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen sekä opistoasteen ja ammattikorkeakouluopetuksen aloituspaikat 1995–2002 (nuoret ja aikuiset yht.).

Lähde: OPH:n OPTI-tietokanta 22.8.2002.

Konservatoriet i Jakobstad perustamisen yhteydessä keskusteltiin yleisesti mahdollisuudesta antaa musiikkialan ammatillista opetusta myös muissa konservatorioissa suomeksi ja ruotsiksi. Turun konservatorio – Åbo konservatorium – on alusta lähtien toiminut kaksikielisenä oppilaitoksena ja käytännössä se antaa edelleenkin opetusta molemmilla kotimaisilla kielillä. Ruotsinkielisyyden tarvetta lisää Turussa kaksi- ja ruotsinkielinen saaristoalue, Åbo Akademin musiikkitieteen laitos, jonka kanssa Turun konservatoriolla on yhteistyötä, sekä Tukholman läheisyys monine suomalais-ruotsalaisine yhteistyöhankkeineen. Turun ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulut ovat myös kaksikielisiä, mutta käytännössä musiikin opetus ruotsinkielellä ei liene yleistä. Svenska yrkeshögskolan on ainoa oppilaitos, joka järjestää yksinomaan ruotsinkielellä musiikkialan ammattikorkeakouluopetusta. Sibelius-Akatemia on kaksikielinen yliopisto, joka tarjoaa myös ruotsinkielistä yliopisto-opetusta.

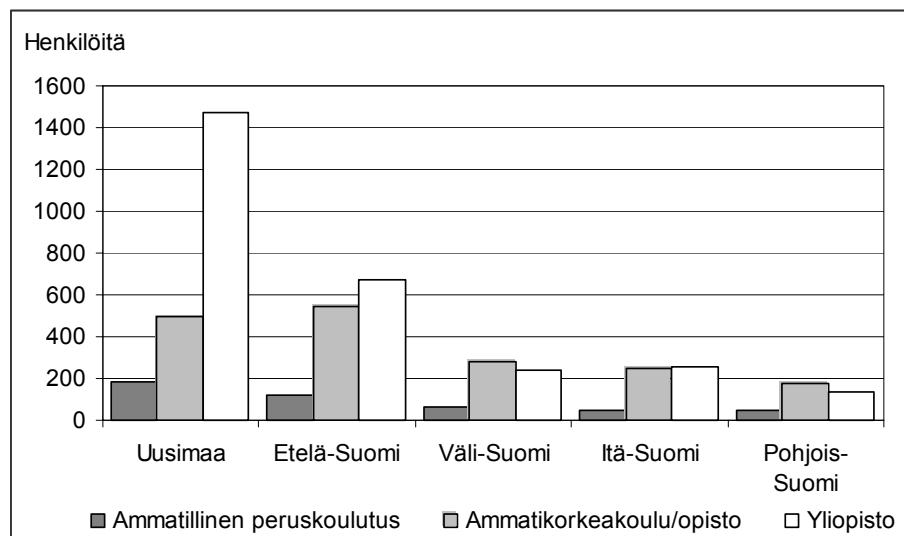
3.2 Työvoiman tarjonta

Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja yliopistotutkinnon suorittanutta työvoimaa (työlliset ja työttömät yhteensä) oli 5 100 vuonna 2000. Tämä työvoima jakautuu siten, että tutkinnon suorittaneista ammatillisen peruskoulutuksen saaneita on 9 prosenttia, opistoasteen ja ammattikorkeakoulu-

tutkinnon suorittaneita 35 prosenttia ja musiikkialan yliopistotutkinnon suorittaneita 56 prosenttia (kuvio 11).

Alueellisesti musiikkialan tutkinnon suorittanut työvoima jakautuu siten, että kaikista tutkinnon suorittaneista 70 prosenttia asuu Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa, loput 30 prosenttia on sijoittunut suuralueittain tarkasteltuna Väli-, Itä- ja Pohjois-Suomeen (kuvio 10). Musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittanut työvoima on siten alueellisesti keskittynyt eteläiseen Suomeen. Koulutus- ja työmahdollisuuksien vuoksi suuri osa taiteilijoista on keskittynyt pääkaupunki- tai suurkaupunkialueille tutkimusten mukaan myös muissa maissa. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 60.) Kaikesta tutkinnon suorittaneesta työvoimasta asui 64 prosenttia Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa ja loput 36 prosenttia muualla Suomessa Tilastokeskuksen vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotiedon mukaan.

Kuvio 11. Musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittanut työvoima suuralueittain vuonna 2000.

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto 2000, ennakkotieto.

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen suorittaneen työvoiman työttömyysaste on ollut verrattain pieni jopa suurtyöttömyyden aikana, kuten 1990-luvun alkupuolella. Alan tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste oli keskimäärin 5–10 prosenttiyksikköä pienempi kuin muiden alojen tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste vuosina 1995–2000 Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen mukaan.

Tilastokeskuksen vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotietojen mukaan musiikkialan opistoasteen ja yliopistotutkinnon suorittaneiden työttömyysasteissa ei ollut paljoakaan eroa vuosina 1995 ja 2000. Vuonna 2000 ammatikorkeakoulututkinnon on suorittanut vain muutama, joten siltä osin on ennenaikaista tehdä johtopäätöksiä. Musiikkialan ammatillisen tutkinnon eri koulutusasteilla suorittaneiden työllistyminen on muihin opintoaloihin verrattuna keskimääräistä parempi (taulukko 4).

Taulukko 4. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneet työlliset, työttömät, työvoima ja työttömyysaste sekä kaikkien alojen ja koulutusasteiden tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste eri koulutusasteilla vuosina 1995 ja 2000.

	1995				2000				
	Toinen aste	Opistoaste ja ammatill. korkea-aste	Yliopisto-tutkinto	Yhteensä	Toinen aste	Opistoaste ja ammatill. korkea-aste	Korkea-asteen koulutus		Yhteensä
							Ammatti-korkea-koulututkinto	Yliopisto-tutkinto	
Työlliset	366	1 268	2 210	3 844	435	1 667	12	2 663	4 777
Työttömät	50	72	145	267	39	100	3	156	298
Työvoima	416	1 340	2 355	4 111	474	1 767	15	2 819	5 075
Työttömyysaste %, musiikkiala	12,0	5,4	6,2	6,5	8,2	5,7	20,0	5,5	5,9
Työttömyysaste %, kaikki alat	21,9	12,6	5,7	16,7	14,4	7,0	10,2	3,9	10,6

Lähde: Tilastokeskus, väestölaskenta 2000, ennakkotieto.

Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon vuosina 1997–2000 (heinäkuuhun 2000 asti) suorittaneiden, joita oli 185, työttömyysaste oli vain 4 prosenttia vuonna 2000. Tilastokeskuksen sijoittumispalvelutilastossa todetaan, että pianonviritäjien ja tanssimuusikkojen työttömyysaste on jonkin verran suurempi kuin koko opintoalan keskiarvo.

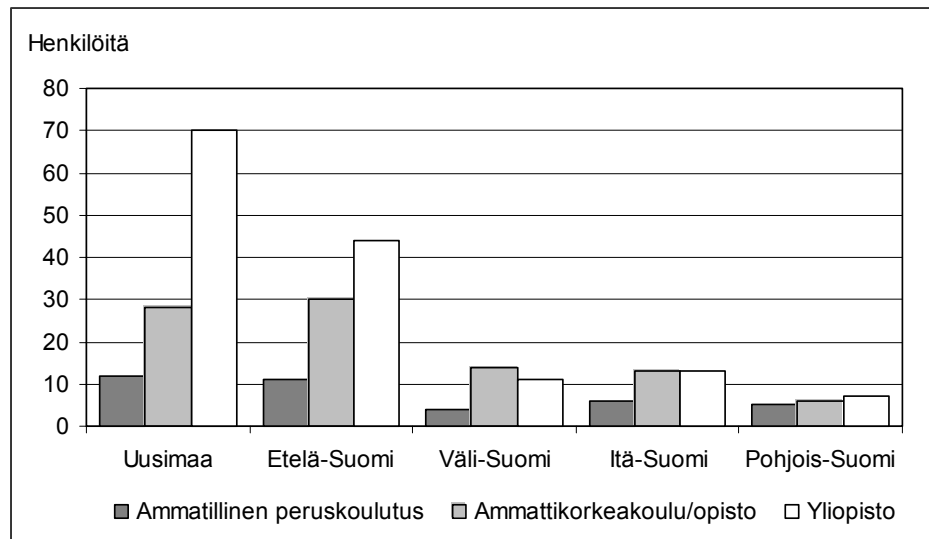
Opetusministeriön Kota-tietokannan mukaan Sibelius-Akatemiasta valmistuneiden työttömyys vuoden kuluttua valmistumisesta oli 1990-luvun lopulla vain noin 3–4 prosenttia. Paula Karhusen tutkimuksen (1998) mukaan lähes kaikki Sibelius-Akatemiassa koulutetut (mukaan lukien tutkintoa suorittamattomat) ovat mukana työelämässä ja toimivat pääosin alalla, jolle ovat saaneet koulutuksen. Vain 3 prosenttia vastaajista oli kyselyhetkellä vuonna 1998 työttömänä ja 2 prosenttia työskenteli täysin musiikkialan ulkopuolella. Ongelmana ei näy olleen niinkään työllistyminen kuin muut työelämään liittyvät ongelmat, kuten palkkaus ja raskas työ.

Musiikkialan opistoasteen tutkinnon ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ovat myös sijoittuneet hyvin koulutustaan vastaaviin tehtäviin Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ja sijoittumispalvelutietojen (2002) mukaan. Sen sijaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneista työllisistä (124) oli noin 70 prosenttia sijoittunut oppilaitoksien, terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden, muun julkisen hallinnon, kuten maanpuolustuksen, ja muiden yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelujen piiriin vuonna 1999. Loput 30 prosenttia oli sijoittunut rakentamisen, maa- ja metsätalouden, kaupan, majoituksen ja ravitsemistoiminnan jne. toimialoille Tilastokeskuksen sijoittumispalvelutietojen (2002) mukaan. Kaiken kaikkiaan musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet noin 90-prosenttisesti koulutustaan vastaaviin tehtäviin.

Työttömyysaste on ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneilla suurinta Itä- ja Pohjois-Suomessa. On kuitenkin otettava huomioon, että työttömien työnhakijoiden määrät ovat musiikkialalla niin pieniä, että niistä ei voida tehdä kuin suuntaa antavia johtopäätöksiä. Työttömiä musiikkialan ammatillisen tutkinnon

suorittaneita työnhakijoita on määrällisesti eniten Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa (70 %) (kuvio 12).

Kuvio 12. Musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneet työttömät työnhakijat suuralueittain joulukuussa vuonna 2000.

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto 2000, ennakkotieto 2001.

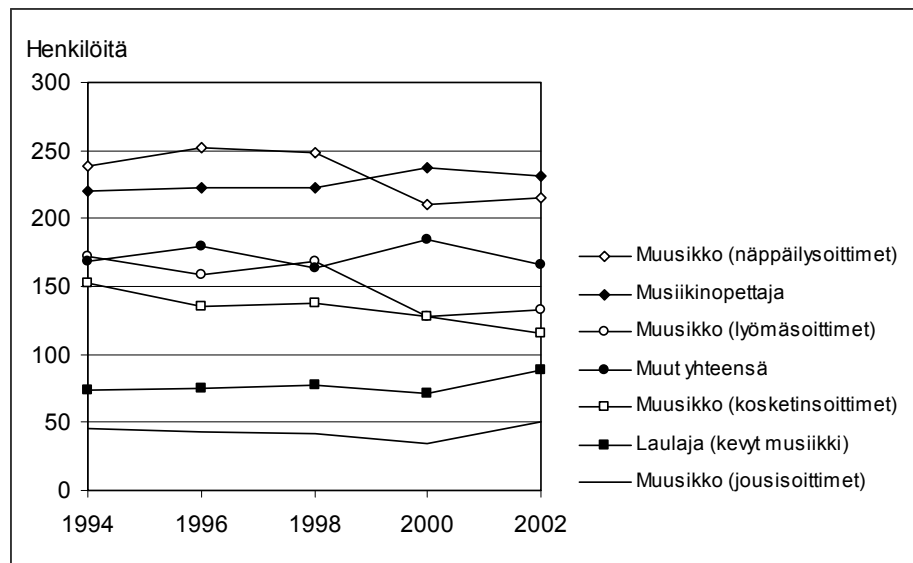
Niin sanottu avoin työttömyys ei ole kovin yleistä musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneen työvoiman keskuudessa. Sen sijaan epätyypilliset työsuhteet ovat lisääntyneet musiikkialalla ja kulttuurisektorilla yleensä, kun taas normaalityösuhteissa olevien määrä lienee pysynyt suurin piirtein entisellä tasolla. Normaalityösuhteeksi voidaan määritellä työ, jota tehdään yhdelle työnantajalle koko-aikaisesti työnantajan määräämissä tiloissa ja määräämättömäksi ajaksi solmitussa työsuhteessa. Muut, kuten määrä- ja osa-aikaiset sopimukset, luetaan epätyypillisiin työsuhteisiin. Osa-aikaiseksi työvoimaksi lasketaan tavallisesti ne palkansaajat ja yrittäjät, jotka oman arvionsa mukaan työskentelevät osa-aikaisina. Määräaikaisiksi puolestaan luetaan ne palkansaajat, jotka työskentelevät määrä- tai koeajalla tai ovat palkattuina määräaikaisiin työtehtäviin. Osa- ja määräaikaisissa työsuhteissa on usein päällekkäisyyttä, koska monesti solmitaan määräaikaisia sopimuksia osa-aikatyöstä. Epätyypilliset työsopimukset koskevat kaikilla aloilla yleensä nimenomaan naisia. Kaikista työllisistä naisista noin 7 prosenttia oli osa-aikatyössä ja noin 20 prosenttia määräaikaistyössä vuonna 2000. Miehillä vastaavat luvut olivat 7 prosenttia ja 13 prosenttia. (Työministeriön Työvoima 2020 -väliraportti 2002).

Epätyypilliset työsuhteet voivat olla hyödyllisiä esimerkiksi tuntityötä tekeville musiikkipedagogeille tai freelance-muusikoille silloin, kun ne toimivat siltana pysyvään työsuhteeseen tai luontevana tapana rytmittää omaa työuraa. Toinen puoli asiassa on epävarmuus työn jatkuvuudesta. Lisäksi musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneella muusikolla ja musiikkipedagogilla on ongelmana usein vajaatyöllisyys, mikä ei näy tilastotiedoissa. Tämä ilmenee esimerkiksi niin, että jos neljä viikkotuntia musiikkia opettavalta kysytään, onko hän ”työtön” vai ”työllistynyt”, hän todennäköisesti vastaa olevansa ”työllistynyt”.

Työministeriö on luokitellut työnvälitystilastoissaan säveltaiteen työttömät työnhakijat viimeisimmän ammatin mukaan ilman, että olisi otettu huomioon työnhakijan koulutustaustaa. Tosin musiikkialalla ei yleensä edellytetä tutkintoa, paitsi opettajan tehtävissä. Työttömien työnhakijoiden määrä säveltaiteen alalla on pienentynyt 10 prosentilla vuoden 1994 maaliskuun 850 työnhakijasta 770 työnhakijaan vuonna 2002. Tämän lisäksi samaan aikaan on ollut työttöminä työnhakijoina säveltaiteen luokkaan läheisesti kuuluvia musiikin opettajia 220–240. Työttömiksi ilmoittautuneita musiikin opettajia ei ole eritelty koulutustaustan eikä oppilaitosmuodon perusteella. Säveltaiteen luokkaan ja siihen läheisesti liittyvien ammattien työttömiä työnhakijoita oli siis yhteensä noin tuhat maaliskuussa 2002 (kuviot 13 ja 14).

Ammattinimikkeiden perusteella näyttää siltä, että työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden muusikoiden työttömyys musiikkialalla olisi suurinta pop- ja jazzmusiikin alueella (kuvio 13). Työllisyyttä lisää klassisen musiikin kentässä julkisesti tuettujen instituutioiden suuri määrä (esim. musiikkioppilaitokset, orkesterit ja ooppera). Työttömyys on tavallista yleisempää epätyypillisissä, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevilla ja kouluttautumattomilla pop- ja jazzmuusikoilla, jotka työskentelevät yksityisellä sektorilla. Näistä työttömistä suuri osa saa toimentuloonsa vain työmarkkinatukea, sillä ansiosidonnaiselle päivärahalle on vaikea päästä työssäoloehtojen tiukkojen kriteerien vuoksi.

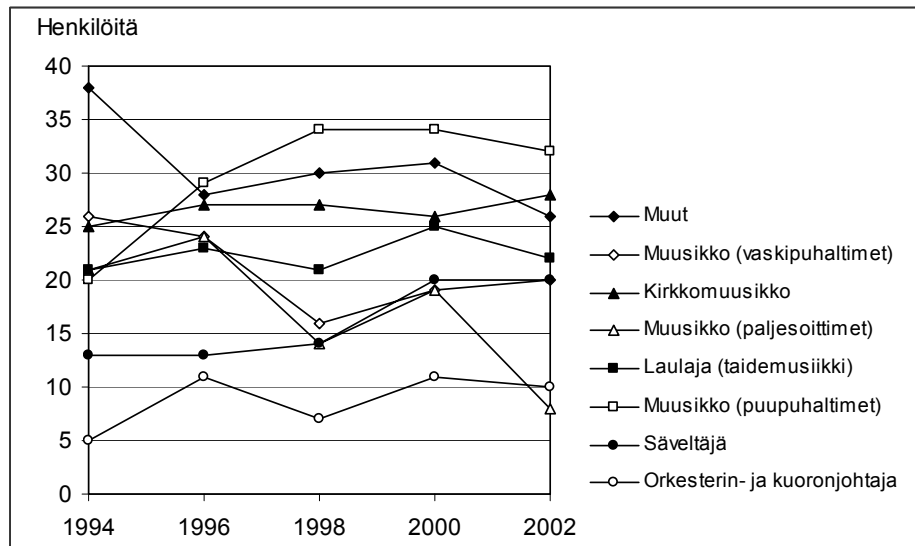
Kuvio 13. Säveltaiteen työttömät työnhakijat 1994–2002 (maaliskuu).

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto.

Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden muusikoiden määrä on jonkin verran pienentynyt näppäilysoittimien soittajien, lyömäsoittajien ja kosketinsoittajien osalta. Sen sijaan kevyen musiikin laulajien ja jousisoittajienkin työllisyys on huonontunut vuonna 2002 (kuvio 13).

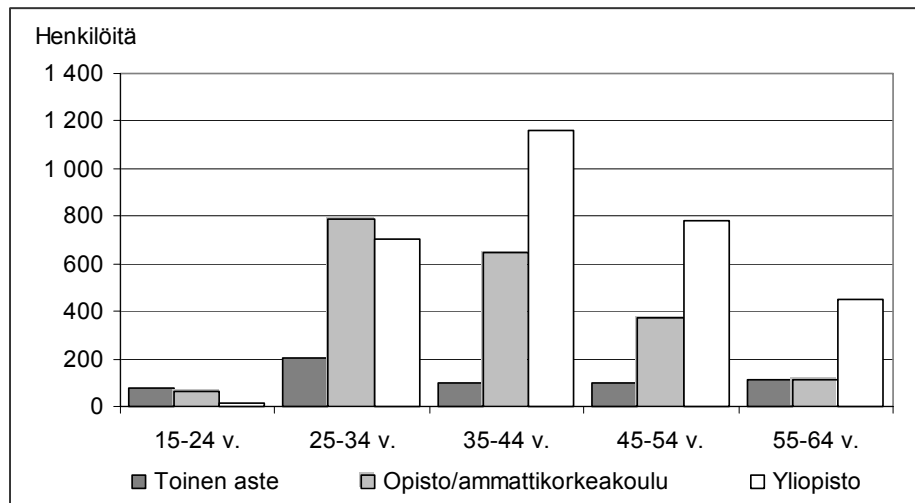
Kuvio 14. Säveltaiteen työttömät työnhakijat 1994–2002 (maaliskuu, jatkoa edellisessä kuvioon).

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto.

Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden vaskipuhallinsoittajien määrä on pienentynyt jonkin verran, kun taas työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittaneiden puupuhaltajien määrä on selvästi kasvanut 1990-luvun lopulla. Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden puupuhaltajien määrä on kääntynyt kuitenkin hivenen laskuun vuonna 2002 (kuvio 14).

Kuvio 15. 15–64-vuotiaiden musiikkialan tutkinnon suorittaneiden ikäjakauma vuoden 2000 lopussa.

Lähde: Tilastokeskus, OPH:n OPTI-tietokanta 28.8.2002 (ennakkotieto)

Kokonaisuudessaan musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittanut työvoima on verrattain nuorta (kuvio 15). Vaikka suurten ikäluokkien ikääntymisen ja eläkkeelle jäämisen seurauksena saattaakin olla lähitulevaisuudessa edessä useilla aloilla työvoimapula, se koskee vielä lähivuosina musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittanutta työvoimaa. Vain Sibelius-Akatemiassa korkeakoulututkinnon

suorittaneet siirtynevät pois yhä enenevässä määrin työelämästä noin kymmenen vuoden päästä.

Vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotietojen perusteella työllisen työvoiman mediaani-ikä oli 40,4 vuotta. Musiikki-, kuvataide- ja muun taiteellisen työn ammattiryhmän mediaani-ikä oli 36,9 vuotta. Musiikkioppilaitosten opettajien ja muusikoiden työllisten määrä muodostaa tästä ammattiryhmästä noin puolet, jolloin teattereiden ja oopperoiden esiintyvät taiteilijat todennäköisesti nostavat kyseisen ammattiryhmän mediaani-ikää mainittuun 36,9 vuoteen.

Musiikkialan tutkinnon suorittaneista 15–64-vuotiaasta työllisestä ja työttömästä työvoimasta siirtyä vanhuuseläkkeelle noin 700 työntekijää vuoteen 2010 mennessä ja noin 1 900 vuoteen 2020 mennessä (kuvio 15). Tämän lisäksi poistuu työelämästä vuosittain jonkin verran yli 50 henkilöä kuolleisuuden ja ennen muuta työkyvyttömyyden vuoksi. Työvoimasta poistuu siten vuosittain noin 150 henkilöä Opetushallituksen Mitenna-ennakointilaskentamallin laskelman perusteella. Kun otetaan huomioon koulutuksen aloittajien määrän kasvu – olettaen kuitenkin, että kasvu pysähtyy tai ainakin hidastuu vuoden 2003 jälkeen – ja koulutuksen suuri keskeyttäminen, koulutuksesta arvioidaan valmistuvan musiikkialan tutkinnon suorittaneita vuosittain 500 henkilöä. Lisäksi keskimäärin 10 prosenttia koulutuksesta valmistuneista 25–49-vuotiaista jää työvoiman ulkopuolelle eikä tule työmarkkinoille lainkaan (työvoimaosuus 90 %). Näin ollen noin 450 koulutettua sijoittuu vuosittain suoraan työmarkkinoille. Musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittanut työllinen työvoima on selvästi keskimääräistä nuorempaa, minkä takia koulutetun työvoiman poistuminen työmarkkinoilta on verrattain pientä. Uutta koulutettua työvoimaa voidaan siten arvioida valmistuvan musiikkialalle noin kolme kertaa enemmän kuin mitä alalta poistuu vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle 2010-luvulle tultaessa.

3.3 Musiikkialan koulutuksen toimivuus

Tässä luvussa tarkastellaan erilaisten tunnuslukujen avulla musiikkialan koulutusta ja sen suhdetta muiden alojen koulutuksiin eri koulutusasteilla. Tunnusluvuilla voidaan kuvata koulutusjärjestelmän toimivuutta, ja niitä käytetään myös alan aloituspaikkatarpeen laskemisessa. Tunnuslukujen määrittämisessä käytetään apuna ammatillisesta peruskoulutuksesta, ammattikorkeakouluista ja yliopistokoulutuksesta saatavissa olevia tilastotietoja.

Täyttöaste

Täyttöasteella tarkoitetaan koulutuksen aloittaneiden osuutta (%) aloituspaikoista. Täyttöaste lasketaan siten, että koulutuksen aloittaneiden määrää verrataan aloituspaikkojen määrään. Täyttöasteen laskennassa on käytetty opetushallinnon Opti-tietokannassa olevaa yhteishakuaineistoa, josta ilmenevät päätösten mukaiset aloituspaikat ja koulutuksensa aloittaneet.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneiden osuus aloituspaikoista on ollut eri opintoaloilla keskimäärin 85 prosenttia vuosina 1997–2001. Musiikkiala ei ole mukana ammatillisen peruskoulutuksen yhteishaussa, joten tältä osin tietoja ei ole käytettävissä ammatillisesta peruskoulutuksesta. Vetovoimaisena alana pidetyn

musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen voidaan kuitenkin olettaa olevan täyttöasteeltaan keskimääräistä (85 %) suurempi.

Opistoasteen ja ammattikorkeakoulutuksen yhteenlaskettu täyttöaste on ollut lähes kaikilla opintoaloilla yli 100 prosenttia vuosina 1997–2001. Täyttöaste musiikkialalla on keskimäärin sama kuin kaikilla muillakin opintoaloilla (103,5 %). Täyttöasteen kehityksestä opistoasteella ja ammattikorkeakouluissa on kuitenkin syytä tehdä varovaisia johtopäätöksiä, koska niiden taustalla ja pohjana olevan aikasarjan tiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia ammatilliseen peruskoulutukseen nähden.

Koulutuksen läpäisyosuus

Koulutuksen läpäisyosuudella (%) tarkoitetaan sitä, kuinka moni koulutuksen aloittaneista suorittaa tutkinnon. Tilastokeskus on tuottanut aineiston, joka koskee vuoden 1995 jälkeen perusasteen jälkeisen koulutuksen aloittaneita uusia opiskelijoita vuoden 2000 loppuun mennessä. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen henkilöpohjaisiin rekisteriaineistoihin. Tiedot uusista opiskelijoista perustuvat vuoden 1995 opiskelijatietoihin, tutkinnot vuoden 2000 tutkintorekisteritietoihin ja tiedot opiskelusta vuoden 2000 opiskelijatietoihin.

Vuonna 1995 ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneesta 42 500 nuoresta oli 76 prosenttia suorittanut valitsemansa koulutuksen loppuun eli ”läpäissyt” koulutuksen. Heitä oli siis kolme neljäsosaa koulutuksen aloittaneista. Noin neljännes oli vailla tutkintoa noin viiden vuoden kuluttua koulutuksen aloittamisesta. Koulutusaloittain tarkasteltuna tutkintoa ei ollut vuoteen 2000 mennessä suorittanut esimerkiksi kaupan ja hallinnon koulutusalan opinnot aloittaneista 35 prosenttia ja kulttuurialan ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneista 28 prosenttia.

Vuoden 2000 loppuun mennessä läpäisyosuus oli opintoaloittain tarkasteltuna suurin (84–100 %) poliisi- ja vankeinhoitoalan, vapaa-ajan toiminnan, kauneudenhoito-, sosiaali- ja terveydenhoitoalan koulutuksessa ja pienin (52–65 %) pintakäsittelyalan, LVI-alan, kaupan ja hallinnon alan, muun luonnonvara-alan, merenkulkualan ja musiikkialan koulutuksessa. Musiikkialan ammatillisessa peruskoulutuksessa läpäisy oli kaikista opintoaloista pienin eli 52 prosenttia (aloittaneita 50). Tämä johtunee siitä, että opiskelijat ovat usein keskeyttäneet opintonsa ammatillisessa peruskoulutuksessa ja jatkaneet opintojaan saman alan ylemmälle koulutusasteelle tai toiselle opintoalalle. Opintojen jatkaminen koskenee ennen muuta ammatillisessa peruskoulutuksessa klassisen musiikin opiskelijoita. Toisaalta opintojen keskeyttäminen ja siirtyminen ilman tutkintoa työelämään on todennäköisintä pop- jazzmusiikin alalla.

Nuorten ammattikorkeakouluopiskelun vuonna 1995 aloittaneista 62 prosenttia valmistui vajaassa viidessä vuodessa ammattikorkeakoulututkintoon. Jotta aineisto olisi opintoaloiltaan ja tutkinnon suorittaneiden määriltä mahdollisimman kattava, nuorten opistoasteen, ammatillisen korkea-asteen sekä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet on yhdistetty yhdeksi koulutusasteeksi. Opisto-, ammatillisen korkea-asteen tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus koulutuksen aloittaneista oli keskimäärin 74 prosenttia. Vuoden 2000 loppuun mennessä näillä asteilla koulutuksen suorittaneiden osuus vuonna 1995 aloittaneista oli suurinta kalatalous- ja muun luonnonvara-alan, lentoliikenteen,

vapaa-aikatoiminnan ja liikunta-alan koulutuksessa (85–100 %) ja pienintä sähkö-, lvi-, kone- ja metallialan, musiikkialan, teatteri- ja tanssialan koulutuksessa (25–58 %).

Musiikkialan nuorten opistoasteen ammatillisen koulutuksen aloittaneista (295) oli vajaa puolet (144) suorittanut sen tutkinnon, jonka aloitti vuonna 1995 ja 8 prosenttia eri tutkinnon. Toisin sanoen 44 prosenttia ei ollut suorittanut vuoden 2000 loppuun mennessä tutkintoa lainkaan. Musiikkialan opistoasteen tutkinnon suorittaneilla koulutuksen läpäisyosuus oli siis vain 56 prosenttia. Tämä selittynee osittain myös opintojen keskeyttämisestä ja niiden jatkamisesta ylemmällä koulutustasasteella tai toisella opintoalalla.

Yliopistotutkinnon oli suorittanut kolmannes viidessä vuodessa. Kulttuurialalla puolet vuonna 1995 opinnot aloittaneista oli suorittanut yliopistotutkinnon vuoden 2000 loppuun mennessä. Musiikkialalla yliopisto-opinnot aloittaneista (152) oli 20 prosenttia suorittanut sen tutkinnon, jonka opinnot oli aloittanut vuonna 1995 ja 7 prosenttia eri tutkinnon. Näin ollen 73 prosenttia vuonna 1995 aloittaneista musiikin yliopisto-opiskelijoista ei ollut vielä vuoden 2000 loppuun mennessä suorittanut tutkintoa.

Vain kolmannes on suorittanut yliopistotutkinnon noin viidessä vuodessa (1995–2000). Siksi on päädytty käyttämään yliopistokoulutuksen kestoa ja kulkua kattavammin kuvaavaa Pajalan ja Lempisen selvitystä. Yliopistojen ylemmän korkeakoulututkinto-opiskelun vuonna 1985 aloittaneista oli tutkinnon suorittaneiden osuus suurin vuonna 1998 lääketieteellisissä, kasvatustieteellisissä ja oikeustieteellisissä koulutuksissa (85–97 %) ja pienin luonnontieteellisissä ja humanistisissa sekä musiikki-, teatteri- ja tanssialan yliopistokoulutuksessa (52–64 %). Musiikkialalla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden prosenttiosuus aloittaneista oli 63 prosenttia vuonna 1998. Mediaanikesto musiikkiyliopistokoulutuksessa oli kahdeksan vuotta. (Pajala ja Lempinen 2001.).

Sibelius-Akatemian 180 opintoviikon laajuinen perustutkinto on tutkintoasetuksen mukaan mahdollista suorittaa 5,5 vuodessa. Opetusministeriön Kotatietokantaan ja ”Maisteritutkintojen tavoitteet tulossopimuskaudeksi 2004–2006, tulossopimusasiakirja” perustuvissa ”ulostulokertoimissa” Sibelius-Akatemian koulutuksen läpäisy on 75 prosenttia (opetusministeriö 2002c). Tätä on pidettävä muiden yliopistojen vertailussa suhteellisen hyvänä tuloksena.

Moninkertainen koulutus ja jatko-opiskelu

Moninkertainen koulutus tarkoittaa uuden tutkinnon suorittaneiden osuutta aikaisemmin tutkinnon suorittaneiden määrästä kullakin opintoalalla. Uudeksi tutkinnoksi ei ole laskettu saman opintoalan saman asteen tutkintoa tai esimerkiksi kaksivuotisen tutkinnon jatkoksi suoritettua kolmivuotista perustutkintoa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Yliopistokoulutuksessa moninkertaiseksi koulutukseksi ei ole laskettu myöskään samalla opintoalalla siirtymistä alemmasta korkeakoulututkinnosta ylempään tutkintoon tai jatkotutkintoihin.

Toisen opintoalan tai ylemmän koulutusasteen tutkinnon oli suorittanut vuoden 2000 loppuun mennessä vuosina 1989–1993 ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneista keskimäärin 23 prosenttia, opistoasteen, ylemmän ammatillisen

koulutusasteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 10 prosenttia ja yliopistotutkinnon suorittaneista 3 prosenttia. Vastaavat luvut eri koulutusasteilla olivat musiikkialalla 31 prosenttia, 18 prosenttia ja 5 prosenttia.

Vuonna 1990 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneista oli 44 prosenttia jatkanut ylemmän koulutusasteen tai toisen opintoalan tutkintoon vuosina 1991–2000. Tänä kautena vastaava prosenttiluku oli musiikkialan opistoasteen koulutuksen aloittaneilla 19 prosenttia. Vuonna 1990 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneista (23) jatkoi toiseen tutkintoon noin puolet (11) vuosina 1991–2002. Näistä toisen asteen koulutuksen opintojen jatkajista suoritti musiikkialan opistoasteen tutkinnon yksi ja musiikkiyliopistotutkinnon kolme, neljä sotilas- ja rajavartiokoulutuksen ja loput kolme muiden opintoalojen tutkintoja.

Musiikkialan opistoasteen tutkinnon vuonna 1990 suorittaneista (113) jatkoi opintojaan suorittaakseen toisen tutkinnon 27 prosenttia eli 30 henkilöä vuosina 1991–2000. Näistä opintojen jatkajista suoritti 13 musiikkiyliopiston tutkinnon ja yhdeksän musiikkialan toisen koulutusohjelman opistoasteen tutkinnon. Loput kahdeksan suorittivat tutkinnon muilla opintoaloilla kuin musiikkialalla. Yliopistossa musiikkialan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista jatkoi opintojaan 5 prosenttia ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 2 prosenttia muuhun tutkintoon vuosina 1991–2000.

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelutiedoston mukaan musiikkialan ammatillisen perustutkinnon vuosina 1997–2000 (heinäkuuhun 2002 asti) suorittaneista (185) jatkoi opintojaan 67 prosenttia (123) muuhun tutkintoon. Näiden opiskelijoiden tavoitetutkintona oli 36 prosentilla ammattikorkeakoulututkinto, 24 prosentilla yliopistotutkinto ja 7 prosentilla muu tutkinto. Ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneista vastaavana ajanjaksona jatkoi opintojaan keskimäärin vain 21 prosenttia.

Sibelius-Akatemiassa tutkinnon vuosina 1997–2000 (heinäkuuhun 2000 asti) suorittaneista (482) jatkoi opintojaan 10 prosenttia ylempään tutkintoon kuin edellinen tutkinto ja 9 prosenttia muuhun yliopistotutkintoon tai muuhun tutkintoon (91).

Ylioppilaiden osuus kaikista ammatillisen peruskoulutuksen uusista opiskelijoista oli 18 prosenttia vuonna 2000. Suomen Konservatorioliitto – Finlands Konservervatorie-förbund ry:n tekemän kyselyn mukaan konservatorioissa syksyllä 2001 musiikkialan peruskoulutuksen aloittaneista oli peruskoulun oppimäärän suorittaneita 28 prosenttia, ylioppilaita tai lukion oppimäärän suorittaneita 63 prosenttia ja 9 prosentissa tapauksista ei ollut pohjakoulutusta jaoteltu lainkaan. Konservatorioissa klassisen musiikin koulutuksen aloittaneista oli ylioppilaita tai lukion oppimäärän suorittaneita 56 prosenttia sekä pop-, rock- tai jazzmusiikin aloittaneista 69 prosenttia. Peruskoulupohjaisten opiskelijoiden osuus kaikista aloittaneista näyttäisi ennakkotietojen mukaan kasvaneen vuonna 2002.

Toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osuus kaikista ammattikorkeakouluopintonsa aloittaneista oli 27 prosenttia vuonna 2001. Samaan aikaan ammattikorkeakoulujen kulttuurialalla vastaava osuus oli 13 prosenttia ja sen sisällä musiikkialalla 9 prosenttia yhteisvalintatietojen perusteella. Amkota-

rekisterin mukaan musiikkipedagogin ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa musiikin koulutusohjelmassa ammatillisen perustutkinnon suorittaneita oli 4 prosenttia koulutuspaikan vastaanottaneista ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelmassa 5 prosenttia. Muusikon tutkintoon johtavassa koulutuksessa ammatillisen perustutkinnon oli suorittanut 13 prosenttia koulutuspaikan vastaanottaneista vuonna 2001. Pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelman muusikon koulutuksessa ja ruotsinkielisen musiikin koulutuksessa ei ollut lainkaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneita. Toisin sanoen ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmissa opintojen jatkaminen ei ole mitenkään keskimääräistä yleisempää.

Työvoimaosuus

Työvoimaosuus tarkoittaa sitä, kuinka suuri osuus tutkinnon suorittaneista siirtyy työvoimaan. Tunnuslukuna käytetään työvoimaan kuuluvien osuutta koko väestöstä ja se lasketaan kaikille opintoaloille ja koulutusasteille erikseen. Viimeisimmät työvoimaosuustiedot tällä tarkkuudella saadaan vuoden 2000 työssäkäyntitilastosta. Opistoasteen, ammatillisen korkea-asteen ja ammattikorkeakoulujen tiedot on yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi. Yliopisto-otsikon alle on sijoitettu alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot sekä lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Työvoimaan kuulumisen aste on erilainen eri ikäluokissa. Tässä tarkastellaan ammatillisesti koulutettujen 25–49-vuotiaiden työvoimaosuutta 5-vuotisi-ikäryhmittäin. Suurella osalla opintoaloja työvoimaosuus kasvaa 40–44-vuotiaiden ikäryhmään saakka, minkä jälkeen se alkaa laskea. Poikkeuksena tästä ovat naisvaltaiset opintoalat, joissa työvoimaosuus voi kasvaa vielä 45–49-vuotiaiden ikäryhmässä. Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen, opistoasteen ja yliopistokoulutuksen suorittaneiden työvoimaosuudet poikkeavat vain muutaman prosenttiyksikön pienempinä keskimääräisistä osuuksista ammatillisessa peruskoulutuksessa (89 %), opistoasteen koulutuksessa (92 %) ja yliopistokoulutuksessa (93 %).

Musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneista (6 380) työvoiman (työlliset ja työttömät yhteensä 5 100) ulkopuolelle (esimerkiksi kokopäiväisesti opiskelemissa ja varusmiespalveluksessa olevat, omaa kotitaloutta palkatta hoitavat tai eläkkeellä olevat) kuului Tilastokeskuksen vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotiedon mukaan 1 300 ihmistä eli 20 prosenttia kaikista musiikkialan tutkinnon suorittaneista.

3.4 Musiikkialan ammatillinen koulutus ja työvoima eräissä maissa

Työryhmä on vertaillut musiikkialan ammatillisen koulutuksen ja orkesterimuusikoiden määrää Suomessa, Tanskassa, Ruotsissa ja Hollannissa. Kaikissa näissä vertailumaissa yhteiskunta tukee musiikkialan koulutusta ja esitystoimintaa merkittävässä määrin ja kaikissa niissä järjestetään yhteiskunnan tukemana myös musiikin perusopetusta lapsille ja nuorille. Maiden koulutusjärjestelmät eroavat toisistaan. Kaikissa tarkasteltavissa maissa ei ole neliportaista musiikkialan koulutusjärjestelmää. Maiden yhteiskuntajärjestelmät ovat samankaltaiset, mutta vertailussa on kuitenkin otettava huomioon esimerkiksi se, että Suomi on asukas-
tiheydeltään muita vertailumaita harvempi.

Taulukossa 7 on kunkin vertailumaan asukasluku, musiikkialan ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten lukumäärä, ammattiin opiskelevien määrä sekä orkesterimuusikoiden määrä.

Musiikkialan ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sarakkeeseen on kirjattu konservatoriot ja niitä vastaavat muut oppilaitokset sekä korkeakoulut ja yliopistot, joissa koulutetaan sellaisia musiikkialan ammattilaisia, joilla edellytetään olevan muusikon tai laulajan ammattiin vaadittavat tiedot ja taidot tai vastaavat opettajan tiedot ja taidot. Vastaavasti ammattiin opiskelevien sarakkeessa ovat näissä oppilaitoksissa muusikoiksi tai opettajiksi opiskelevat.

Orkesterimuusikkojen lukumäärää kuvaava luku ilmoittaa kokoaikaisten jatkuvassa työsuhteessa olevien muusikkojen määrän. Luku ei sisällä muita muusikkoja, esimerkiksi sotilassoittajia tai osa-aikaisia muusikkoja. Myöskään laulajia, esimerkiksi oopperoiden palveluksessa olevia kuorolaisia ja solisteja ei ole lukuun sisällytetty. Kanttoriurkurit on myös jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Taulukko 5. Musiikkialan ammatillinen koulutus ja työvoima eräissä maissa. **

	Suomi	Tanska	Ruotsi	Hollanti
Asukkaita (milj.)	5	5,5	9	15
Amm. koulutusta antavia oppilaitoksia *	16/10/1	5/3/1	10/7/5	11
Ammattiin opiskelevia	3 600	2 005	4 392	n. 5 500
Orkesterimuusikkoja	930	666	1 250	1 318

* Ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset on kaikkien maiden osalta ilmoitettu järjestyksessä ammatillinen peruskoulutus/AMK tai vast./yliopisto.

** Vertailumaita koskevat luvut on saatu seuraavista lähteistä:

Tanska: Dansk Musiker Forbund, Kulturministeriet ja Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling.

Ruotsi: Sveriges Yrkesmusikerförbund, Teatrarnas Riksförbund, Kulturministeriet, Statistiska centralbyrån, Sveriges Musik- och Kulturskoleråd SMOK ja Kulturstatistik 2002.

Hollanti: Nederlandse Toonkunstenaarsbond NTB ja Association Européenne des Conservatoires, Académies de Musique et Musikhochschulen, A V Utrecht, The Netherlands.

Kaikissa neljässä tarkastelun kohteena olevassa maassa on merkittävä orkesterilaitos ja melko laaja ammatillinen musiikkikoulutusjärjestelmä. Myös perustason musiikinopetus on näissä maissa laajaa ja vahvasti yhteiskunnan rahoituksen piirissä. Populaarimusiikilla on merkittävä osa kaikkien vertailumaiden musiikkielämässä, mutta sen työelämän rakenne on hyvin heterogeeninen. Kaikissa vertailumaissa järjestetään myös populaarimusiikin ammatillista koulutusta. Näissä maissa muusikkojen ja musiikinopettajien piirissä tehdään kaikenlaista alaan kuuluvaa työtä, opetetaan ja esiinnyttään. Samoin kaikissa vertailumaissa osa musiikoista on alalla osa-aikaisesti tai sivutoimisesti.

Ammatillinen musiikinopetus näyttää Suomessa olevan laajempaa kuin vertailumaissa, kun vertailussa otetaan huomioon väestöpohja. Orkesterimuusikkojen lukumäärä on Suomessa vertailumaista suurin sanotulla tavalla suoritettussa vertailussa. Myös ammattiin opiskelevien määrä suhteutettuna väestöpohjaan on Suomessa selvästi suurempi kuin missään toisessa vertailumaassa.

4 Musiikkialan työelämän kehitys ja rakenne

4.1 Musiikkialan työelämän kehityspiirteitä viime vuosisadalta nykypäivään

Historiaa

Ammattimuusikon työ yleistyi Suomessa 1900-luvun alussa. Jo silloin toimi ammattimaisia sinfoniaorkestereita, joiden palveluksessa oli vakinaisia muusikkoja. Myös kahviloissa esiintyi vakinaisesti muusikkoja. Tanssimusiikin julkinen esittäminen oli pienimuotoista; paikalliset pelimannit tai muut soittivat yleensä oman toimensa ohella erilaisissa tilaisuuksissa. Muusikoille syntyi uusia työtilaisuuksia, kun mykkäelokuva yleistyi. Suurempia kokoonpanoja käytettiin kuitenkin vain suurimpien kaupunkien isoimmissa elokuvateattereissa. Äänielokuvan tulo muutti tilannetta kuitenkin radikaalisti 1920-luvun lopussa. Silloin moni elokuvateattereissa työskennellyt ammattimuusikko menetti työpaikkansa. Yleisradiotoiminta käynnistyi kuitenkin samaan aikaan kun äänielokuva yleistyi. Muusikoille avautui uusia työtilaisuuksia Yleisradion palveluksessa. Yleisradiotoiminnan alkuvaiheessa muusikkoja tarvittiin, koska äänilevyjä ei ollut saatavilla lainkaan samaan tapaan kuin nykyisin. Yleisradio perusti toimintansa alkuvaiheessa Radiosekstetin, josta sittemmin kehittyi nykyinen Radion Sinfoniaorkesteri.

Äänilevytuotanto käynnistyi 1900-luvun alkuvuosikymmeninä Suomessakin. Se ei työllistänyt kuitenkaan monia muusikkoja. Sitä vastoin ravintola- ja kahvilamusiikki työllisti muusikkoja paljon. Tanssimusiikin esittäminen tarjosi kuitenkin työtilaisuuksia lähinnä suuremmissa kaupungeissa, kunnes kieltolaki kumoutui vuonna 1932, minkä jälkeen ravintolatanssit levisivät maaseudullekin. (Nikkonen 2002, 60.) Tanssipaikoilla siirryttiin ennen toista maailmansotaa käyttämään ammattimuusikoita, esimerkiksi Dallapé-orkesteri teki tuolloin sittemmin legendaarisiksi muodostuneita kiertueitaan.

Orkesteritoiminta kehittyi verkkaisesti Suomessa ennen toista maailmansotaa. Helsingissä, Turussa, Vaasassa, Tampereella, Viipurissa ja eräissä muissakin kaupungeissa ammattimuusikot olivat organisoituneet soittajistoiksi, kaupunginorkestereiksi. Monet niistä olivat kuitenkin kokoonpanoltaan pieniä. Myös teatteri työllisti ammattimuusikkoja kohtalaisesti.

Toinen maailmansota keskeytti merkittävän osan tavanomaista musiikkitoimintaa. Sodan jälkeen erityisesti ”keikkamuusikoille” alkoi otollinen aika. Kaikkialla lavoilla ja ravintoloissa järjestettiin tansseja, muusikoilla oli työtä tarjolla runsaasti. Olojen vakaannuttua tanssipaiikkoja rakennettiin kaikkialle maahan ja syrjäseuduillekin, joiden väkimäärä nousi siirtoväen asuttamisen ja muun asutustoiminnan seurauksena.

Sodan jälkeen myös äänilevytuotanto laajeni Suomessa. Muusikkoja työllistyi äänilevytuotannossa jonkin verran. Työllistävä vaikutus ilmeni kuitenkin lähinnä Helsingissä, jossa muusikoille oli myös tarjolla työtä elokuvamusiikin tekemisen parissa.

1950- ja 1960-luvuilla oli tavallista, että muusikon työstä merkittävä osa tehtiin muun työn ohella. Työ saattoi olla orkesterimuusikon työ tai aivan mikä tahansa muu työ. Maineikkaimmat tanssiorkesterit muodostuivat tuolloin muusikoista, joista monet saattoivat olla muiden ammattien harjoittajia. Niin sanottua kevyttä

musiikkia esittäneet orkesterit tarvitsivat lisää ammattimuusikkoja, koska ne alkoivat tehdä pitkiä tanssimusiikkikiertueita eri puolille maata. Myös ohjelmatoimistoille oli syntynyt tilaus välittää muusikoille työtilaisuuksia, koska esimerkiksi tanssiravintoloiden määrä oli kasvanut vuoteen 1951 tultaessa jo 83:een. Toinen syy ohjelmatoimistojen määrän kasvamiselle oli ulkomaisten muusikoiden kasvava määrä. (Nikkonen 2002, 61.)

Suomalaisten muusikkojen työmahdollisuuksia alkoi 1950-luvulla kaventaa ulkomaalaisten muusikkojen tulo maahan. Aluksi Suomeen tuli ravintolamuusikkoja Italiasta ja Espanjasta. Sittemmin siirryttiin käyttämään myös unkarilaisia ja erityisesti puolalaisia soittajia, joita Suomessa on ollut vuosikymmenien aikana erityisen paljon. Esimerkiksi 1970-luvulla suomalaisissa ravintoloissa saattoi samanlaisesti olla soittamassa 300–500 ulkomaalaista muusikkoa, eli yhtä paljon tai enemmänkin kuin suomalaisissa sinfoniaorkestereissa oli vakinaisesti palkattuja muusikkoja yhteensä.

Erityisesti 1970-luvulla muusikot siirtyivät soittamaan tanssipaikoilta ravintoloihin. Yhteiskuntakehitys ja alkoholipoliittikka aiheuttivat sen, että maahan ryhdyttiin perustamaan alkoholipoliittisin ja matkailuun liittyvin perustein ravintoloita. Vapaamielisiin sivistäviin juomatapoihin tähdännyt alkoholipoliittikka, joka muun muassa vapautti keskioluen myynnin, salli ravintoloiden ja samalla ravintolatanssien leviämisen moniin maaseutukirkonkyläihin. (Nikkonen 2002, 63.) Pienillekin paikkakunnille tuli tanssiravintoloita, joissa soitti usein puolalainen tai jokin muu ulkomainen orkesteri seitsemänä päivänä viikossa pienellä palkalla. Sosialistisista maista Suomeen tuotetut muusikot saattoivat tehdä työtä huomattavasti suomalaisia pienemmällä palkalla, koska valuutanvaihtojärjestelmän keinotekoinen hyödyntäminen auttoi sosialististen maiden muusikkoja vaihtamaan Suomessa ansaitut valuutat huomattavan edullisesti oman maan valuuttaan. Suomalaisten ravintolamuusikoiden työllisyystilanne pysyi sen sijaan heikkona. Se parani jonkin verran työehtosopimustoiminnan tuloksena 1970-luvun puolivälistä lukien. Toisaalta yleisön kiinnostus tanssimusiikkiin laimeni ja sen seurauksena muusikkojen työmarkkinat heikkenivät.

Elävän tanssimusiikin tarve pieneni määrällisesti paljon 1980- ja 1990-luvuilla. Kuitenkin nykypäiviin asti tanssimusiikki laajasti käsitettynä on ollut ja on edelleen yksi keskeisiä muusikkojen tulonlähteitä. Tanssimusiikkia on tallennettu paljon äänilevyille. Se vahvistaa tanssi-, iskelmä- ja rockmusiikin asemaa Suomessa. Suomessa myytävistä äänilevyistä samoin kuin yleisradiotoiminnassa esitetyistä kappaleista noin puolet on kotimaista musiikkia. Tällä seikalla on vaikutusta musiikin tekijöiden ja esittäjien tulonmuodostukseen.

Rockmusiikin asema on monessa suhteessa samanlainen kuin muun populaarimusiikin. Rock alkoi yleistyä Suomessa 1950-lopussa ja erityisesti 1960-luvun lopulla. Rockmuusikon asema on Suomessa kuitenkin ollut ammatillisessa mielessä heikompi kuin esimerkiksi tanssimuusikon. Tanssimuusikot ovat varsinkin aiemmin työllistyneet säännöllisemmin ja paremmin kuin rockmuusikot. Nykyisin rockmuusikot ja tanssimuusikot eivät sosioekonomisina ryhminä eroa merkittävästi toisistaan.

Orkesteritoiminta laajentui voimakkaasti Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla ja laajeneminen jatkui vielä 1990-luvullakin. Muusikkojen määrä kasvoi huomattavasti. Myös aivan uusia yhteiskunnan rahoituksella toimivia orkestereita perustettiin

lukuisia. Nykyisin Suomi on orkesterien ja muusikkojen määrän suhteessa väkilukuun maailman johtavia maita.

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Yleisradio työllisti Suomessa suoraan muusikoita ja musiikin tekijöitä paljon nykyistä enemmän varsinkin klassisen musiikin ja ns. rytmimusiikin äänitustilaisuuksissa ja konserteissa. Myös Radion Sinfoniaorkesterin, Radion viihdeorkesterin ja Radion Tanssiorkesterin toiminta oli aktiivista. Kun televisiotoiminta ja siinä yhteydessä Mainostelevisiion toiminta alkoi, muusikoille tuli lisää palkallisia työtilaisuuksia pääkaupunkiseudulla. Tällainen muusikkoryhmä, joka voidaan luokitella musiikin tekijöiksi, on edelleen olemassa, mutta se ei ole samalla tavoin homogeeninen kuin aiemmin. Ryhmä voi nyt olla paljon suurempi, mutta siihen kuuluvilla ei ole nykyisin yhtä tiivistä studiomusiikin toimenkuvaa kuin aiemmin. Jo 1960-luvulla ja erityisesti 1970-luvulla oli olemassa eräänlainen studiomuusikkojen ammattikunta. Siihen kuului useita kymmeniä sellaisia muusikkoja, joille työskentely yleisradiotoiminnassa, äänilevytuotannossa ja elokuvatuotannossa oli keskeinen osa ammatin harjoittamista. Nämä muusikot työllistyivät lisäksi tanssimusiikin esittäjinä tanssipaikoissa ja ravintoloissa. Aikakausi oli näiden muusikkojen työllistymisen kannalta varsin hyvä. Myös teatterin merkitys muusikkojen työllistäjänä on ollut Suomessa tärkeä ja ammattimaisen teatteritoiminnan ulottuminen maan kaikkiin osiin on työllistänyt muusikkoja ympäri maata.

Ravintolamuusikoiden näkökulmasta 1990-luvulla alkanut markkinakurin kausi on merkinnyt sitä, että kilpailun kiristymisen seurauksena heidän työnsä on muuttunut globalisoituvilla markkinoille tyypilliseen tapaan. Tutkija Ahti Nikkosen haastattelema ravintolamuusikko toteaa asiasta seuraavasti: "Työtilaisuudet vähenivät ja muuttuivat kestoltaan lyhyemmiksi. Yhden illan soittopaikkoja on nykyisin suurin osa ravintoloista. Ennen oli kuukauden pestejä, sitten kahden viikon ja yhden viikon pestejä." (Nikkonen 2002, 68.)

Kaikkina aikoina ammattimuusikot ovat opettaneet musiikkia. Varhaisimpina vuosikymmeninä opetus oli ollut pääosin yksityistä. Oppilaitosjärjestelmän kehittymisen myötä tilanne on kuitenkin muuttunut ja selkeä jako varsinaisiin musiikinopettajiin ja muusikoihin on vahvistunut. Edelleenkin ammattimuusikoilla on merkittävä rooli musiikin koulutusjärjestelmässä ja opetustyö tuo monille muusikoille merkittävän lisätulon.

Musiikkialan työelämän nykytila

Työryhmän selvityksen mukaan musiikkiala työllistää tällä hetkellä väkeä siten, että kokonaismääräksi kertyy vajaat 10 000 henkilötyövuotta (liite 2). Musiikkialan työvoimaan kuuluvista noin puolella on jokin musiikkialan ammatillinen tutkinto. Laskelmassa on arvioitu vain taiteellisen henkilöstön osuus. Osa lukumääristä on tarkkoja tietoja, osa perustuu asiantuntija-arvioon. Henkilötyövuosien tarkka arviointi on mahdotonta, sillä alan työkenttä on hyvin sirpaleinen ja nopeasti muuttuva. Lisäksi esiintyy päällekkäisyyttä, samat henkilöt tekevät esimerkiksi erilaista opettajan ja muusikon työtä.

Musiikkialan työelämä koostuu pääosin musiikin opettajan ja muusikon työtehtävistä sekä niitä sivuavista muista töistä. Musiikkialan tärkeimmät työllistäjät ovat eriaisteiset ja -tyyppiset oppilaitokset. Muita työllistäviä tahoja ovat muun muassa

sinfoniaorkesterit, oopperatoiminta sekä puolustusvoimat ja Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Nykyisin erilaisissa tehtävissä toimivat ammattitaitoiset free-lance-muusikot työllistyvät myös teattereissa, klubeissa, ravintoloissa, erilaisessa musiikin tallentamistyössä ja muissa tehtävissä. Tanssimusiikin esittämisessä tanssipaikeilla ja ravintoloissa työtä on edelleen tarjolla melko paljon, mutta kuitenkin vähemmän kuin neljännesvuosisata sitten.

Musiikkialan osaaminen on eduksi myös erilaisissa alaa sivuavissa töissä, kuten ohjelmatoimistojen, festivaalien ja musiikkialan järjestöjen hallinnossa, kuntien kulttuuritoimessa sekä muussa musiikkialaa sivuavassa toiminnassa. Tällaisten taiteellista työtä sivuavien hallinnollisten tai järjestelyllisten tehtävien työllistävää vaikutusta ei ole otettu mukaan tässä raportissa esitettyihin arvioihin.

Suomalaista musiikkia viedään nykyisin ulkomaille paljon aiempaa enemmän. Vienti on kuitenkin vain murto-osa tuonnista. Lisäksi vienti on monessa tapauksessa voimakkaasti subventoitua, kuten esimerkiksi suomalaisten sinfoniaorkesterien esiintymismatkat ulkomailla. Kansainvälinen musiikkimaailma työllistää muusikoita maamme rajojen ulkopuolella jonkin verran, mutta vastavuoroisesti ulkomaalaisia muusikoita työskentelee Suomessa. Monet suomalaiset esiintyjät joutuvat ulkomailla esiintymään joko hyvin vaatimattomin korvauksin tai jopa korvauksetta. Tilanne paranee ehkä vähitellen. Suomalaisten äänilevyjen vienti ja tekijänoikeustulot ovat kumpikin toistaiseksi vaatimattomalla tasolla, jos niitä verrataan levyjen tuontiin ja ulkomaille maksettaviin tekijänoikeuskorvauksiin.

Kaikista musiikkialan henkilötyövuosista noin 40 prosenttia on opetustehtäviä ja 60 prosenttia muusikon töitä. Kaikista muusikon töistä noin puolet edellyttää klassisen musiikin, puolet pop- ja jazzmusiikin osaamista. Valtaosa muusikon vakinaisista työsuhteista edellyttää klassisen musiikin korkeatasoista osaamista, kun taas yksityissektori työllistää ennen kaikkea pop- ja jazzmusiikin eritasoisia osajia. Klassisen musiikin muusikoille ja laulajille työtä on tarjolla yhteensä noin 1 500 henkilötyövuotta orkestereissa, oopperatoiminnassa, teattereissa ja festivaaleilla. Pop- ja jazzmuusikoiden henkilötyövuosien arviointi on vaikeampaa, mutta muusikon työtä voidaan arvioida olevan tarjolla yksityisellä sektorilla noin 2 000 henkilötyövuotta. Suomen evankelis-luterilainen kirkko työllistää 840 kanttoria (virkasuhteiset ja työsuhteiset yht.); ja puolustusvoimat sekä poliisilaitos yhteensä noin 290 muusikkoa (Kirkkohallitus 2001). Äänitetuotannon ja media-alan työllistävä vaikutus on noin 200 henkilötyövuotta.

Musiikin opetussektorilla on tarjolla työtä yhteensä noin 4 100 henkilötyövuotta. Musiikin opetuksessa tärkeimmät työllistäjät ovat taiteen perusopetuslain mukainen opetustuntiperusteista valtionosuutta saava musiikkioppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus, konservatoriot, ammattikorkeakoulut ja Sibelius-Akatemia sekä muut musiikin opetusta antavat yliopistot. Opetussektoriin kuuluvat myös peruskoulun ja lukion sekä vapaan sivistystyön musiikin opetus, asukasperusteista valtionosuutta saava musiikin opetus sekä kokonaan yksityinen soitonopetus. Tällä hetkellä valtaosa musiikin perusopetuksesta (taiteen perusopetus), samoin kuin ammattikorkeakoulujen musiikinopetuksesta vaatii klassisen musiikin pedagogista osaamista. Sen sijaan ammatillisen peruskoulutuksen musiikin opetuksesta noin puolet kohdistuu pop- ja jazzmusiikkiin ja toinen puoli klassiseen musiikkiin.

Tutkintoa musiikkialan töissä edellytetään lähinnä vain opetuslalla ja kirkon palveluksessa. Vaikka alan yleinen koulutustaso on nousussa, sinfoniaorkestereissa soittaa muusikkoja, jotka ovat osoittaneet pätevyytensä koesoitossa mutta joilta puuttuu ammatillinen tutkinto. Koulutetun työvoiman osuus tanssi-, iskelmä- ja rockmuusikoista on edelleen melko alhainen.

Musiikin alan työkentät eivät ole selvärajaisia, sillä muusikot saavat esitystulojen ohella tekijänoikeustuloja ja tuloja opetustoiminnasta. Tekijänoikeustulot jakaantuvat monille tuhansille henkilöille, perikunnille ja muille tahoille, jolloin muusikko ei saa yleensä kovinkaan merkittävää lisätuloa. Vastaavasti musiikinopettajat hankkivat lisätuloja esiintyjinä ja musiikin tekijöinä. Osa orkesterimuusikoista ja opettajista toimii myös tanssiorkestereissa, ja pop- ja jazzmusiikin osaamista tarvitaan jonkin verran myös konserttilavoilla. Alalle on tyypillistä, että työt keskittyvät siten, että menestyneimmät tai vakinaisessa työsuhteessa olevat muusikot ja musiikin opettajat tekevät runsaasti töitä, kun taas monet muut ovat samaan aikaan vajaatyöllistettyinä.

Lähes kaikissa musiikin lajeissa, mutta erityisesti kevyessä musiikissa, työtilaisuuksien tavoittelijoita on huomattavasti enemmän kuin tilaisuuksia on tarjolla. Alalle hakeutumisen kynnys on alhainen ja henkilöitä, jotka saavat varsinaisen toimeentulonsa aivan muusta kuin musiikkityöstä, on nykyisin työmarkkinoilla paljon. Kilpailu musiikkialan työtilaisuuksista ja toimeentulosta on siis kovaa.

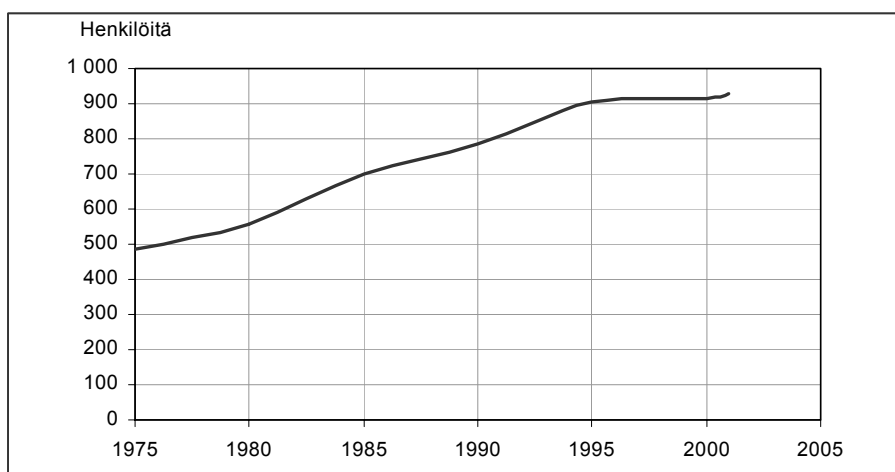
Musiikkialan työelämä kokonaisuudessaan perustuu suureksi osaksi yhteiskunnan taloudelliseen tukeen. Miltei kaikki musiikin opetus saa julkista tukea. Orkesteritoiminta, ooppera ja teatteri saavat niin ikään suurimman osan tuloistaan yhteiskunnalta. Pääosa muusta musiikin esitystoiminnasta on julkisen rahoituksen ulkopuolella ja siten riippuvaista omasta kaupallisesta menestyksestään. Eräät tähän kytkeytyvät kansainväliset trendit, kuten toimintojen keskittyminen ja ketjuuntuminen, saattavat muodostua vastaisuudessa uhkatekijäksi.

4.2 Musiikki- ja muiden kulttuuri-instituutioiden nykytila

Orkesterilaitos

Ammattiorkestereiden ja -yhtyeiden valtionrahoitus muutettiin harkinnanvaraisesta lakiin perustuvaksi vuonna 1992. Vuoden 1993 alusta voimaan tullut teatteri- ja orkesterilaki (730/92) ja vuonna 1992 säädetty laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (705/92) määrittelevät orkestereiden valtionosuuden laskentaperusteet, joiden pohjana on orkestereiden henkilötöyvuosien määrä. Opetusministeriö vahvistaa vuosittain hyväksytyjen henkilötöyvuosien määrän ja yksikköhinnan. Lain suotuisa vaikutus näkyy myös orkestereiden päätoimisten vakanssien määrän kasvussa. Niiden määrä on kaksinkertaistunut vuosina 1975–2002. Orkestereiden soittajien määrä on kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana lähes 50 hengellä, samoin orkestereiden muun vakituksen henkilökunnan määrä on lisääntynyt. Opetusministeriön aikanaan vahvistamat henkilötöyvuosien määrät eivät kuitenkaan ole toteutuneet. Esimerkiksi vuonna 2002 henkilötöyvuosien määrä on edelleen sama (1 007) kuin lain voimaantulovuonna 1993, vaikka opetusministeriö oli vahvistanut kyseisen vuoden henkilötöyvuosien määräksi 1 050 (kuvio 16).

Kuvio 16. Suomen Sinfoniaorkesteriyhdistys ry:n jäsenorkestereiden päätoimiset vakanssit 1975–2001.

Lähde: Suomen Sinfoniaorkesterit ry. 2002.

Suomen Sinfoniaorkesterit -yhdistykseen kuului 28 orkesteria vuonna 2001. Valtion talousarvioon vuodelle 2001 oli varattu määrärahaa 24 orkesterille ja yhteelle, joista 22 oli Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäseniä, yhteensä 10,9 miljoonaa euroa (vajaat 65 milj. mk). Määrärahasta jaettiin yhdistyksen jäsenorkestereille 10,4 miljoonaa euroa (62 milj. mk). Määrärahan kasvua oli vuoteen 2000 verrattuna 134 000 euroa (lähes 800 000 mk). Jäsenorkestereiden joukossa oli 13 ammattisinfoniaorkesteria, 1 oopperaorkesteri, 8 ammattikamari- tai runko-orkesteria ja 6 muuta orkesteria. Orkestereista suurin oli Kansallisoopperan orkesteri, jossa oli 112 vakinaista muusikkoa, toisena olivat Helsingin Kaupunginorkesteri (98 muusikkoa) ja Radion Sinfoniaorkesteri (98 muusikkoa). Yhteensä sinfoniaorkestereissa oli 927 vakinaista muusikon vakanssia vuonna 2001. Muusikoiden keski-ikä oli 42 vuotta. Naisten osuus muusikoista oli 32 prosenttia. Ulkomaisten muusikoiden osuus oli 7 prosenttia. (Tilastokeskus 2002, 237; Suomen Sinfoniaorkesterit ry. 2002, 8, 17–19.)

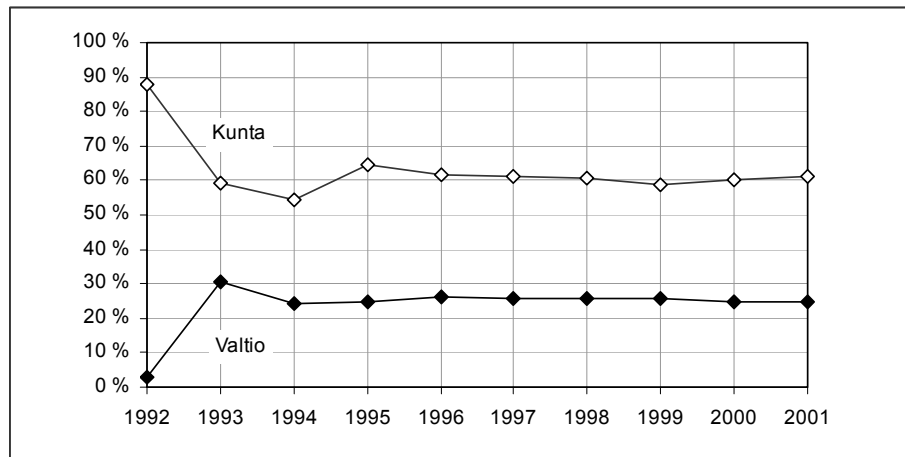
Sinfoniaorkestereiden esiintymisten ja kuulijoiden määrät ovat olleet kasvussa 1980-luvulta lähtien ja määrät edustavat nykyisin väkilukuun suhteutettuina kansainvälistä huippua (Tilastokeskus 2002, 237). Vuonna 2001 jäsenorkestereilla oli kotimaassa yhteensä runsaat 1 500 julkista esiintymistä, jotka keräsivät yhteensä 877 500 kuulijaa. Esiintymisistä sinfoniakonsertteja tai vastaavia oli 32 prosenttia. Ulkomaisia esityksiä oli 51 kertaa, niitä kävi kuuntelemassa lähes 60 000 henkeä. (Suomen Sinfoniaorkesterit ry. 2002, 24, 25, 29.)

Vuonna 2001 sinfoniaorkesterien menot olivat yhteensä 49,8 miljoonaa euroa (296,6 milj. mk), josta palkkaus- ja sosiaalikulustannusten osuus oli 78 prosenttia. Julkisia avustuksia sinfoniaorkesterit saivat yhteensä noin 37,1 miljoonaa euroa (221 milj. mk). Kuntien osuus orkestereiden menoista oli 61 prosenttia ja valtion 25 prosenttia. (Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n 2002, 32–33.)

Teatteri- ja orkesterilain piiriin kuului vuonna 2000 kaikkiaan 24 orkesteria (22 Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsentä sekä UMO Jazz Orchestra ja kansanmuusiikkiyhtye Tallari). Orkestereiden menoista 20–39 prosenttia kattoi lakisääteinen valtionosuus. Yhteensä orkestereiden valtionosuudet olivat 10,8 miljoonaa euroa (64 milj. mk). (Tilastokeskus 2002, 237.)

Orkestereiden omien tulojen osuus koko tulobudjetista on ollut viime vuosina keskimäärin 14 prosenttia. Osuus vaihtelee orkestereittain tuntuvasti. Kuntien kulttuurirahoituksen supistuspaineista ja valtionosuuksien jälkeenjääneisyydestä huolimatta orkestereiden oman tulonhankinnan kasvu on rajallista, eikä sponsointi- tai myyntitulojen varaan voida laskea orkestereiden kiinteitä palkkaus-, hallinto- ja kiinteistökuluja (kuvio 17).

Kuvio 17. Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereiden julkiset avustukset prosentteina menoista 1992–2001.

Lähde: Suomen Sinfoniaorkesterit ry. 2002.

Orkestereiden työpaikkojen säilyttäminen edellyttäisi valtionosuustason saattamista vastaamaan reaalista orkestereiden soittajiston kokoa, ja henkilötyövuosien kokonaismäärän ja yksikköhinnan saattamista vastaamaan vähintään sitä tasoa kuin se lakia säädettyä oli. Henkilötyövuoden yksikköhinta ei ole pysynyt inflaatiovauhdissa, eikä vastaa nykyistä todellista palkkatasoa.

Ooppera

Suomen Kansallisoopperalla oli vuonna 2000 yhteensä 347 omaa esitystä, joissa oli lähes 225 000 kuulijaa. Näytäntökautena 1999–2000 esityksistä oli oopperoita 43 prosenttia ja baletteja 23 prosenttia. Ooppera muutti uusiin tiloihin vuonna 1993. Vuonna 1994 salien täyttöaste nousi peräti 90 prosenttiin ja lipunmyynti kaksinkertaistui. Vuoteen 2000 mennessä salien täyttöaste laski 75 prosenttiin. Henkilöstön määrä henkilötyövuosina kasvoi muuton yhteydessä noin 450:stä yli 700:aan. Kasvu oli suhteellisesti suurinta teknisen ja hallintohenkilöstön puolella, taiteellisen henkilöstön osuus sen sijaan pieneni ja näyttää nyt vakiintuneen 57–58 prosenttiin. (Tilastokeskus 2002, 237–238.)

Oopperan talouden rakenne on muuttunut. Ympäristökuntien osuus rahoittajana on kasvanut ja valtion suhteellinen osuus on merkittävästi pienentynyt. Vuonna 2000 valtion tuki myytyä lippua kohden oli 101 euroa ja kuntien 18 euroa. Oopperan tuloista lipputulojen osuus on noussut 10:stä 20 prosenttiin. Vuonna 2000 muun Suomen oopperatarjonnasta vastasi 11 alueellista oopperayhdistystä. Yhdistysten lähes 150 esityksellä oli yleisöä runsaat 88 000 henkeä. Alueellinen oopperatarjonta sai valtion tukea 285 100 euroa (1,7 milj. mk). (Tilastokeskus 2002, 238.)

Rytmimusiikki

Rytmimusiikin sektori voidaan laajasti ajateltuna käsittää kattamaan jazz-, pop-, ja rockmusiikin eri tyylilajien lisäksi kansanmusiikin eri sektorit sekä suomalaisen paritanssi- ja iskelmämusiikin eri vivahteet. Rytmimusiikin alueella on hyvin vähän julkista tukea nauttivia instituutioita. Esittävän säveltaiteen puolella näitä ovat vain jazzorkesteri Umo Jazz Orchestra ja kansanmusiikkiyhtye Tallari, joiden yhteenlaskettu työllistävä vaikutus on 32 henkilötyövuotta. Harkinnanvaraisista orkesterilain ulkopuolista valtion tukea myönnetään rytmimusiikin yhtyeille jonkin verran. Opetussektorilla toimii vuonna 1972 perustettu, rytmimusiikin eri tyylilajien opetukseen keskittynyt Pop & Jazz Konservatorio. Rytmimusiikin alueen taiteellisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävä esitystoiminta tapahtuu Suomessa pääosin yksityisin varoin, joskin jazz- ja kansanmusiikin taiteilijoita on viime vuosina tuettu entistä enemmän apurahoin.

Rytmimusiikin osuus vuosittaisesta äänitemyynnistä on jo pitkään ollut 90 prosenttia. Äänitteitä on myyty vuosittain noin 12 miljoonaa kappaletta. Digitaalisten äänitteiden osuus tästä on ollut yli 97 prosenttia. Vuodesta 2000 tuli suomalaisen popmusiikin viennille uusi läpimurtovuosi, kun kolme yhtyettä – HIM, Bomfunk MC's ja Darude – keräsi laajalti suosiota ulkomailla. Jalansijaa kansainvälisillä markkinoilla ovat saaneet myös monet muut eri musiikin lajeja edustavat artistit ja yhtyeet. (Tilastokeskus 2002, 238–239.)

Äänitekaupan keskeisiksi kysymyksiksi ovat nousseet piratismi ja erityisesti laiton kopiointi Internetin kautta. Vuonna 2000 tyhjen cd-levyjen myynti kasvoi 86 prosenttia ja vuoden 2001 alkupuoliskolla äänitettyjen levyjen myynti kääntyi laskuun ensimmäisen kerran 1990-luvun alun jälkeen. (Tilastokeskus 2002, 238.)

Äänitemyyntin kassavirroista valtaosa kulkeutuu muille kuin taiteilijoille itselleen, joten levymyyntillä ei ole taiteilijoiden toimeentulossa yleensä keskeistä sijaa. Palkan pääosa tienataan esiintymällä, lisätienestejä saadaan tekijänoikeusmaksuista, rojalteista ja sivutoimisesta opetustyöstä.

Kulttuuritapahtumat ja festivaalit

Valtio rahoittaa noin sataa erilaista valtakunnallista kulttuuritapahtumaa vuodessa. Kulttuuritapahtumilla on merkitystä taiteen kehitykselle sekä alueellista merkitystä. Tapahtumat kokoavat taiteen harrastajia ja ammattilaisia. Tapahtumat hoidetaan osittain vapaaehtoisvoimin. Monille paikkakunnille niistä on merkittävää sivistyksellistä ja taloudellista hyötyä. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 35.)

Vuonna 1968 perustettuun Finland Festivals -ketjuun kuuluu yleisfestivaalien ohella oopperaan, musiikin eri lajeihin, tanssiin, teatteriin, kirjallisuuteen ja kuvataiteeseen erikoistuneita tapahtumia ja perinnetapahtumia. Vuonna 2001 ketjun tapahtumissa kävi yhteensä lähes kaksi miljoonaa henkeä. Suurin niistä oli Helsingin Juhlaviikot, joka keräsi lähes 290 000 kävijää. Kotkan meripäivien yleisömäärä oli 150 000 ja Porin Jazz Festivaalin liki 130 000, Seinäjoen Tangomarkkinoiden 126 000, Tampereen Teatterikesän 124 000, Kaustisten Folk Music Festivaalin 103 000. Seinäjoen Provinssirockin 70 000, Savonlinnan Oopperajuhlien 68 000 ja Imatran Big Band Festivaalin 52 000 kävijää. (Tilastokeskus 2002, 97,108.)

Sotilas- ja poliisimusiikki

Aina 1980-luvulle asti sotilassoittokunnat kouluttivat itse joukkojensa täydennykseksi tarvittavat muusikot. Koulutusta annettiin 15 varuskunnassa sekä Soittajakoulussa Helsingissä. Näissä oli yhteensä 220 oppilaspaikkaa. Nelivuotisen koulutuksen saanut sotilasmuusikko sai pätevyyden soittajaupseeritoimiin varuskunta-soittokunnissa. Toimia avautui vuosittain 15–20. Monet jatkoivat opintojaan sovimusajan jälkeen muihin musiikkialan ammatteihin, lähinnä orkesterimuusikoiksi.

Keskiasteen koulunuudistuksen seurauksena soitto-oppilaiden koulutus keskitettiin yksinomaan Soittajakouluun, ja koulutettavien määrä pienennettiin 40 oppilaaseen. Tila- ja kustannussyistä Soittajakoulu siirrettiin Lahteen vuonna 1987. Siitä lähtien Päijät-Hämeen konservatorio on vastannut Puolustusvoimien Sotilaskoulun musiikkiaineiden opettamisesta. Konservatorio varaa syksystä 2003 lukien osan musiikkialan amatillisen perustutkinnon koulutuspaikoista sotilasmusiikoiden koulutukseen.

Sotilasmusiikkikoulutus on ollut keskeytyksissä vuodesta 1995 lähtien. Ensi syksynä aloitettavaksi suunniteltu kurssi samoin kuin epäpätevien määräraikaisissa viroissa olevien päteväntämiseksi järjestettävä oppisopimuskoulutus ovat ensimmäiset kurssit 1995 alkaneen katkon jälkeen. 1990-luvulla oletettiin, että laajentunut musiikkiopistoverkko vastaa myös puolustusvoimien koulutustarpeisiin. Puolaa on kuitenkin syntynyt erityisesti harvinaisempien soittimien soittajista. Puolustusvoimien soittokunnissa työskentelee nykyään noin 250 muusikkoa ja kapellimestaria. Vuosittainen työvoimatarve on noin kymmenen uutta muusikkoa. Sotilaskapellimestarien koulutuksesta vastaa Sibelius-Akatemia.

Helsingin poliisisoittokunta on 43 soittajan vahvuinen puhallinorkesteri, joka esiintyy eri kokoonpanoissa noin 150 kertaa vuodessa. Poliisisoittokunnan soittajat työskentelevät lisäksi poliisintehtävissä noin puolet vuotuisesta työajastaan.

Musiikki harrastuksena

Vuoden 1999 ajankäyttötutkimuksen mukaan 38 prosenttia yli 15-vuotiaista oli käynyt konsertissa viimeksi kuluneen vuoden aikana ja 7 prosenttia oopperassa. Korkea koulutustaso ja sosioekonominen asema lisäävät musiikkitilaisuuksiin osallistumista. Nuoret ja nuoret aikuiset (15–24-vuotiaat) käyvät useammin konserteissa ja keski-ikäiset (45–64-vuotiaat) puolestaan oopperassa. (Tilastokeskus 2002, 240.)

Luovista taideharrastuksista valokuvauksen jälkeen soittaminen, kuvataiteet ja kirjoittaminen ovat suosituimpia taideharrastuksia vähintään 10 vuotta täyttäneiden keskuudessa. 14 prosenttia vastaajista harrastaa soittamista ja 6 prosenttia laulamista. Lauluharrastuksessa ei ole sukupuolten välisiä eroja. (Tilastokeskus 2001, 15.)

5 Kyselyjen tulokset

5.1 Koulutuksen järjestäjille tehtyjen kyselyjen tulokset

Saadakseen toimeksiantonsa edellyttämää riittävän yksityiskohtaista tietoa määrällisistä koulutustarpeista työryhmä laati kyselyt keväällä 2002 musiikkialan ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja ylläpitäjille sekä ohjelmatoimistoille yksityisen sektorin työelämätarpeista. Lisäksi tehtiin kysely yhteistyössä Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto ry:n kanssa musiikin perusopetusta järjestäville musiikkioppilaitoksille.

Musiikki on perinteisesti yleensä jaettu populaari- ja taidemusiikkiin. Koska rajat tässä suhteessa ovat madaltuneet ja musiikki on kulttuuri-ilmiönä tullut yhä moninaisemmaksi, työryhmä määritteli musiikin lajit seuraavasti:

- klassisella musiikilla tarkoitetaan kaikkia klassiseksi musiikiksi, länsimaiseksi taidemusiikiksi, vakavaksi musiikiksi tai konserttimusiikiksi miellettyjä musiikin lajeja
- pop- ja jazzmusiikilla tarkoitetaan kaikkia rock-, pop-, jazz-, iskelmä-, tanssi- ja rytmimusiikiksi miellettyjä musiikin lajeja
- kansanmusiikilla tarkoitetaan puolestaan kansanmusiikiksi, etnomusiikiksi tai maailmanmusiikiksi miellettyjä musiikin lajeja.

Työryhmä lähetti 15.1.2002 postikyselyt kaikille musiikkialan ammatillista peruskoulutusta järjestäville oppilaitoksille (16), korkeakouluopetusta järjestäville ammattikorkeakouluille (10) ja näiden yksiköille (11) sekä Sibelius-Akatemialle (1). Niissä kysyttiin koulutusasteen perusteella koulutusohjelmittain, musiikin lajeittain ja soittimittain koulutuksen määrällistä nykytilaa eli koulukseen hakeneiden ja koulutuksen syksyllä 2001 aloittaneiden määrää, koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen arviota määrällisistä koulutustarpeista tulevaisuudessa sekä työssäoppimisen tai työharjoittelun toteuttamistapoja.

5.1.1 Koulutustarjonnan nykytila ja sisältö

Kaikki koulutuksen järjestäjät ja koulutusyksiköt vastasivat kyselyyn. Kun kyseessä on vain yhden vuoden 2001 poikkileikkaustieto, koulutuksen määrää koskeviin tuloksiin on suhtauduttava tietyllä varauksella, ennen muuta niin sanottujen harvinaisten soittimien opetuksen osalta. Näiden soittimien soitonopetukseen saataan joissakin tapauksissa ottaa opiskelijoita vain joka toinen vuosi tai sitäkin harvemmin. Muutoin tuloksia voidaan pitää luotettavina. On muistettava, että työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle on rajattu esimerkiksi musiikkikasvatus, kirkkomusiikki ja musiikkiteknologia, joiden koulutusohjelmat eivät siten kuulu myöskään näiden kyselyjen tulosten tarkasteluun.

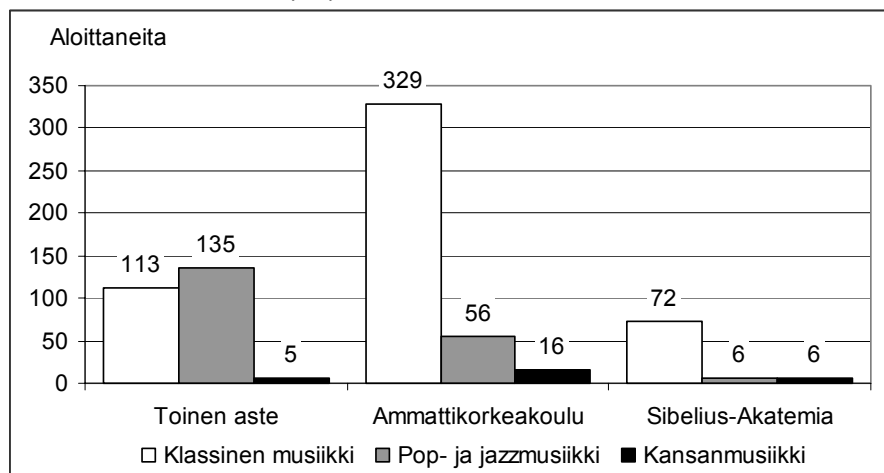
Musiikkialan ammatillisen koulutuksen eri soitinryhmien suhteelliset osuudet eivät ole olennaisesti muuttuneet viime vuosikymmeninä, vaikka koulutusmäärät ovat kasvaneet ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakouluopetuksessa. Sen sijaan musiikin lajeittain tarkasteluna ammatillisen peruskoulutuksen muusikkokoulutuksessa on uutena ilmiönä tullut esiin pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelman opinnot aloittaneiden suurempi osuus suhteessa klassiseen musiikkiin. (Opetushallitus 1993; Niinikoski, M-L. 1995; Opetushallitus 1997).

Kyselyn tulosten mukaan musiikkialan koulutusohjelmissa syksyllä 2001 aloittaneita oli yhteensä 738, joista musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneita oli 34 prosenttia (253 opiskelijaa), ammattikorkeakouluopetuksen aloittaneita 54 prosenttia (401 opiskelijaa) ja Sibelius-Akatemiassa opiskelun aloittaneita 12 prosenttia (84 opiskelijaa) (kuvio 18).

Ammattikorkeakoulujen kyseisistä koulutusohjelmista muusikon koulutusohjelman aloittaneiden osuus oli neljännes ja musiikkipedagogikoulutuksen aloittaneiden osuus kolme neljännestä. Ammatillisessa peruskoulutuksessa ei ole opettajankoulutusta. Sibelius-Akatemian kyseisissä koulutusohjelmissa ei taas ole eroteltu muusikko- ja opettajankoulutusta, vaan opiskelijat voivat itse halutessaan valita pedagogiset opinnot.

Kaikista koulutuksen aloittaneista aloitti klassisen musiikin opinnot 70 prosenttia opiskelijoista (514 opiskelijaa), pop- ja jazzmusiikin 27 prosenttia opiskelijoista (197) ja kansanmusiikin opinnot 4 prosenttia (27) (kuvio 18). Muusikkokoulutuksen aloittaneista klassisen musiikin opinnot aloitti 45 prosenttia, pop- ja jazzmusiikin opinnot 53 prosenttia ja kansanmusiikin opinnot 2 prosenttia kaikista toisen asteen kyseisen koulutuksen aloittaneista. Ammattikorkeakouluissa muusikko- ja pedagogikoulutuksen aloittaneista 82 prosenttia aloitti klassisen musiikin opinnot, 14 prosenttia pop- ja jazzmusiikin opinnot ja 4 prosenttia kansanmusiikin opinnot. Vastaavat luvut olivat Sibelius-Akatemiassa 86, 7 ja 7 prosenttia (kuvio 18).

Kuvio 18. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneet musiikin lajin ja koulutusasteen mukaan syksyllä 2001.

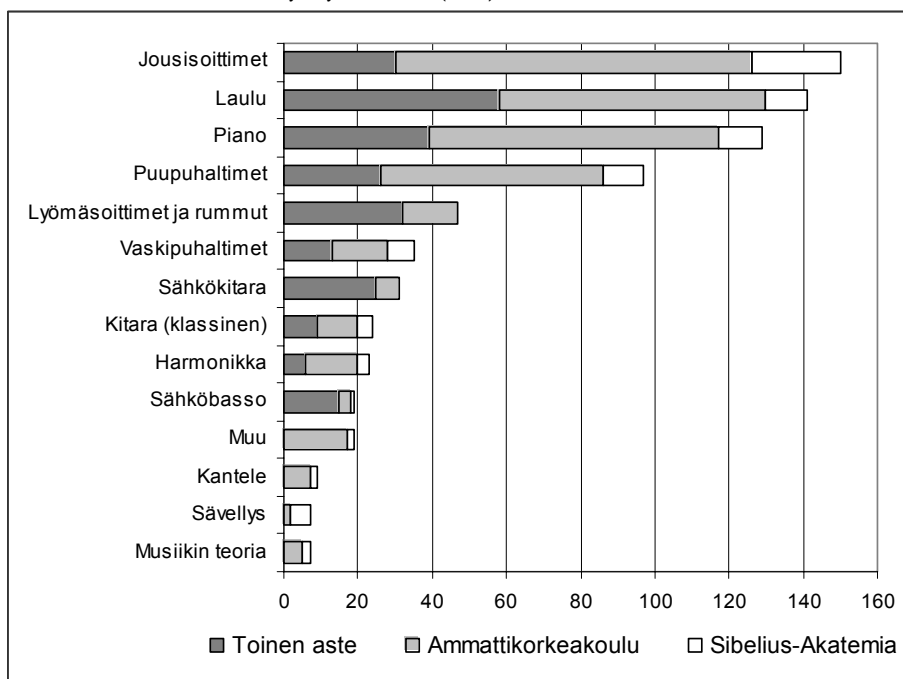

Lähde: OPM:n työryhmän kysely 15.1.2002/Dnro 34/043/2001

Taiteen perusopetuksessa ja ammatillisen koulutuksen kaikilla muilla koulutusasteilla, paitsi ammatillisessa peruskoulutuksessa, pop- ja jazzmusiikin opetus on suhteellisen vähäistä.

Musiikkialan ammatilliseen koulutukseen ensisijaisesti hakeneista (N=2 995) otettiin ammatilliseen peruskoulutukseen 23 prosenttia, ammattikorkeakouluopetukseen 32 prosenttia ja Sibelius-Akatemiaan 13 prosenttia. Ammattikorkeakouluissa sisään otettujen osuus hakeneista oli siis suurempi kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Kuvio 19. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneet soitinryhmän ja koulutusasteen mukaan syksyllä 2001 (lkm).

Lähde: OPM:n työryhmän kysely 15.1.2002/Dnro 34/043/2001

Kun tarkastellaan soitinryhmittäin ja koulutusasteittain musiikkialan koulutuksen aloittaneiden määrää, havaitaan, että jousisoittimien opetus on laajinta kaikilla muilla koulutusasteilla paitsi ammatillisessa peruskoulutuksessa (kuvio 19). Erityisesti laulun opiskelun osuus on suuri ammatillisessa peruskoulutuksessa, laulun opinnot aloittaneita on enemmän kuin missään muussa ryhmässä. Vastaavasti pianonsoiton opiskelu on hyvin yleistä ammattikorkeakouluissa, joissa pianonsoiton opiskelun aloittaneita on enemmän kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa ja Sibelius-Akatemiassa yhteensä.

Laulun opiskelun aloittaneiden osuus ensisijaisista hakijoista on kaikilla koulutusasteilla kuitenkin selvästi pienempi kuin eri soitinryhmien soitonopiskelun aloittaneilla keskimäärin. Tämä osoittaa, että opiskelijavalinnoissa karsinta on ollut jyrkkää laulussa. Kun musiikkialalle kaiken kaikkeaan on otettu 25 prosenttia kaikista hakeneista, niin pianonsoiton opiskelijoiksi on kaikilla koulutusasteilla otettu yhteensä 29 prosenttia hakeneista. Puupuhaltimien soiton opiskelun aloittaneiden määrä ammattikorkeakouluissa on selvästi suurempi kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa ja Sibelius-Akatemiassa yhteensä (kuvio 19).

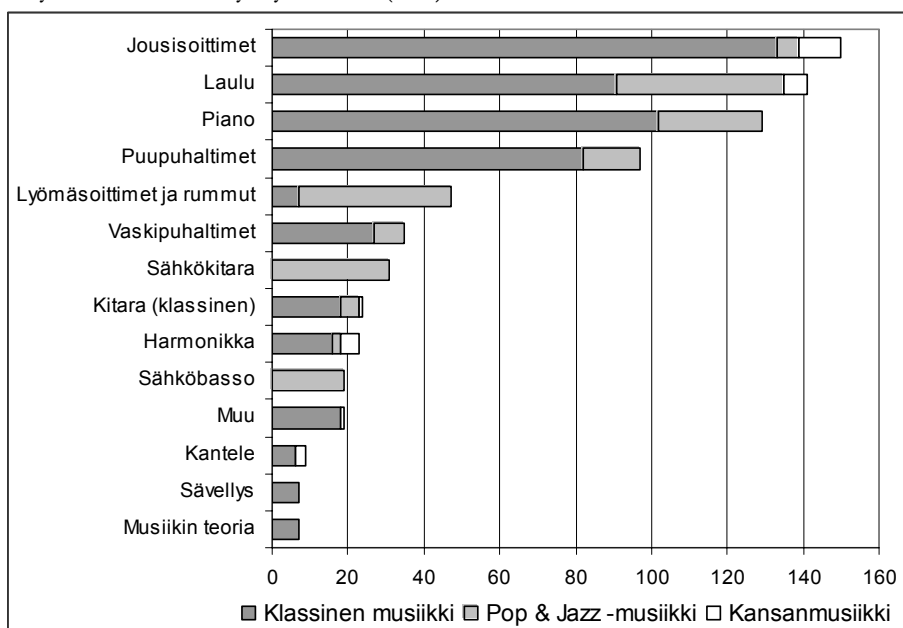
Sibelius-Akatemiassa ei syksyllä 2001 aloittanut kukaan opintoja rumpujen ja lyömäsoittimien eikä sähkökitaran soitossa. Sähkökitaransoiton opetus on painottunut ammatilliseen peruskoulutukseen. Muilla soittimilla kyselyn tuloksissa tarkoitetaan urkuja, harmonia, harppua, kuoronjohtoa, musiikkiteatteria ja varhaisiän musiikkikasvatusta.

Musiikkialan ammatilliseen koulutukseen eri koulutusasteilla oli ensisijaisia hakijoita kaikkiaan 2 995, joista neljännes (738) aloitti musiikkiopinnot. Aloittaneiden osuus ensisijaisista hakijoista oli suurin kanteleen (N=17, 53 %), vaskipuhalt-

timien (N=84, 42 %), jousisoittimien (N=399, 38 %), harmonikan (N=62, 37 %) ja puupuhaltimien (N=295, 33 %) soiton opiskelussa. Näiden viiden soitinryhmän soiton opetukseen oli suhteellisesti vähintään karsintaa. Toisaalla aloittaneiden osuus hakijoista oli pienin sähkökitaran soiton (N=245, 13 %), laulun (N=782, 18 %), sävellyksen (N=37, 19 %), lyömäsoittimien ja rumpujen soitossa (N=223, 21 %) ja musiikin teoriassa (N=31, 24 %).

Ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakouluopetuksessa oli vähintään karsintaa puhaltimien ja jousisoittimien soiton opiskelussa. Vaikeinta hakijoiden oli päästä aloittamaan opinnot laulussa, sähkökitaran, lyömäsoittimien ja rumpujen soitossa. Sibelius-Akatemiassa aloittaneiden osuus hakijoista oli suurinta vaskipuhaltimien ja jousisoittimien, kitaran (klassinen) ja harmonikan soitossa. Sitä vastoin esimerkiksi laulun ja musiikin teorian opiskelupaikoista kilpailu oli kovinta.

Kuvio 20. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneet musiikin lajin ja soitinryhmän mukaan syksyllä 2001 (lkm)

Lähde: OPM:n työryhmän kysely 15.1.2002/Dnro 34/043/2001

Kun tarkastellaan musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneiden määrää musiikin lajeittain, havaitaan, että pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelman aloittaneita on eniten laulussa, pianonsoiton, lyömäsoittimien ja rumpujen, kitaran ja sähköbasson soitossa (kuvio 20). Huomiota kiinnittää se, että pop- ja jazzmusiikissa on melko paljon toisella asteella lyömäsoittimien ja rumpujen soiton opiskelun aloittaneita. On muistettava, että pop- ja jazzmusiikissa rummut ovat keskeinen instrumentti, kun taas jousisoittimia käytetään klassisessa musiikissa enemmän kuin muissa musiikin lajeissa.

Klassisen musiikin alalla on siis luonnollisesti eniten jousisoittimien soiton opiskelun aloittaneita. Suhteellisen paljon klassisessa musiikissa on myös pianon ja laulun opiskelun aloittaneita. Kansanmusiikissa aloittaneita on luonnollisesti eniten jousisoittimien, laulun, harmonikan ja kanteleen soiton opiskelussa. Tosin on huomattava, että kansanmusiikin opiskelussa pääsoittimella ei ole niin

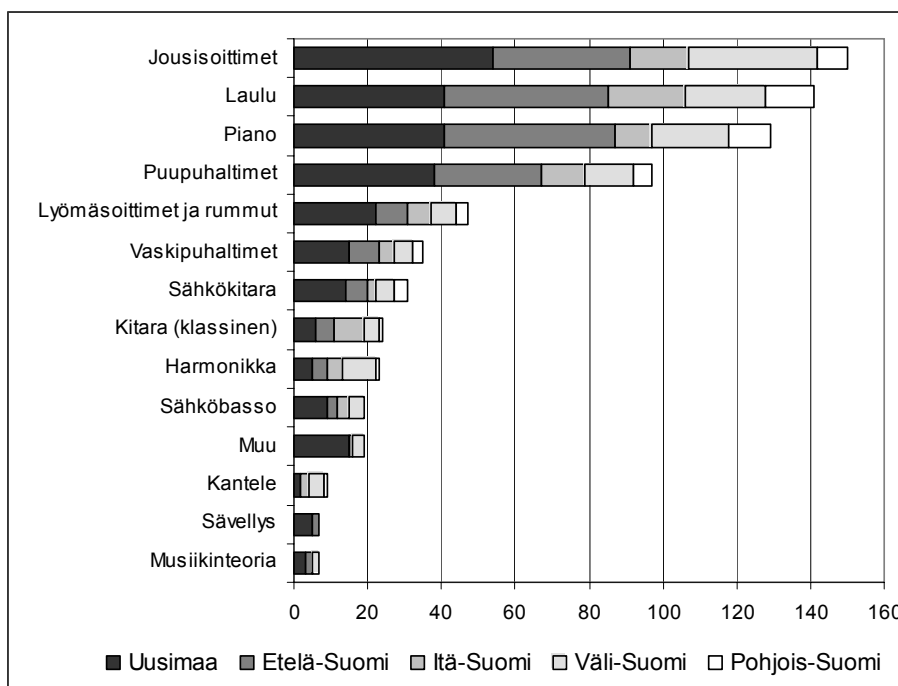
korostunutta roolia kuin klassisen musiikin opetusperinteessä. Tästä syystä kansanmusiikissa pääsoittimia ei tilastoida välttämättä samalla tavalla kuin esimerkiksi klassisessa musiikissa.

Musiikkialan ammatilliseen koulutukseen opiskelijaksi ottaminen oli kaikkein tiukinta pop- ja jazzmusiikissa. Pop- ja jazzmusiikin kaikkien koulutusasteiden koulutusohjelmiin hakeneista (N= 1 107) sisään otettiin vain 18 prosenttia (N=197). Sähkökitaransoiton ja laulun opiskelijavalinnoissa kilpailu oli kovinta. Klassisen musiikin koulutukseen hakeneista (N= 1 790) otettiin sisään 29 prosenttia (N= 514). Klassisen musiikin alueella oli hakijoiden suhteellisesti ottaen vaikeinta päästä opiskelemaan musiikin teoriaa ja sävellystä, laulua sekä lyömäsoittimien ja rumpujen soittoa. Kansanmusiikin koulutusohjelmiin haki kaikkiaan 98 opiskelijaa, joista 27 (eli 28 %) otettiin sisään.

Kilpailu musiikkialan ammatillisen koulutuksen paikoista oli kovinta Uudella maalla, jossa hakijoista vain 19 prosenttia otettiin sisään. Sen sijaan muiden suuralueiden (Etelä-, Väli-, Itä- ja Pohjois-Suomi) oppilaitoksiin opiskelemaan hakeneista 27–32 prosenttia otettiin myös opiskelemaan.

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneet (N=738) jakautuivat suuralueittain seuraavasti: Uusimaa 37 prosenttia, Etelä-Suomi 27 prosenttia, Väli-Suomi 18 prosenttia, Itä-Suomi 12 prosenttia ja Pohjois-Suomi 6 prosenttia. Luvut ovat melko hyvin suhteessa kunkin suuralueen asukaslukuun. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen tarjonta vaihtelee alueellisesti ja soitinryhmittäin jonkin verran (kuvio 21).

Kuvio 21. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen aloittaneet soitinryhmän ja suuralueen mukaan syksyllä 2001 (lkm).

Lähde: OPM:n työryhmän kysely 15.1.2002/Dnro 34/043/2001

5.1.2 Koulutuksen järjestäjien ja koulutusyksiköiden arvio tulevaisuuden määrällisistä koulutustarpeista

Työryhmän tekemässä kyselyssä kysyttiin koulutuksen järjestäjän tai koulutusyksikön arvioita koulutusasteittain, soitinryhmittäin ja musiikin lajeittain musiikkialan määrällisistä koulutustarpeista vuoteen 2015 mennessä. Vastaajia pyydettiin perustelemaan vapaasti näkemyksiään olettamastaan kehityssuunnasta. Kaikki koulutuksen järjestäjät ja koulutusyksiköt vastasivat kyselyyn. On todennäköistä, että kaikki vastaajat eivät ole kuitenkaan käsitellyt kysymyksiä yhdessä opettajakunnan kanssa, vaan vastaukset edustavat usein rehtorin henkilökohtaista näkemystä. Perusteluissa oli suuria eroja. Osa vastaajista ei perustellut näkemyksiään lainkaan.

Vastaukset sisälsivät koulutuksen järjestäjien näkökulmasta pääasiassa optimistisia kannanottoja musiikkialan ammatillisen koulutuksen saaneen työvoiman kasvavaan kysyntään. Esittäessään koulutustarjonnan lisäystä osa vastaajista ei ollut määritellyt soitinryhmää eikä musiikin lajia lainkaan, vaan he perustelivat musiikkialan määrällisen koulutustarpeen kasvua yleisesti esimerkiksi ikääntyvän työvoiman poistumisella työmarkkinoilta. Perustelemattomiin vastauksiin on kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti, samoin kuin niihin arvoihin, jotka eivät perustu koulutuksesta valmistuneiden sijoittumisen seurantaan tai vastaaviin työelämäselvityksiin.

Ammatillinen peruskoulutus

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjistä (16) vain yksi, vastikään musiikkialan ammatillisen koulutuksen järjestämisen aloittanut oppilaitos, ei vastannut määrällisen koulutustarpeen ennakointia koskeviin kysymyksiin lainkaan. Yksi oppilaitos totesi, että nykyisin lähes sata prosenttia klassisen musiikin koulutuksen opiskelijoista jatkaa opintojaan ammattikorkeakouluissa tai Sibelius-Akatemiassa. Sen sijaan pop- tai jazzmusiikkiopinnot suorittaneista osa hakeutuu työelämään lähinnä tanssimuusikoiksi freelance-sektorille. Tämän alueen työelämän tarpeita on vaikea ennustaa. Pianonviritäjien koulutuksen määrää pidettiin nykyisellään sopivana.

Vastaajat arvioivat, että koulutuksen kehittämisen ja työelämän tarpeiden kannalta muusikkoja tarvitaan yleisesti ottaen vuonna 2015 nykyistä enemmän, yhtä paljon sekä klassisen musiikin että pop- ja jazzmusiikin alueilla. Kaksi vastaajaa ilmoitti, että nykyistä enemmän tarvitaan kansanmusiikin koulutusta.

Klassisen musiikin alueella arvioitiin tarvittavan vastaisuudessa eniten vaski- ja puupuhaltimien soittajia, ei kuitenkaan huilisteja. Toiseksi suurimpina ryhminä nousivat esiin jousisoittajat ja kirkkomuusikot. Myös säestäjiä ja lyömäsoittajia sekä sotilasmuusikoita ennakoitiin tarvittavan lisää nykyisestään.

Pop- ja jazzmusiikin alueella ennakoitiin tarvittavan eniten vaski- ja puupuhallinten soittajia sekä rumpaleita. Myös kosketinsoittajia sekä sähköbasisteja ja -kitaristeja arvioitiin tarvittavan jonkin verran nykyistä enemmän. Niin ikään koulutetuista musiikkiteknologeista koettiin olevan työvoimatarvetta lähitulevaisuudessa.

Vastaajista viisi oppilaitosta arvioi, että klassisen musiikin ammatillista peruskoulutusta tarvitaan nykyistä vähemmän. Lähinnä laulajille, pianisteille ja kitaristeille ei nähty olevan kysyntää klassisen musiikin työmarkkinoilla tulevaisuudessa.

Yksi oppilaitos oli sitä mieltä, että olisi syytä vähentää pop- ja jazzmusiikin koulutustarjontaa, koska alalla on jo nykyisinkin työttömyyttä. Yhden vastaajan mielestä jazzmusiikin koulutustarjonnan lisäämiseen ei ole perusteita, koska varsinaisesti ei ole olemassa jazzmusiikin työpaikkoja.

Yksi vastaaja oli kiinnittänyt huomiota koulutuspyramidin toimivuuteen: Ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkoja tulisi lisätä nykyisestään. Sen sijaan ammattikorkeakouluissa riittäisi vain puolet nykyisistä aloituspaikoista. Yliopistotasolla tulisi lisätä koulutuspaikkoja hivenen.

Ammattikorkeakoulutus

Ammattikorkeakouluissa (yhteensä 11 koulutusyksikköä) musiikkipedagogikoulutusta ennakotiin tarvittavan vuonna 2015 nykyiseen verrattuna hieman enemmän pop- ja jazzmusiikissa kuin klassisessa musiikissa. Muutama vastaaja oli tyytyväinen nykytilanteeseen. Neljä vastaajaa arvioi, että vastaisuudessa tarvitaan kansanmusiikin osaajia ja opettajia nykyistä enemmän.

Vastauksissa nousi esiin se, että nykyistä enemmän tulisi kouluttaa klassisen musiikin alueella jousisoittimien soiton, säestäjien, musiikin teorian, vaski- ja puupuhallinsoittimien – ei huilunsoiton – sekä lyömäsoittimien soiton opettajia. Musiikkiteknologian ja vapaan säestyksen opettajankoulutuksen määrällistä lisäämistä pidettiin myös perusteltuna. Jotkut oppilaitokset toivoivat opettajien saavuttavan kaksoiskelpoisuuden siten, että esimerkiksi pianonsoitonopettaja opettaisi myös musiikin teoriaa.

Pop- ja jazzmusiikin pedagogikoulutuksessa nähtiin olevan syytä lisätä koulutustarjontaa nykyisestään vaski- ja puupuhalltimien, laulun, sähkökitaran ja -basson, kosketinsoittimien ja rumpujen sekä lyömäsoittimien soiton opettajien opetuksessa.

Vastaukset jakautuivat muusikkokoulutuksen osalta siten, että viisi ammattikorkeakoulua ennakoitiin klassisessa musiikissa olevan nykyistä enemmän koulutustarvetta ja neljä ammattikorkeakoulua pop- ja jazz- sekä kansanmusiikissa. Klassisen musiikin muusikkokoulutuksessa arvioitiin tarvittavan nykyistä enemmän puhallinsoittajia – ei kuitenkaan huilisteja – ja jousisoittajia. Pop- ja jazzmuusikkokoulutuksessa nähtiin olevan eniten kysyntää kosketinsoittajista, laulajista ja ennen muuta puhallinsoittajista. Koulutettuja musiikkiteknologeja arvioitiin myös tarvittavan tulevaisuuden työelämässä nykyistä enemmän.

Seitsemän vastaajaa arvioi, että musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutuksessa koulutus- ja työvoimatarve supistuu tulevaisuudessa nimenomaan klassisen musiikin alalla. Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että niin ikään pop- ja jazzmusiikin ja kansanmusiikin koulutuksen saaneen työvoiman tarve tulisi pienentymään. Kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että kapea-alaisen klassisen musiikin koulutuksen saaneet, yhden instrumentin soittamista taitavat muusikot eivät työllisty hyvin.

Näiden lisäksi kahden vastaajan mielestä musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutuksen tarjontaa tulisi ylipäättään pienentää.

Musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutuksen tarjonnan vähentämistarve kohdistui lukuisissa vastauksissa klassisessa musiikissa nimenomaan laulun, pianonsoiton, kitaransoiton ja huilunsoiton opetukseen. Pop- ja jazzmusiikin osalta yksi vastaaja oli sitä mieltä, että sähkökitaristeista on jo ylitarjontaa.

Joidenkin ammattikorkeakoulujen mielestä on tärkeitä miettiä keinoja, miten ruuhka-Suomesta työtä hakevia muusikkoja ohjataan etsiytymään töihin Pohjois- ja Itä-Suomeen. Lisäksi ammattikorkeakoulujen olisi kyettävä luomaan keskenään kullekin nykyistä selkeämpi ja omaleimaisempi koulutusprofiili omat alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen.

Sibelius-Akatemia

Tulevaisuudessa tarvitaan nykyistä enemmän musiikkiteknologian pedagogiasiantuntijoita, jazzmusiikin ja kansanmusiikin muusikko-pedagogeja, uudentyyppisiä entistä laaja-alaisempia pedagogiasiantuntijoita, kuten soitinopetusta, sävellystä ja teoriaa integroivia pedagogeja. Niin ikään tarvitaan vastaisuudessa pedagogeja, jotka tuntevat yleisökasvatuksen ja luovien muusikontaitojen metodeja. Sibelius-Akatemian vastauksessa arvioitiin, että tulee olemaan kysyntää myös pedagogeista, joilla on yrittäjäkoulutusta ja -valmiuksia toimia esimerkiksi yksityisissä musiikkikouluissa.

Alttoviulisteja, fagotisteja ja oboisteja sekä vaskipuhaltajia arvioitiin tarvittavan työmarkkinoilla jossain määrin nykyistä enemmän.

Musiikkialan työvoiman tarve ja tarjonta vaihtelevat alueellisesti. Koulutettua työvoimaa on työttömänä tai vajaatyöllistettynä pääkaupunkiseudulla samaan aikaan kun muualla Suomessa ei saada useinkaan kelpoisia hakijoita.

Johtopäätöksiä määrällisistä koulutustarpeista

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille tehtyjen kyselyjen vastauksista voidaan kiteyttää seuraavat tulokset koulutustarpeen ennakoinnista:

Ammatillinen peruskoulutus

- Suuri osa klassisen musiikin opiskelijoista jatkaa opintojaan ammattikorkeakouluissa tai Sibelius-Akatemiassa.
- Vaski- ja puupuhaltajista – ei kuitenkaan huilisteille – arvioitiin olevan tulevaisuudessa jonkin verran nykyistä enemmän kysyntää klassisen musiikin alalla, mutta toisaalta tällä alalla on jo nykyisin ylitarjontaa laulajista, pianisteista ja kitaristeista.
- Pop- ja jazzmusiikin opiskelijoista osa sijoittuu työelämään freelanceluonteisiksi tanssimuusikoiksi, joiden kokoaikaista työllistymistä on vaikea ennustaa.

Ammattikorkeakouluopetus

- Klassisen musiikin alalla tarvitaan nykyistä jonkin verran enemmän jousisoittimien, säestäjien, musiikin teorian, vaski- ja puupuhaltimien – ei kuitenkaan huilun – sekä lyömäsoittimien soitonopettajia.
- Pop- ja jazzmusiikin musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutuksessa vaski- ja puupuhaltajista – ei kuitenkaan huilisteista – tulee olemaan nykyistä enemmän kysyntää työmarkkinoilla.
- Musiikkipedagogi- ja muusikkokoulutuksen tarjontaa tulee olennaisesti pienentää klassisessa musiikissa, nimenomaan laulun, pianonsoiton, kitaransoiton ja huilunsoiton opetuksessa.

Sibelius-Akatemia

- Musiikkiteknologian pedagogi-asiantuntijoita, jazzmusiikin ja kansanmusiikin muusikko-pedagogeja, uudentyypisiä entistä laaja-alaisempia pedagogi-asiantuntijoita, kuten esimerkiksi soitinopetusta, sävellystä ja teoriaa integroivia pedagogeja tarvitaan nykyistä enemmän.
- Alttoviulisteilla, fagotisteilla ja oboisteilla sekä vaskipuhaltajilla tulee olemaan kysyntää työmarkkinoilla jossain määrin nykyistä enemmän.

5.1.3 Työssäoppiminen ja harjoittelu eri koulutusasteilla koulutuksen järjestäjien vastausten mukaan

Työssäoppimisen ja harjoittelun laajuus

Koulutuksen järjestäjien vastausten mukaan työssäoppimisen ja harjoittelun laajuus on ammatillisessa peruskoulutuksessa 20 opintoviikkoa lukuun ottamatta yhtä oppilaitosta, jossa työssäoppimisen laajuus on 25 opintoviikkoa. Ammattikorkeakouluissa harjoittelun laajuus on 20 opintoviikkoa ja yliopistossa 2–10 opintoviikkoa.

Työssäoppiminen ja harjoittelu oppilaitoksen ulkopuolella työelämässä ja oppilaitoksessa

Vastausten mukaan yli kahdessa kolmasosassa oppilaitoksia puolet tai yli puolet muusikoiksi opiskelevista suorittaa työssäoppimisen tai harjoittelun työelämässä oppilaitoksen ulkopuolella. Ammattikorkeakouluissa muusikoiksi opiskelevista suorittaa työssäoppimisen tai harjoittelun työelämässä oppilaitoksen ulkopuolella suhteellisesti katsoen vähän suurempi osa kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa. Yliopistossa opiskelevista alle puolet suorittaa harjoittelun oppilaitoksen ulkopuolella.

Alueellisesti tarkasteltuna Itä-Suomessa ja Uudellamaalla muusikoiksi opiskelevat suorittavat muita useammin työssäoppimisen ja harjoittelun oppilaitoksen ulkopuolella.

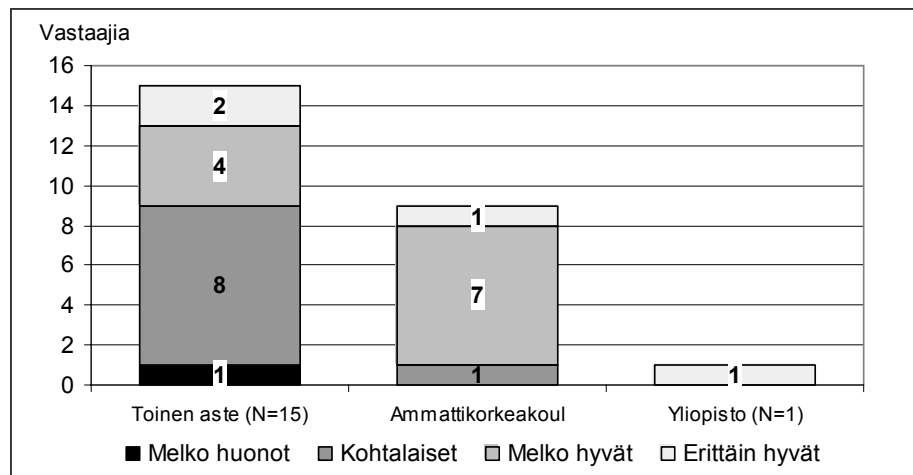
Koulutuksen järjestäjien vastausten mukaan kahdeksassa ammattikorkeakoulussa 10:stä puolet tai enemmän musiikkipedagogeiksi opiskelevista tai enemmän suorittaa harjoittelun työelämässä oppilaitoksen ulkopuolella ja kuudessa oppilaitoksessa kymmenestä puolet tai enemmän omassa oppilaitoksessa. Alueellisesti

tarkasteltuna Pohjois-Suomessa ja Itä-Suomessa musiikkipedagogeiksi opiskelevat suorittavat harjoittelun oppilaitoksen ulkopuolella muita harvemmin, kun taas Uudellamaalla harjoittelu tapahtuu omassa oppilaitoksessa muita harvemmin.

Opiskelijoiden mahdollisuudet saada työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoja

Vastaajat arvioivat asteikolla 1–5 (erittäin huonot – erittäin hyvät), millaiset mahdollisuudet opiskelijoilla on ollut saada työssäoppimis- tai harjoittelupaikkoja lukuvuonna 2001–2002.

Kuvio 22. Millaiset mahdollisuudet oppilaitoksessanne muusikoiksi tai pop- ja jazzmuusikoiksi opiskelevilla on saada harjoittelupaikkoja oppilaitoksen ulkopuolelta lukuvuonna 2001–2002? (N=25)

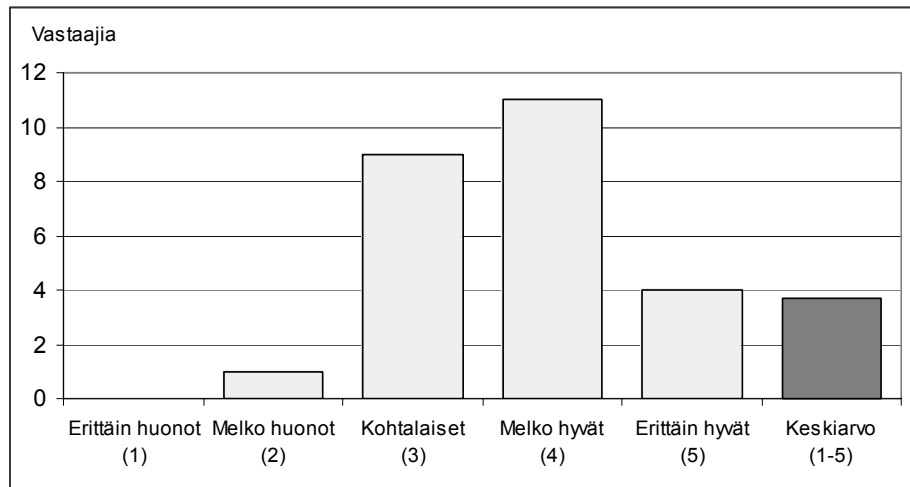

Muusikoiksi ja pop- ja jazzmuusikoiksi opiskelevat

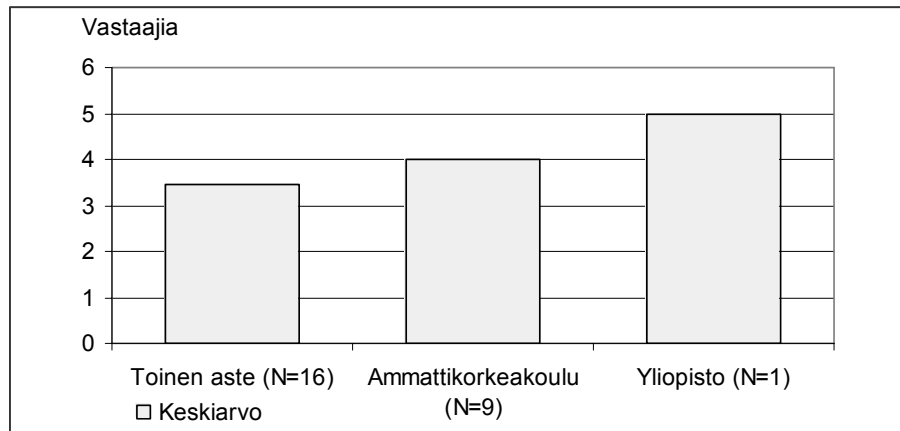
Vastausten mukaan helpointa oppilaitoksen ulkopuolisen työssäoppimis- tai harjoittelupaikan saaminen oli yliopistossa (ka. 5,0) opiskeleville ja vaikeinta ammatillisessa peruskoulutuksessa (ka. 3,47) muusikoiksi opiskeleville. Erittäin hyviksi mahdollisuudet arvioi 4 vastaajaa. Erittäin huonoja mahdollisuudet työssäoppimis- tai harjoittelupaikan saamiseen eivät vastausten mukaan ole olleet millään koulutusasteella, melko huonoiksi mahdollisuudet arvioi 1 vastaaja.

Alueelliset erot tässä suhteessa olivat varsin pienet; Etelä-Suomessa työssäoppimis- tai harjoittelupaikan saamiseen oli vastausten mukaan jonkin verran paremmat mahdollisuudet kuin muualla toimivilla ja Väli-Suomessa taas jonkin verran heikommat kuin muilla alueilla toimivilla.

Kuvio 23. Millaiset mahdollisuudet oppilaitoksessanne muusikoiksi tai pop- ja jazzmuusikoiksi opiskelevilla on saada harjoittelupaikkoja oppilaitoksen ulkopuolelta lukuvuonna 2001–2002? (N=25)

Kuvio 24. Millaiset mahdollisuudet oppilaitoksessanne muusikoiksi tai pop- ja jazzmuusikoiksi opiskelevilla on saada harjoittelupaikkoja oppilaitoksen ulkopuolelta lukuvuonna 2001–2002? (N=25)

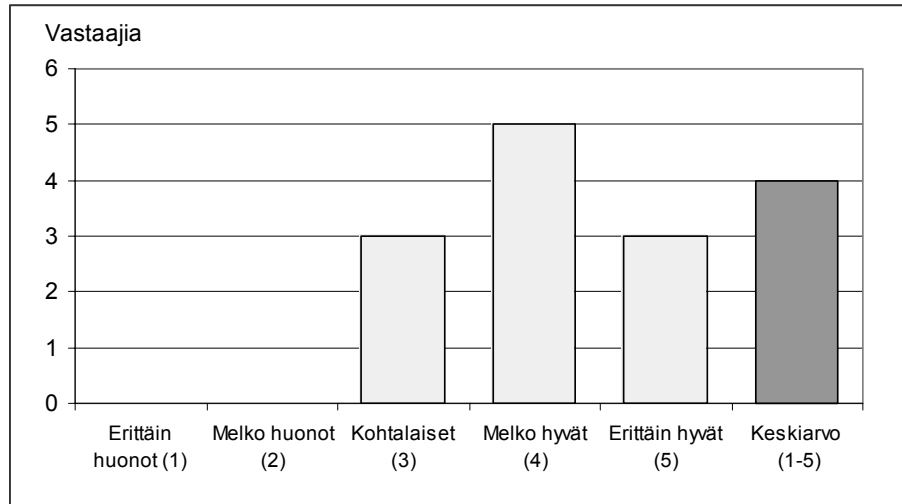

Musiikkipedagogeiksi opiskelevat

Musiikkipedagogeiksi opiskelevilla on vastausten mukaan ollut jonkin verran paremmat mahdollisuudet saada harjoittelupaikkoja oppilaitoksen ulkopuolelta kuin muusikoiksi opiskelevilla. Mahdollisuudet arvioitiin yleisesti ottaen melko hyviksi (ka. 4,00). Erittäin hyväksi musiikkipedagogiksi opiskelevien mahdollisuudet saada harjoittelupaikka arvioi 3 vastaajaa. Erittäin tai melko huonoiksi mahdollisuuksia ei arvioinut vastaajista kukaan.

Alueellisesti tarkasteltuna parhaimmat mahdollisuudet harjoittelupaikkojen saamiseen oli Uudellamaalla ja heikoimmat Itä-Suomessa.

Kuvio 25. Millaiset mahdollisuudet oppilaitoksessanne musiikkipedagogeiksi tai pop- ja jazzmusiikkipedagogeiksi opiskelevilla on saada harjoittelupaikkoja oppilaitoksen ulkopuolelta lukuvuonna 2001–2002? (N=11)

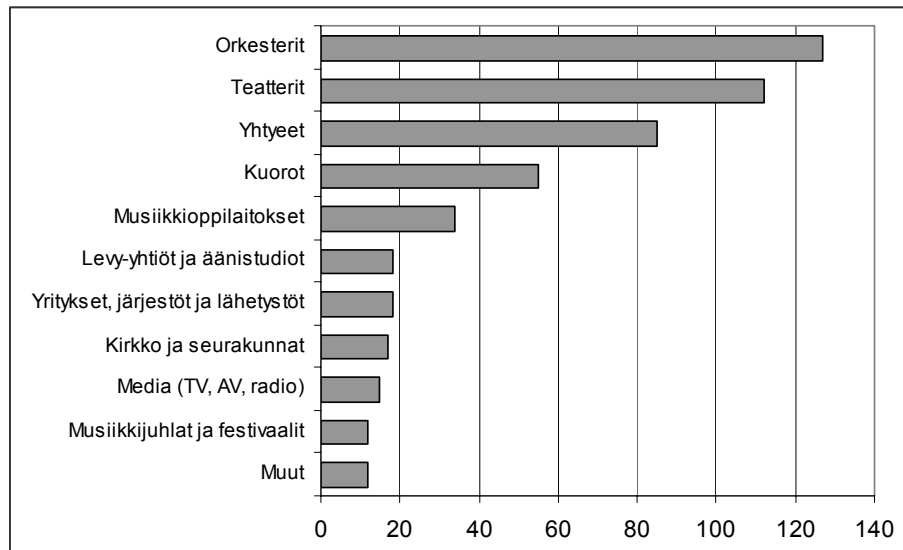
Työssäoppimis- ja työharjoittelupaikat

Koulutuksen järjestäjille osoitetulla kyselyllä pyrittiin selvittämään myös sitä, mitkä ovat niitä työelämän tahoja, joiden kanssa työssäoppiminen ja harjoittelu yleensä toteutetaan. Vastaajia pyydettiin nimeämään työelämän tahot tärkeysjärjestyksessä ja esimerkkeinä mainittiin orkesteri, yritys, kuoro, teatteri, musiikkioppilaitos ja vapaa sivistystyö.

Tärkeimpänä oppilaitoksen ulkopuolisena tahona, jonka kanssa oppilaitokset toteuttavat muusikoiksi opiskelevien harjoittelun vastaajat pitivät orkestereita. Vastauksissa ei ollut kuitenkaan tarkemmin määritelty, millaisia orkestereita tässä tarkoitetaan, joten työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoina saattaa olla hyvinkin erilaisia orkesterikokoonpanoja. Ammattiorkestereissa työssäoppimista ja harjoittelua ei ilmeisesti juurikaan toteuteta.

Lähes yhtä tärkeäksi työssäoppimis- ja harjoittelupaikoiksi kuin orkesterit arvioitiin vastauksissa teatterit ja yritykset. Myös kuoroja ja musiikkioppilaitoksia pidettiin vastausten mukaan melko tärkeinä työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoina. Edellä mainittuja selvästi vähemmän tärkeiksi työssäoppimis- ja harjoittelupaikoiksi arvioitiin muun muassa musiikkijuhlat ja festivaalit sekä media.

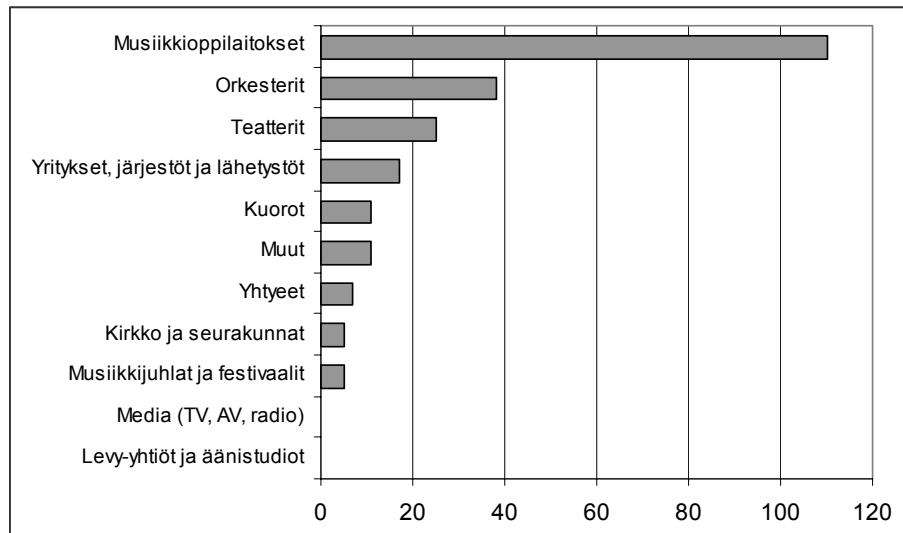
Kuvio 26. Mitkä ovat tärkeimmät oppilaitoksen ulkopuoliset työelämän tahot, joiden kanssa toteutatte muusikoiksi opiskelevien harjoittelun?

Mainintajärjestyksen mukaan painotetut pisteet. Painotuksessa tärkeimmiksi arvioidut tahot ovat saaneet kertoimekseen 7, toiseksi tärkeimmät 6, jne. aina seitsemänneksi tärkeimpiin saakka, joiden kerroin on 1.

Musiikkipedagogien harjoittelupaikkoina selvästi tärkeimpiä ovat vastausten mukaan musiikkioppilaitokset. Myös orkesterit ja teatterit oli mainittu, mutta selvästi harvemmin kuin musiikkioppilaitokset. Musiikkipedagogienkin harjoittelupaikoista edellä mainittuja selvästi vähemmän tärkeiksi harjoittelupaikoiksi arvioitiin muun muassa musiikkijuhlat ja festivaalit.

Kuvio 27. Mitkä ovat tärkeimmät oppilaitoksen ulkopuoliset työelämän tahot, joiden kanssa toteutatte musiikkipedagogeiksi opiskelevien harjoittelun?

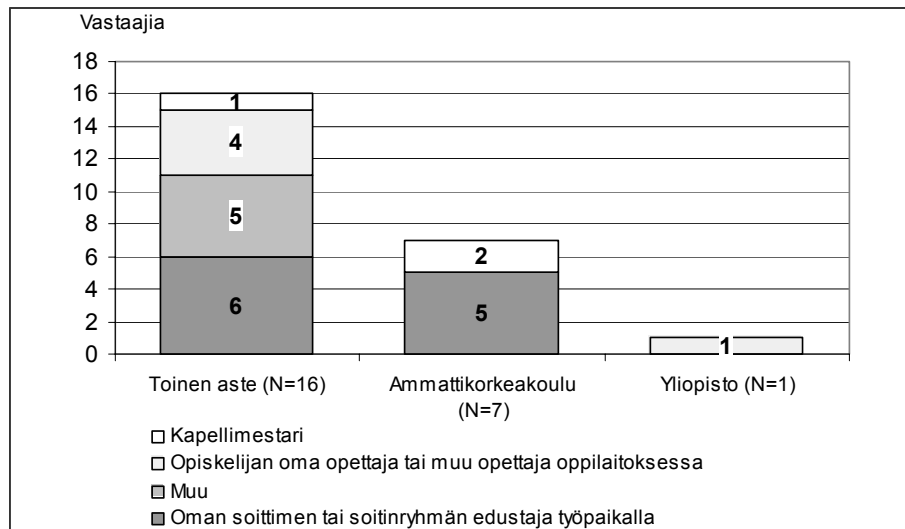

Mainintajärjestyksen mukaan painotetut pisteet. Painotuksessa tärkeimmiksi arvioidut tahot ovat saaneet kertoimekseen 7, toiseksi tärkeimmät 6, jne. aina seitsemänneksi tärkeimpiin saakka, joiden kerroin on 1.

Muusikoiksi opiskelevien työssäoppimisen ja harjoittelun ohjaus

Muusikoiksi opiskelevien työssäoppimisen ja harjoittelun pääasiallisena ohjaajana toimii vastausten mukaan useimmiten oman soittimen tai soitinryhmän edustaja työpaikalla. Yliopistossa harjoittelun ohjaajana toimii opiskelijan oma opettaja tai muu opettaja oppilaitoksessa. Ammattikorkeakoulussa työpaikalla olevan oman soittimen tai soitinryhmän edustajan lisäksi ohjaajana toimii kapellimestari. Ammatillisessa peruskoulutuksessa työssäoppimisen ohjaajana toimii useimmiten oman soittimen tai soitinryhmän edustaja työpaikalla. Tämän lisäksi ohjaajana toimivat opiskelijan oma opettaja ja kapellimestari.

Kuvio 28. Miten olette järjestäneet muusikoiksi opiskelevien harjoittelun ohjauksen, ts. kuka toimii opiskelijoiden pääasiallisena harjoittelun ohjaajana? (N=24)

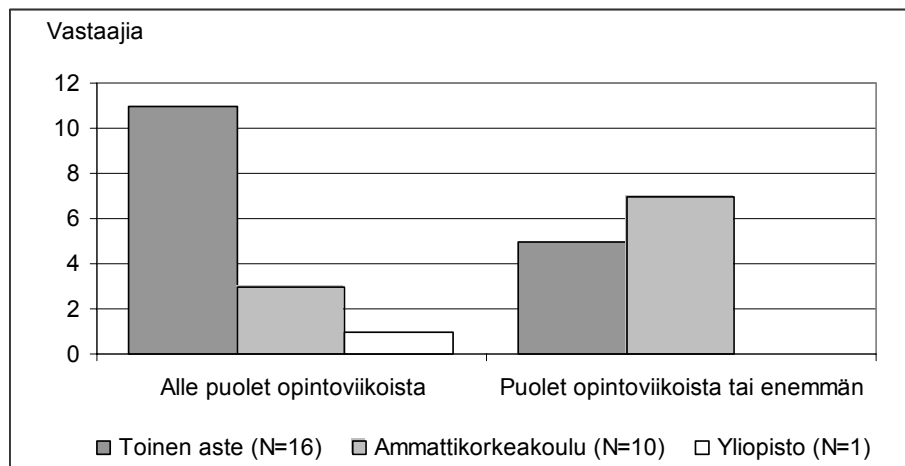

Kohdassa muu pääasiallinen työpaikkaohjaaja mainittiin muun muassa kuoronjohtaja, rehtori, paikallinen kirkkomuusikko ja kapellimestari. Näitä mainintoja oli ainoastaan ammatillisen peruskoulutuksen vastauksissa.

Työssäoppimisen ja harjoittelun palkallisuus

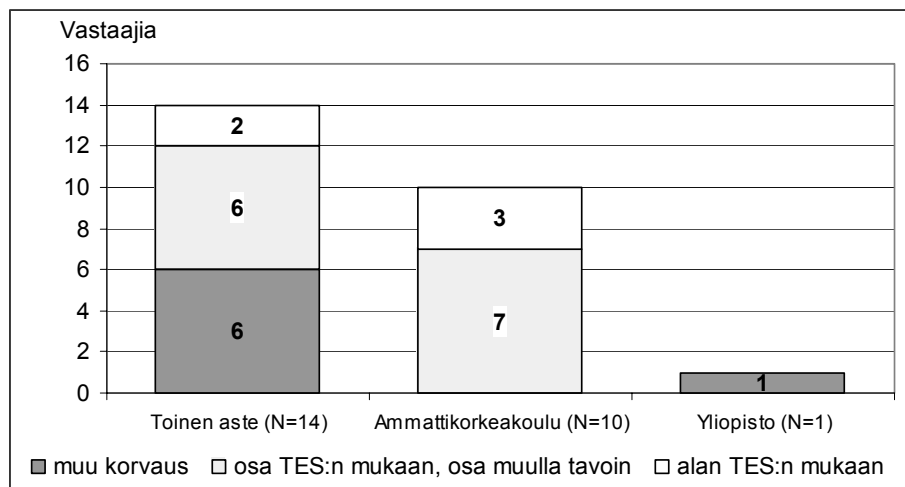
Työssäoppimisen ja harjoittelun opintoviikoista tehdään vastausten mukaan puolet tai enemmän palkatta 18 oppilaitoksessa, ja alle puolet opintoviikoista 9 oppilaitoksessa. Harjoittelusta tehdään ammattikorkeakouluissa suhteellisesti suurempi osuus palkallisena kuin muilla koulutusasteilla.

Kuvio 29. Arvioikaa, kuinka suuri osa (%) harjoittelun opintoviikoista tehdään palkallisena (N=27).

Palkallisesta työssäoppimisesta tai harjoittelusta palkkaus maksetaan useimmin (13 vastaajaa 25:stä) osaksi TES:n mukaan, osaksi muulla tavoin. Vastaajista 5 ilmoitti, että harjoittelusta maksetaan alan TES:n mukainen korvaus ja 7 vastaajaa ilmoitti, että harjoittelusta maksetaan muu korvaus.

Kuvio 30. Jos harjoittelu toteutuu palkallisena, onko palkkaus...? (N=25)

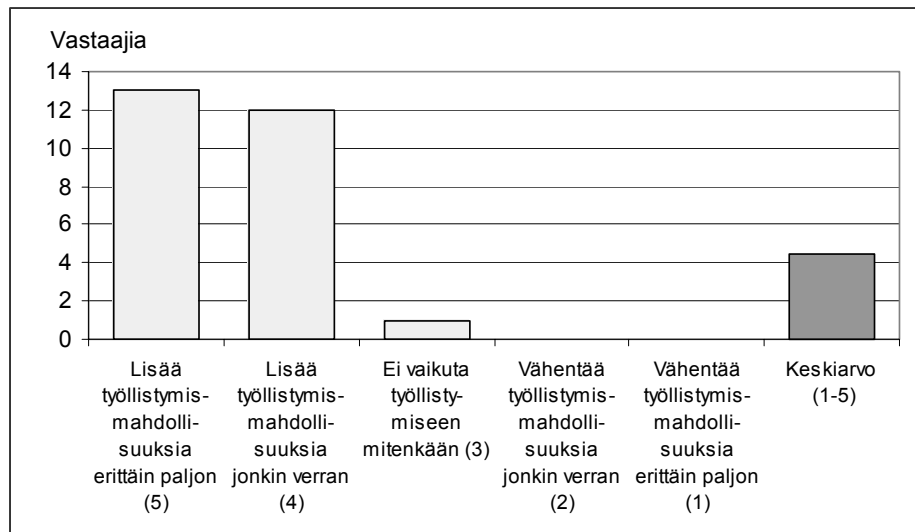

Työssäoppimisen ja harjoittelun vaikutus muusikoiksi opiskelevien työllistymismahdollisuuksiin

Vastaajat arvioivat asteikolla 1–5 (vähentää työllistymismahdollisuuksia erittäin paljon – lisää työllistymismahdollisuuksia erittäin paljon) muusikoiksi opiskelevien harjoittelun vaikutusta heidän työllistymismahdollisuuksiinsa heidän valmistuttuaan. Vastaajien näkemyksen mukaan työssäoppiminen ja harjoittelu lisäävät opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia selvästi. Opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksien kannalta myönteisimmiksi arvioitiin harjoittelun vaikutukset ammattikorkeakouluissa.

Etelä-Suomen oppilaitoksissa arvioitiin harjoittelun vaikutukset opiskelijoiden myöhempiin työllistymismahdollisuuksiin kaikkein myönteisimmiksi.

Kuvio 31. Miten arvioitte muusikoiksi opiskelevien harjoittelun vaikuttavan heidän työllistymiseensä heidän valmistuttuaan? (N=26)

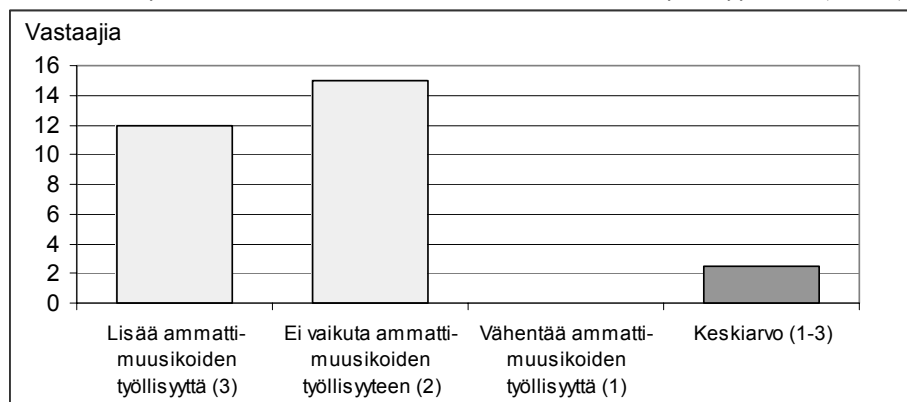

Opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun vaikutus freelance-luonteisissa työsuhteissa toimivien ammattimuusikoiden työllisyyteen

Vastaajat arvioivat asteikolla 1–3 (vähentää ammattimuusikoiden työllisyyttä – lisää ammattimuusikoiden työllisyyttä) muusikoksi opiskelemissa olevien harjoittelun vaikutuksia freelance-luonteisissa työsuhteissa toimivien ammattimuusikoiden työllisyyteen.

Vastaajat arvioivat opiskelijoiden harjoittelun ennemminkin lisäävän kuin vähentävän ammattimuusikoiden työllisyyttä. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen vastauksissa opiskelijoiden harjoittelun arvioitiin jonkin verran lisäävän ammattimuusikoiden työllisyyttä, yliopistossa ei opiskelijoiden harjoittelun katsottu vaikuttavan siihen.

Kuvio 32. Miten arvioitte opiskelijoiden harjoittelun vaikuttavan freelance-luonteisissa työsuhteissa toimivien ammattimuusikoiden työllisyyteen? (N=27)

Paras käytäntö opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisessä

Vastaajia pyydettiin kokemuksensa perusteella kuvaamaan lyhyesti mielestään parasta käytäntöä opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisessä.

Ammatillisen peruskoulutuksen osalta useat vastaajat totesivat, että kokemuksia työssäoppimisesta ei vielä ole, koska koulutus on niin uutta. Parhaina työssäoppimisen käytäntöinä mainittiin muun muassa seuraavat:

- Oppilaitoksen väliset yhteistyöt ja projektit sekä eri kulttuurialojen positiivinen yhteistyöhalukkuus.
- Omat isot projektit, yhteistyö kaupunginteatterin kanssa ja yhteistyö kaupunginorkesterin ja kuorojen kanssa.
- Oppilaitoksen oma yhteytoiminta täydennettynä musiikkialan ammattilaisilla.
- Opiskelija ja työnantaja solmivat palkallisen TES:n mukaisen työsuhteen, jota oppilaitos tukee koulutusjärjestelyin ja mukauttamalla opetusta työpaikan tarpeisiin.
- Yhteistyöprojekti (esiintyminen tai useampi) jonkun ammattiartistin kanssa, joka sisältää harjoitusjakson opettajan ohjaamana.
- Musiikkileirien kanssa tehty yhteistyö, ostopalvelusopimukset (ravintolat, kuntoutumiskeskus ym.), produktiot (oppilaitoksen tuottamat, muiden tuottamat), sopimukset ohjelman tuottamisesta päiväkoteihin, kouluihin, hoitolaitoksiin ym.
- Omaehtoisen keikkatoiminnan lisääminen.
- Opiskelijan henkilökohtainen kontakti orkesterimuusikkoon, joka edesauttaa työssäoppimispaikan saamista orkesterista. Myös opiskelijan saama ohjaus ja palaute on tällöin vastuuntuntoisesti hoidettu.

Myös ammattikorkeakouluissa muusikoiksi (AMK) opiskelevien harjoittelun osalta osa vastaajista totesi koulutuksen olevan niin uutta, että kokemuksia harjoittelusta ei vielä ole kertynyt. Parhaina käytäntöinä mainittiin muun muassa seuraavat:

- Koulutusohjelman ja työmarkkinoiden välisen kontaktiverkon karttuminen
- Parasta, mikäli suinkin mahdollista, on kahdenvälinen sopimus jonkin orkesterin kanssa. Ohjaajana toimii ao. soittimen äänenjohtaja tai muusikko.
- Orkesterisoittimen soittajalla harjoittelu laitoksen omassa orkesterissa, työelämäkokemusta on hankittava ammattiorkesterissa. Näyttämöharjoittelu ammattiteatterissa.
- Sinfoniaorkestereiden isot hankkeet, joissa opiskelija työskentelee vanhempien ammattilaiskollegojen rinnalla (ei heitä syrjäyttäen).
- Opiskelija ja työnantaja sopivat palkallisen TES:n mukaisen työsuhteen, jota oppilaitos tukee koulutusjärjestelyin ja mukauttamalla opetusta työpaikan tarpeisiin.
- Oppilaitoksen yhteydessä oleva, esiintymisiä välittävä organisaatio tarjoaa työsuhteita opiskelijoille (TES:n mukaisin palkkioin) produktiot voidaan harjoitella osana opetussuunnitelman mukaista normaalia opetusta tai sen ulkopuolella.
- Opiskelijat hakeutuvat itsenäisesti alan työtehtäviin. Tarjoamme yhteystietoja sekä välitämme mahdollisuuksien mukaan tietoa työtilaisuuksista.

Yliopiston osalta parhaita harjoittelukäytäntöjä kuvattiin seuraavasti:

- Parhaaksi käytännöksi opiskelijoiden työharjoittelun järjestämisessä on koettu se, että opiskelija käy työnhakuvalmiudet-kurssin ja hakee itse työpaikkaa (ts. harjoittelee työnhakua). Opiskelija laatii raportin työharjoittelusta. Hän saa ohjausta ja palautetta.

Muuta kysyttyä ja kommentoitua

Vastaajilta kysyttiin myös näkemyksiä siitä, kuinka työssäoppimista ja harjoittelua voisi heidän mielestään edelleen kehittää sekä annettiin mahdollisuus esittää muita kommentteja harjoittelusta.

Ammatillisen peruskoulutuksen osalta vastaajat toivat esiin muun muassa seuraavia näkökohtia:

- Välimatkat, rahoitus ja majoitus tuottavat ongelmia, kun suuret tapahtumat ovat yleensä pääkaupunkiseudulla.
- Julkisten paikkojen elävän musiikin tarjontaa voi lisätä. Palautetta tulee suoraan yleisöltä ja oppilas innostuu ja rohkenee omatoimiseen, itsenäiseen työskentelyyn ja myöhemmin työnhakuun.
- Musiikin osalla tämä asia ei ole itse asiassa ollenkaan uusi. Tällä seudulla opiskelijoita on aina välillä käytetty ammattilaisten isoissa projekteissa.
- Yhteyksiä harrastajapiireihin, kahviloihin jne. tulee kehittää. Työtä ei aina ole tarjolla, mutta sen tarvetta voi synnyttää.
- Keikkajärjestäjät, muusikkojen liitto sekä musiikin tuki- ja valvontaorganisaatiot tulisi ottaa huomioon työssäoppimisen järjestämisessä ja suunnittelussa.
- Opiskelijoiden nuoresta iästä johtuen heidän ammatilliset valmiutensa eivät useimmiten vielä riitä ammattiorkestereissa soittamiseen eikä ammattiorkestereissa ole työssäoppimistilaisuuksia riittävästi. Siksi olisi mahdollistettava myös ohjattu ja aktiivinen tutustuminen työelämään.
- Oppilaitos voisi auttaa työsuhteiden löytämisessä. Työpaikkaohjaajien kartoittaminen ja koulutus. Arviointi- ja palautekäytäntöjen kehittäminen. Opetussuunnitelman kehittäminen työpaikoilta saadun palautteen avulla.
- Oppilaitoksen ja seurakuntien ja muitten yhteistyöhaluisten oppilaitosten ja esim. hoitolaitosten projektiluontoisia yhteistyökuvioita voisi kehittää.
- Hyviä käytäntöjä ja kontakteja on löytynyt yllättävän nopeasti – tilanne on odotettua parempi!
- Järjestämällä opettajakoulutusta nimenomaan musiikkialalle sekä informoimalla mahdollisia harjoitteluorganisaatioita. Nyt työssäoppimiseen liitettävät uhkakuvat perustuvat paljolti tietämättömyyteen.

Ammattikorkeakoulujen vastauksissa tuotiin esiin seuraavia kehittämissuhteita ja kommentteja:

- Luomalla lisää kontakteja ja sopimalla avoimesti kaikkien osapuolien kanssa kaikkia tyydyttävistä toimintatavoista.
- Mielestäni tulisi luoda valtakunnallinen normisto, johon sitoutuisivat korkeakoulujen lisäksi ainakin opetusministeriö ja ammattijärjestöt.

- Oppilaitoksen ulkopuolisten konserttien kehittäminen, yhteistyö kaupungin-orkesterin, teatterin ja muiden oppilaitosten kanssa, oman harjoittelukoulun kehittäminen.
- Työharjoittelu ei saa häiritä alan normaaleja työmarkkinoita, vaan harjoittelun tulee tukea näitä pääosin freelance-muusikoiden työmarkkinoita. Tulisi pyrkiä siihen, että opiskelijallekin maksettaisiin harjoittelusta TES:n mukainen palkka, jolloin hän siltä osin on osana normaaleja työmarkkinoita eikä häiritsemässä niitä.
- Työnantajien vastuu harjoittelijasta voisi olla koulutuksellisesti parempi. Aina ei tätä ymmärretä osaksi koulutusta.

Yliopiston osalta yhtenä mahdollisuutena kehittää harjoittelua pidettiin sitä, että valinnaiseen työharjoitteluun liittynyt työnhakuvalmiuksien kurssi voisi kuulua kaikille opiskelijoille.

5.2 Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereilleen tekemän kyselyn tulokset

Suomen Sinfoniaorkesterit ry. kysyy vuosittain perustietoja jäsenorkestereistaan. Tammikuussa 2002 tekemänsä kyselyn yhteydessä Suomen Sinfoniaorkesterit ry. kysyi myös opetusministeriön asettaman musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän tietotarpeisiin tietoja orkestereista ja arvioita muusikoiden eläkkeelle siirtymisistä ja uusien muusikoiden palkkauksesta viime vuosina.

Koska orkestereiden koko vaihtelee paljon (4–112 muusikkoa), ovat määrälliset muutokset suhteellisesti erilaisia eri orkestereissa. Eläkkeelle siirtymistä tapahtuu lukumääräisesti eniten suurissa ja kauan toimineissa orkestereissa. Koko orkesterisoittajakunnan keski-ikä on verrattain nuorta. Orkesterisoittajien keski-ikä oli 41,9 vuotta vuonna 2001. Keski-ikä vaihtelee orkestereittain 36:n ja 55:n välillä keskiluvun ollessa 40 vuoden tuntumassa. Orkestereiden määrä ja soittajavakanssien määrä on parina viime vuosikymmenenä kasvanut, mikä on vaikuttanut soittajien ikärakenteeseen: viime vuosina kasvaneissa orkesterissa on suhteellisen paljon nuoria soittajia.

Kyselyssä tiedusteltiin myös vastaajien käsityksiä ja odotuksia orkesteritoiminnan tulevaisuudesta. Vastaajista useimmat eivät uskoneet julkisen tuen orkestereille kasvavan, useat arvelivat sen jopa laskevan. Useampi vastaaja arveli joitakin pienempiä orkestereita joko yhdistettävän tai jopa lakkautettavan ja pienempien orkestereiden yhteiskonserttien lisääntyvän. Vahvojen ja menestyvien orkestereiden uskottiin joissakin vastauksissa kasvavan määrällisesti entisestään. Yksityisen rahoituksen tarpeen uskottiin kasvavan. Muusikkojen työllistymismielessä nämä saadut arviot, jotka ovat henkilökohtaisia ja osittain ristiriitaisiakin, antavat kuitenkin sellaisen kuvan, että orkestereissa ei uskota muusikoiden työpaikkojen lisääntyvän, pikemmin vähentyvän. Joku vastaajista tosin uskoi ”keikkaorkestereita” perustettavan aikaisempaa enemmän.

Suomen Sinfoniaorkestereiden jäsenistä (28) kyselyyn vastasi 22 orkesteria, eli kaikki ne orkesterit, joilla on vakinaisia vakansseja. Näissä orkestereissa oli tammikuussa 2002 yhteensä 927 päätoimista muusikkoa.

Viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana on orkestereihin palkattu 21 täysin uutta muusikkoa, kun orkestereita on laajennettu (2,2 % lisäys koko soittaja-

määrään). Muualle siirtyneiden ja eläkkeelle lähteneiden muusikkojen tilalle on viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana palkattu 74 muusikkoa (7,9 % vaihtuvuus soittajamäärässä). Orkesterin päätoimisten muusikkojen määrä tulee jo tehtyjen hallinnollisten päätösten perusteella lisääntymään orkestereissa yhteensä 18 muusikolla (kasvu nykytilaan verrattuna 1,9 %) ja säilymään ennallaan 13 orkesterissa. Lisäykset orkestereissa ovat 1–4 henkilöä, keskimäärin 2,9 henkeä niissä orkestereissa, joissa lisäystä tapahtuu. Orkestereiden päätoimisista muusikoista tulee seuraavien viiden vuoden aikana jäämään vanhuuseläkkeelle 42 henkilöä (4,5 %) ja mahdollisesti 13 henkilöä työkyvyttömyyseläkkeelle (1,4 %).

Aiemman kokemuksen perusteella voidaan arvioida, että seuraavien viiden vuoden kuluessa orkesterin päätoimisista muusikoista siirtyy muulle alalle (esim. ope-
tustyöhön) 12 henkilöä (1,3 % koko soittajistosta) ja toiseen orkesteriin 32 henkilöä (3,5 %). Niissä orkestereissa, joissa siirtymiä muihin tehtäviin arvioitiin tapahtuvan, uskottiin siirtyvien määrän olevan 1–4 henkilöä, keskimäärin 1,2 henkilöä orkesteria kohti. Muihin orkestereihin siirtyvien määräksi arvioitiin orkestereittain 1–5 henkilöä, keskimäärin 2,4 henkilöä orkesteria kohti. Jos orkesteria on päätetty laajentaa, palkattavat uudet muusikot ovat jousisoittajia 13 orkesterissa, puupuhaltajia kuudessa ja vaskipuhaltajia viidessä orkesterissa.

Kun orkesterissa on ollut avoimia paikkoja, koesoittoihin on osallistunut keskimäärin:

- 2–20 soittajaa: jouset
- 6–20 soittajaa: puupuhaltimet
- 2–19 soittajaa: vaskisoittimet
- 6–22 soittajaa: (muut instrumentit, harppu, lyömäsoittimet yms.).

Koesoittojen yhteydessä on katsottu, että osallistujien ammatillinen osaaminen on keskimäärin:

- erittäin hyvä viiden orkesterin mielestä
- melko hyvä 12 orkesterin mielestä
- kohtalainen yhden orkesterin mielestä.

Kukaan ei arvioinut ammatillista osaamista ”huonoksi”. Sen sijaan yksi vastaaja kertoi tason olleen ”vaihteleva”.

Orkestereilta kysyttiin avoimella kysymyksellä näkemyksiä orkesterilaitoksen kehityksestä. Kaikki orkesterit eivät vastanneet tähän kysymykseen. Valtaosa vastaajista näki, että orkesterit jatkavat seuraavan viidentoista vuoden ajan toimintaansa lähes nykyisellään, julkisen tuen osuus toimintaan niukkenee, yksityistä rahoitusosuutta tai oman toiminnan kautta tulevaa rahoitusta pitää kasvattaa ja yhteistyö orkestereiden välillä kasvaa. Joidenkin mielestä voi tapahtua lievää orkestereiden kasvua, jotkut uskoivat pieniä orkestereita yhdistettävän. Julkisella tuella ei uskotu perustettavan uusia orkestereita, sen sijaan ns. ”keikkaorkestereiden” määrän uskottiin lisääntyvän.

5.3 Ohjelmatoimistoille tehdyn kyselyn tulokset

Opetusministeriön työryhmä lähetti 21.1.2002 kyselyn 69 ohjelmatoimistolle. Siinä kysyttiin, mikä on heidän käsityksensä muusikoiden määrästä, koulutuksesta ja työtilaisuuksien kehityksestä sekä työharjoittelusta. Ohjelmatoimistot olivat pääasiassa Ohjelmatoimistojen Liitto ry:n ja Rocktoimistojen Liitto ry:n jäsenyrityksiä. Noin kymmenen näistä 69 yrityksestä ei kuulunut jäsenyrityksinä edellä mainittuihin liittoihin, vaan ne toimivat itsenäisesti lähinnä klassisen musiikin muusikkoja välittävinä yrityksinä tai agenttitoimistoina. Vastanneita oli kaikkiaan 42 eli 60,9 prosenttia perusjoukosta. Tätä on pidettävä varsin tyydyttävänä tuloksena, kun ottaa huomioon sen, että kyse on pääasiassa alle viiden henkilön pienyrityksistä. Osa yrityksistä, jotka eivät vastanneet kyselyyn useista uusintapyyntöistä huolimatta, oli lopettanut toimintansa, tai vaihtanut toiminimeä tai toimialaa. Ohjelmatoimistokyselyn tuloksiin on suhtauduttava vastanneiden suhteellisen pienen määrän vuoksi tietyllä varauksella, lähinnä suuntaa-antavina tietoina pop- ja jazzmusiikin alalta.

Ohjelmatoimistot ovat pääasiassa pieniä yrityksiä, joiden liikevaihto on alle kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Vain seitsemällä tähän kysymykseen vastanneesta 37 ohjelmatoimistosta liikevaihto on yli kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Kaikkiaan 42 ohjelmatoimistosta 33 toimistolla on vakituisia työntekijöitä viisi tai sitä vähemmän. Yhdeksällä toimistolla on kuusi tai sitä useampia vakituisia työntekijöitä.

Ohjelmatoimistot (42) sijaitsevat lähinnä Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa siten, että 32 eli 76 prosenttia kaikista toimistoista sijaitsee näillä alueilla. Vastanneista ohjelmatoimistoista sijaitsi kolme Väli-Suomessa ja seitsemän toimistoa Pohjois-Suomessa. Itä-Suomesta ei vastannut yhtään ohjelmatoimistoa. Ohjelmatoimistot kuitenkin myyvät esiintyjä ja muusikoita alueellisesti koko maahan. Tästä syystä alueellisissa tulkinnoissa on syytä olla varovaisia. Toisin sanoen, koska kyselyssä ei varsinaisesti kysytty esimerkiksi myyntiä maan eri osissa, sitä ei myöskään toimiston sijaintipaikasta voida päätellä. Koko maan tilannetta kartoittavissa kysymyksissä voidaan katsoa suurten toimistojen vastausten olevan tarkempia, mikä johtuu muita toimistoja suuremmasta henkilöstömäärästä, toimintavolyymista ja -alueesta.

Vastanneista 42 toimistosta 35 eli suurin osa kaikista ohjelmatoimistoista (83 %) toimii pääasiassa pop- ja jazzmusiikin alalla. Liikevaihdoltaan suurista toimistoista kaikki toimivat pop- ja jazzmusiikin alalla. Klassisen musiikin alalla toimi vain kaksi toimistoa vastanneista ja loput viisi toimistoa toimi useilla musiikin aloilla tai lajeilla tai osittain myös muilla toimialoilla, kuten tanssi- ja teatterialalla.

Vastaajista 62 prosenttia sanoo yrityksensä välittämien työtilaisuuksien määrän lisääntyneen viimeisen kolmen vuoden aikana. Kaikissa kokoluokissa ilmoitetaan liikevaihdon kasvua, joskin kasvu näyttää lievästi keskittyvän suuriin toimistoihin Uudellemaalle ja Etelä-Suomeen. Alan liikevaihto näyttää olevan keskittymässä yhä harvempiin yrityksiin. Tässä mielessä ala noudattaa yhteiskunnassa muutenkin tapahtuvaa kehitystä.

Esiintyjä työllistävien tahojen, kuten klubien tai tanssipaikkojen, määrä on vastaajien mukaan selvästi vähentynyt. Näin ikään viikoittaisten työtilaisuuksien

määrä on vastaajien mukaan selvästi vähentynyt. Esiintymiset tuntuvat pirstaloituvan pienempiin, tarkemmin eri kohdeyleisöille suunnattuihin kokonaisuuksiin. Viikoittaisen perustyön määrä vähenee, sillä ennen vanhaan saatettiin soittaa kuusi iltaa viikossa samaa ohjelmistoa samassa paikassa.

Alan työpaikkojen määrä näyttää vastaajien mukaan lievästi laskevan. Vastaajien mukaan alan työvoiman kysyntä pysyy ennallaan tai vähenee seuraavan viiden vuoden aikana. Kolmannes vastaajista ilmoittaa työvoiman kysynnän olevan laskussa. Suurista toimistoista 71 prosenttia ilmoitti mielipiteenään, että työvoiman kysyntä vähenee.

Vastaajien mielestä musiikkialalla työskentelevän taiteellisen henkilöstön palkkiot ovat pysyneet ennallaan tai nousseet viimeisen viiden vuoden aikana. 71 prosenttia suurista ja 58 prosenttia keskisuurista toimistoista ilmoittaa mielipiteenään, että esiintyjien palkkiot ovat nousseet.

Vastaajien mielestä musiikkialalla työskentelevän taiteellisen henkilöstön työllistymismahdollisuudet näyttävät kohtalaisen hyviltä. 59 prosenttia toimistoista ilmoitti näkymät kohtalaisen hyviksi, 29 prosenttia melko huonoiksi. Vain 12 prosenttia ohjelmatoimistojen vastaajista piti taiteellisen henkilöstön työllistymismahdollisuuksien näkymiä tällä hetkellä synkkinä.

Ilmaisten esiintymisten määrä on vastaajien mukaan pysynyt ennallaan tai hieman yleistynyt. Vastaajien mukaan esiintymiset, joissa palkkio määräytyy prosentteina lipputulosta, ovat lisääntyneet tai pysyneet ennallaan.

Vastaajista 55 prosenttia ilmoitti, että minkään soitinryhmän muusikoista ei ole pulaa. 24 prosenttia vastaajista kertoi, että pianisteista ja kosketinsoittajista on pulaa. 41 prosenttia ilmoitti, että minkään soitinryhmän muusikoista ei ole ylitarjontaa. 12 prosenttia kaikista vastaajista ilmoitti rumpaleista olevan ylitarjontaa, 10 prosenttia kertoi sähköbasistien ja 17 prosenttia sähkökitaran soittajien ylitarjonnasta. Suurien toimistojen mielipiteissä tämä kehityssuunta korostuu.

Vastaajista 46 prosenttia ilmoitti käsityksensä, että selvästi alle puolella heidän kanssaan yhteistyössä olevista työntekijöistä on musiikkialan ammatillinen tutkinto. Lisäksi neljännes vastaajista kertoi, ettei juuri kenelläkään ole ammatillista tutkintoa. Kuusi toimistoa 41:stä arveli noin puolella olevan musiikkialan ammatillinen tutkinto. Uudellamaalla toimivien toimistojen palveluksessa olevilla tutkinto on selvästi useammalla kuin muualla Suomessa.

Vastaajista 44 prosenttia ilmoitti käsityksensä, että heidän yritykseensä sopimussuhteessa olevat muusikot tarvitsevat musiikkialan ammatillista tutkintoa. 29 prosenttia ilmoitti, että muusikot eivät tarvitse sitä, 27 prosenttia ei osannut ottaa kantaa tähän kysymykseen. Suurista toimistoista 71 prosenttia ilmoitti, että ammatillista tutkintoa tarvitaan.

Vastaajista 76 prosenttia ilmoitti käsityksensä, että heidän yritykseensä sopimussuhteessa olevat muusikot tarvitsevat työnsä hoitamisessa eniten ammatillista perustutkintoa. 10 prosenttia vastaajista ilmoitti muusikoiden tarvitsevan yliopistotutkintoa, 14 prosenttia ammattikorkeakoulututkintoa.

Vastaajista 75 prosenttia ilmoitti käsityksensä, että heidän yritykseensä sopimussuhteessa olevat muusikot tarvitsevat työnsä hoitamisessa eniten pop- ja jazz-musiikin ammatillista tutkintoa. Tämä selittyy sillä, että suurin osa toimii pop- ja jazzmusiikin toimialalla.

Kaikista vastaajista 57 prosenttia ilmoitti käsityksensä, että heidän yritykseensä sopimussuhteessa olevat muusikot hyötyisivät työnsä hoitamisessa kaupan ja markkinoinnin alan lisäkoulutuksesta. 43 prosenttia vastaajista ilmoitti musiikkialan lisäkoulutuksesta olevan hyötyä. Pienet toimistot ilmoittivat kaupan ja markkinoinnin alan lisäkoulutuksesta olevan hyötyä (73 %), suuret toimistot musiikkialan (71 %). Kaikista vastaajista 29 prosenttia ilmoitti viestinnän, 10 prosenttia juridiikan alan lisäkoulutuksesta olevan hyötyä.

88 prosenttia vastaajista ilmoitti, että he eivät ole olleet yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa työharjoitteluun tai työssäoppimiseen liittyvissä kysymyksissä. 12 prosenttia toimistoista on ollut yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Puolet kaikista vastaajista, 71 prosenttia suurista toimistoista ilmoitti käsityksensä, että työharjoittelu tai työssäoppiminen edistää huomattavasti opiskelijoiden ammatillista osaamista. Kaksi prosenttia vastaajista ilmoitti, etteivät ne edistä sitä lainkaan.

Kaikista vastaajista 57 prosenttia, 83 prosenttia suurista toimistoista ilmoitti, että he olisivat halukkaita yhteistyöhön ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa työharjoitteluun tai työssäoppimiseen liittyvissä kysymyksissä. 43 prosenttia ilmoitti olevansa haluttomia tällaiseen yhteistyöhön.

Vastaajista 38 prosenttia arvioi, että opiskelijoiden suorittamalla, alan TES:n mukaisesti palkatulla työharjoittelulla tai työssäoppimisella ei olisi vaikutusta alalla ennestään toimivien ammattimuusikoiden työllisyyteen. 28 prosenttia arvioi sen vähentävän ammattimuusikoiden työllisyyttä. Kaikista vastaajista 50 prosenttia katsoi, että alan työnantajien toimintaan palkallisella harjoittelulla ei olisi vaikutusta. Suurista toimistoista 33 prosenttia ilmoitti palkallisen harjoittelun helpottavan alalla toimivien työnantajien toimintaa.

Mikäli työharjoittelu tai työssäoppiminen suoritettaisiin palkatta, 37 prosenttia vastaajista arvioi sen vähentävän ammattimuusikoiden työllisyyttä, 34 prosenttia arvioi, ettei sillä olisi vaikutusta. Vastaajista 28 prosenttia ilmoitti, että palkattomalla harjoittelulla ei olisi vaikutusta alan työnantajien toimintaan, mutta 23 prosenttia kaikista vastaajista, suurista toimistoista 33 prosenttia, ilmoitti sen vaikeuttavan työnantajien toimintaa.

5.4 Musiikin perusopetuksen nykytila ja musiikkioppilaitoksille tehdyn musiikin perusopetusta koskevan kyselyn tulokset

Musiikin perusopetusta antavien musiikkioppilaitosten sekä perusopetusta saavien oppilaiden määrän kasvua vuodesta 1970 vuoteen 2001 on kuvattu taulukossa 6.

Taulukko 6. Musiikkioppilaitosten ja niiden oppilasmäärien kehitys 1970–2001.

	1970	1975	1980	1985	1991	1995	2000	2001
Musiikkioppilaitosten lukumäärä	11	24	36	43	62	85	88	89
Oppilaiden lukumäärä	5 200	13 873	20 614	26 548	36 820	50 388	55 911	58 129
josta musiikkileikkikoululaisia					11 326	17 482	20 316	19 774

Lähde: Kouluhallitus 1986 ja 1990; opetustoimen kustannusten ja suoritteiden seuranta-järjestelmä.

Musiikin perusopetusta antavissa musiikkioppilaitoksissa opettavien opettajien määrä on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana kaksinkertaistunut (taulukko 7).

Taulukko 7. Musiikin perusopetusta antavien musiikkioppilaitosten opettajien määrän kehitys vuosina 1983–2001. (*)

Lukuvuosi	Oppilaitosten lukumäärä	Virat/toimet	Päätoimiset tuntiopettajat
1983 - 1984	79	640	447
1991 - 1992	103	1 406	575
2001 - 2002	85	1 282	388

* Tiedot ovat Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:n jäsenoppilaitoksilleen tekemistä kyselyistä, oppilaitosten lukumäärä ei siten ole sama kuin opetustuntiperusteista valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten lukumäärä.

Työryhmä laati musiikin perusopetusta antaville musiikkioppilaitoksille kyselyn, jonka Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry lähetti sähköpostitse jäsenoppilaitoksilleen (94 oppilaitosta) helmikuussa 2002. Kysely lähetettiin ensimmäisen kerran 5.2.2002. Uusintakyselyjen jälkeen vastausprosentiksi saatiin 90,5 prosenttia.

Musiikkioppilaitosten antaman perusopetuksen kohdentamista muuhun kuin klassiseen musiikkiin lukuvuonna 2001–2002 selvitettiin seuraavien kysymysten avulla:

- oppilaitoksen kokonaisviikkotuntimäärä yhteensä (sisältäen kaiken opetuksen toteutuvat viikkotunnit mukaan luettuna musiikkileikkikoulutoiminta)
- opettajan viran- tai toimenhaltijoita yhteensä (mukaan luettuna rehtorit)
- pop- ja jazzmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä yhteensä
- pop- ja jazzmusiikin opetukseen keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita yhteensä (vähintään 12 viikkotuntia pop- ja jazzmusiikin opetusta)
- kansanmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä yhteensä
- kansanmusiikin opetukseen keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita yhteensä (vähintään 12 viikkotuntia kansanmusiikin opetusta).

Musiikin lajit oli kyselylomakkeessa määritelty samoin kuin koulutuksen järjestäjille tehdyissä musiikkialan ammatillista koulutusta koskevissa kyselyissä.

Kyselyyn saatiin vastaukset kaikkiaan 85 musiikkioppilaitoksesta. Niistä 84 oppilaitosta on opetustuntiperusteisen valtionavun piiriin kuuluvia.

Selvityksessä on käytetty kyselyn avulla saatujen tietojen lisäksi myös Suomen musiikinopettajien liitto ry:n syksyllä 2000 tekemän jäsenkyselyn tuloksia, Opetushallituksen tekemän kustannusraportin 2000 tietoja (Opetustoimen kustannusraportit vuodelta 2000) sekä Opetushallituksen tekemän musiikkioppilaitosten perusopetuksen arvioinnin tuloksia (Heino ja Ojala 1999).

Oppilaitosten kokonaisviikkotuntimäärät ja opettajien määrät

Oppilaitosten kokonaisviikkotuntimäärä oli työryhmän kyselyyn saatujen vastausten (85) mukaan lukuvuonna 2001–2002 yhteensä 43 977 tuntia (sisältäen kaiken opetuksen toteutuvat viikkotunnit mukaan luettuna musiikkileikkikoulutoiminta).

Opetushallituksen opetustoimen kustannussovelluksen 2000 tietojen mukaan laskettuna opetustuntiperusteista valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten (n=88) toteutuneiden opetustuntien määrä oli kaikkiaan 1 622 330. Kun opetusviikkojen määrän arvioidaan olevan 35, oppilaitosten kokonaisviikkotuntimääräksi saadaan 46 352. Edellä mainitun kustannustietoraportin mukaan musiikkioppilaitosten perusopetuksen oppilasmäärä oli yhteensä 54 261, josta 37 prosenttia oli musiikkileikkikoululaisia.

Opettajien viran- ja toimenhaltijoiden määrä musiikkioppilaitoksissa oli työryhmän kyselyyn saatujen vastausten mukaan lukuvuonna 2001–2002 yhteensä 1 282.

Pop- ja jazzmusiikin opetus

Pop- ja jazzmusiikin opetusta annetaan 65:ssä (76,5 %) kyselyyn vastanneista oppilaitoksista, vähimmillään 2 tuntia viikossa, enimmillään 480 tuntia viikossa. Pop- ja jazzmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä oli yhteensä 2 450,76 tuntia (5,6 % koko viikkotuntimäärästä).

Taulukko 8. Pop- ja jazzmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä yhteensä suuralueittain oppilaitosten lukumäärän mukaan.

	Suuralueet					Yhteensä (N=85)
	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	
	(N=25)	(N=25)	(N=11)	(N=17)	(N=7)	
Ei yhtään	8	4		4	4	20
1 – 20 h	7	11	7	8	1	34
21 – 40 h	4	4	2	2	1	13
41 – 60 h	3	4	1	2		10
61 – 80 h	1				1	2
81 – 100 h	1	1				2
Yli 100 h	1	1	1	1		4
Keskiarvo	40,6 h	25,0 h	27,1 h	24,2 h	14,6 h	28,8 h

Pop- ja jazzmusiikin opetukseen keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita oli vastausten mukaan yhteensä 59 (4,6 % kaikista viran- tai toimenhaltijoista) Pop- ja jazzmusiikkiin keskittyneeksi viran- tai toimenhaltijaksi laskettiin sellainen opettaja, jolla oli vähintään 12 viikkotuntia pop- ja jazzmusiikin opetusta.

Vastausten mukaan kaikkiaan 26 oppilaitoksessa on vähintään yksi pop- ja jazzmusiikin opetukseen keskittynyt viran- tai toimenhaltija.

Taulukko 9. Pop- ja jazzmusiikkiin keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita (vähintään 12 vkt pop- ja jazzmusiikin opetusta)

	Suuralueet					Yhteensä
	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	
	(N=25)	(N=25)	(N=11)	(N=17)	(N=7)	
Ei yhtään	17	19	7	12	4	59
Yksi	2	4	1	2	1	10
Kaksi	2	1	2	2	2	9
Enemmän kuin kaksi	4	1	1	1		7

Kansanmusiikin opetus

Kansanmusiikin opetusta annetaan 34:ssä (40 %) kyselyyn vastanneista oppilaitoksista, vähimmillään tunti viikossa, enimmillään 50,33 tuntia viikossa. Kansanmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä oli yhteensä 345 tuntia (0,8 % koko viikkotuntimäärästä).

Taulukko 10. Kansanmusiikin opetuksen viikkotuntimäärä yhteensä suuraluettain oppilaitosten lukumäärän mukaan.

	Suuralueet					Yhteensä
	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	
	(N=25)	(N=25)	(N=11)	(N=17)	(N=7)	
Ei yhtään	12	17	5	11	6	51
1 – 20 h	11	8	4	6	1	30
21 - 40 h	1					1
Yli 40 h	1		2			3
Keskiarvo	6,0 h	1,8 h	10,1 h	2,1 h	0,4 h	4,1 h

Kansanmusiikin opetukseen keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita oli yhteensä 6 (0,5 % kaikista viran- tai toimenhaltijoista.) Kansanmusiikkiin keskittyneeksi viran- tai toimenhaltijaksi laskettiin sellainen opettaja, jolla oli vähintään 12 viikkotuntia kansanmusiikin opetusta.

Vastausten mukaan kaikkiaan 4 oppilaitoksessa on vähintään yksi kansanmusiikkiin keskittynyt viran- tai toimenhaltija.

Taulukko 11. Kansanmusiikin opetukseen keskittyneitä viran- tai toimenhaltijoita (vähintään 12 vkt kansanmusiikin opetusta)

	Suuralueet					Yhteensä (N=85)
	Uusimaa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Väli-Suomi	Pohjois-Suomi	
	(N=25)	(N=25)	(N=11)	(N=17)	(N=7)	
Ei yhtään	23	25	9	17	7	81
Yksi	2					2
Kaksi			2			2

Musiikkioppilaitoksissa opettavien tuntiopettajien määrä

Suomen musiikinopettajien liitto ry:n syyskuussa 2000 tekemän otantaan perustuvan jäsenkyselyn mukaan kaikista musiikkioppilaitoksissa opettavista tuntiopettajista oli 48,6 prosenttia päätoimisia ja 34,3 prosenttia sivutoimisia. Lisäksi niin sanottuja yhteispäätoimisia opettajia oli 17,1 prosenttia kaikista tuntiopettajista. (Yhteispäätoimisuus on määritelty liitteessä 4.)

Musiikkiopiston viran tai toimen hoitajien sekä päätoimisten tuntiopettajien jakautuminen (%) ikäryhmittäin vuonna 1998. (Opetushallitus, Musiikkioppilaitosten perusopetuksen arviointi 1998)

Ikä vuonna 1998	Viran- ja toimen hoitajat %	Päätoimiset tuntiopettajat %
55-	7,9	6,5
50-54	11,7	7,5
45-49	17,0	9,7
40-44	21,7	13,0
35-39	25,1	23,7
30-34	13,3	23,7
-29	3,3	15,9

Yhteenvetoa

Edellä esitettyihin lukuihin perustuen voidaan arvioida, että musiikin perusopetusta antaa musiikkioppilaitoksissa tällä hetkellä 1 282 viran- tai toimenhaltijaa, 388 päätoimista tuntiopettajaa sekä 137 yhteispäätoimista tuntiopettajaa.

Opetushallituksen kustannussovelluksen mukaan opetustuntiperusteista valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten antaman musiikin perusopetuksen määrä oli vuonna 2000 yhteensä 46 352,29 viikkotuntia.

Kun arvioidaan, että musiikkioppilaitoksen viranhaltijan opetusvelvollisuus on keskimäärin 23 viikkotuntia, voidaan musiikin perusopetuksen tuntimäärä antaa laskennallisesti 2 015 viran- tai toimenhaltijan voimin. (Virkaehtosopimusten mukaiset opettajien opetusvelvollisuudet on esitetty liitteessä 3.)

Kun aiemmin mainitussa musiikkioppilaitosten viran- ja toimenhaltijoiden määrässä (1 282) otetaan huomioon rehtoreiden (77) ja apulaisrehtorien (18) muita viran- ja toimenhaltijoita pienempi opetusviikkotuntimäärä (7 tuntia/viikko), voidaan arvioida, että varsinaista opetusta antaa tällä hetkellä laskennallisesti 1 216 viranhaltijaa. Tämä tarkoittaa sitä, että tuntiopetusta on tarjolla 799 opettajan opetusvelvollisuuden verran. Edellä mainitun Suomen musiikinopettajien liitton jäsentietokyselyn perusteella voidaan laskea, että tuntiopetuksen määrästä 274 opettajan työpanoksen verran (34,3 %), eli 6 300 tuntia annetaan sivutoimisenä tuntiopetuksena, mikä tarkoittaa 13,6 % kaikesta opetustuntiperusteisesta musiikin perusopetuksesta.

Muu taiteen perusopetus, musiikki

Musiikin opetusta järjestetään taiteen perusopetuksena myös muulla tavoin kuin musiikkioppilaitoksissa annettavana laajan oppimäärän mukaisena opetuksena, jolla on opetusministeriön järjestämislupa. Tällöin on kyseessä kunnan järjestämä niin sanottu asukasperusteista valtioneosuutta saava taiteen perusopetus.

Suomen Kuntaliiton vuonna 2000 tekemän selvityksen mukaan (Porna, I. 2000) tällaista musiikin opetusta antavien yksikköjen lukumäärä oli 114 ja niissä oli 10 646 oppilasta ja 644 opettajaa. Kokonaistuntimäärä oli 146 880, mikä tarkoittaa 4 197 viikkotuntia, eli keskimäärin 6,5 viikkotuntia opettajaa kohden. Jos opettajan viikkotuntimääränä pidettäisiin tässäkin samaa 23 viikkotuntia, joka on musiikkioppilaitosten viran- ja toimenhaltijoiden opetusvelvollisuus, voitaisiin muussa taiteen perusopetuksessa arvioida olevan työtä laskennallisesti 182 henkilövuotta.

6 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

6.1 Määrälliset koulutustarpeet musiikkialan koulutuksessa

Yleistä

Musiikkialan ja sen koulutuksen merkitys on Suomelle ja suomalaisille tärkeä. Musiikkialalla on oma roolinsa Suomen imagon luojana yhdentyvässä Euroopassa. Suomi ei voi kilpailla koulutettujen muusikkojen määrällä. On tärkeää, että maamme muusikkokunnan laadullinen taso antaa vastaisuudessaakin valmiudet kansainvälisessä kilpailussa menestymiseen. On myös varmistettava, että maamme musiikkialan opettajakunnan laadullinen taso kestää kansainvälisen vertailun. Musiikkialan ammatillisen koulutuksen malli rakentuu koulutusjatkumona taiteen perusopetuksesta ammatillisen perustutkinnon kautta ammattikorkeakoulututkintoon ja aina Sibelius-Akatemian perustutkintoon. Konservatorioiden ja ammattikorkeakoulujen toiminta on eräiltä osin käytännössä toisistaan riippuvaista. Tärkeän ja käytännössä hyväksi havaitun koulutusjatkumon mahdollisesti rikkoutessa vaarana on koulutusasteiden liiallinen eriytyminen.

Ammatillinen peruskoulutus kouluttaa muusikon tehtäviin, ammattikorkeakoulu muusikon ja musiikkipedagogin tehtäviin. Sibelius-Akatemiassa ei ole erotettu muusikon ja instrumenttipedagogien koulutusta kuten ammattikorkeakouluissa. Kullakin koulutusasteella on oma tärkeä tehtävänsä.

Musiikkialan ammatillisen koulutuksen tehtäviä, työnjakoa ja erikoistumista tulee selkiyttää ja kehittää yhteistyössä eri koulutusasteiden ja koulutuksen järjestäjien kesken.

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet on otettu käyttöön vasta vuonna 2001 ja ammattikorkeakouluissa opiskelien sijoittumisesta saadaan riittävästi seurantatietoa vasta useiden vuosien kuluessa. Vuonna 2001 vahvistetut musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet ja näyttötutkinnon perusteet asettavat uusia vaatimuksia musiikkialan perustutkinnon opetukselle. Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisen tehtävän toteuttaminen on haasteellista. Työssäoppimisen ja työharjoittelun järjestäminen on musiikkialalla vaativaa.

Musiikkialan työelämä voidaan Suomessa jakaa kahteen lohkoon sillä perusteella, miten yhteiskunta tukee erilaisia toimintoja. Yhteiskunnan tuella toimivat käytännössä koko opetussektori, ammattiorkesterit, ooppera ja teatterit. Musiikkialan kokoaikaiset, vakinaiset työpaikat ovat lähes kokonaan yhteiskunnan tukemia. Yksityisellä sektorilla, johon kuuluvat tanssi-, rock- ja jazzmusiikki, äänilevytuotanto ja kaupallinen konserttitoiminta, yhteiskunnan taloudellista tukea ei ole juuri lainkaan. Työvoiman tarjonta ja kysyntä vaihtelevat alueellisesti. Samaan aikaan, kun esimerkiksi Pohjois-Suomessa ei saada kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöstöä, saattaa muualla Suomessa olla vajaatyöllistettyjä muusikoita ja musiikkipedagogeja.

Työryhmä on selvittänyt musiikkialan ammatillisen koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta ja rakennetta eräissä muissa maissa. Väkilukuun suhteutettuna

sekä orkesteritoimintaa että musiikin opetustoimintaa on Suomessa enemmän kuin esimerkiksi Tanskassa, Ruotsissa ja Alankomaissa.

Esittävän säveltaiteen saama julkinen taloudellinen tuki ei ole maassamme kehittynyt koulutukseen suunnattua tukea vastaavasti. Päinvastoin, esittävän säveltaiteen saama julkinen tuki on laskusuunnassa samaan aikaan kun musiikkialan ammatillisen koulutuksen määrä ja koulutukseen käytettävät varat ovat suurentuneet. Jos tämä kehityssuunta jatkuu, musiikkialan koulutetun työvoiman työttömyys tulee lähivuosina lisääntymään. Koulutusjärjestelmän muutokset ja uusien koulutuksen järjestäjien tulo koulutuskentälle ovat yhdessä aiheuttaneet sen, että musiikkialan ammatillista peruskoulutusta tai ammattikorkeakoulukoulutusta antaa jo 26 oppilaitosta vuonna 2002. Koska kukin koulutusyksikkö tarvitsee toimia- kseen kohtalaisen opiskelijamäärän esimerkiksi yhteysoimistoinnin toimivuuden vuoksi, tilanne on johtanut suhteellisen suuriin opiskelijoiden kokonaismääriin. Työryhmän arvion mukaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen koulutusyksiköitä on nykyisin liikaa.

Sinfoniaorkestereiden toiminnan kasvu on 2000-luvulle tultaessa hidastunut, jopa pysähtynyt. Myös pop- ja jazzmusiikin alalle arvioivat alan yksityiset työnantajat lievää laskusuuntaa. Opettajamäärien kasvu taiteen perusopetuksessa on myös ollut maltillista. Musiikkialan työnantajista lähinnä orkesterit ja oppilaitokset ovat rekrytoineet jonkin verran uutta henkilöstöä 1990-luvulla. Ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät ja muut uudet koulutuksen järjestäjät tekevät koulutusjärjestelmän muutosten aiheuttamat henkilöstörekrytoinnit lähivuosina.

Sinfoniaorkestereiden musikit ja musiikkioppilaitoksissa toimivat taiteen perusopetuksen musiikin opettajat ovat suhteellisen nuoria, keski-ikänsä noin 40-vuotiaita. Suomen Muusikkojen Liiton kokojäsenkunnan keski-ikä on 42 vuotta. Musiikki-, kuvataide- ja muun taiteellisen työn ammattiryhmän työllisen työvoiman mediaani-ikä, 36,6 vuotta, oli yli kolme vuotta koko työllisen työvoiman mediaani-ikää alhaisempi vuonna 2000. Suurien ikäluokkien poistuminen työelämästä ei musiikkialalla aiheuta lähivuosina työvoimatarpeen kasvua. Muusikko- ja opettajatarpeen kasvu työelämästä poistuneen työvoiman takia alkaa vasta vuoden 2015 jälkeen ja kasvaa hiljalleen vuoteen 2025 asti.

Vuonna 2001 musiikkialan tutkinnon suoritti eri koulutusasteilla yhteensä 330 henkilöä. Osa opiskelijoista siirtyy valmistuttuaan tai kesken opintojen jatkoopintoihin, osa koulutuksen keskeyttäneistä siirtyy musiikkialan työelämään, osa muille aloille. Kun otetaan huomioon koulutuksen määrän kasvu ja musiikkialan koulutuksen suuri keskeyttäminen, voidaan olettaa, että yli viiden vuoden kuluttua musiikkialan tutkinnon suorittaa vuosittain 500 ihmistä. Tästä työmarkkinoille ei sijoitu lainkaan noin 10 prosenttia, joten musiikkialan koulutettua työvoimaa alalle tulee vuosittain keskimäärin noin 450 henkilöä. Keskimääräisen iän perusteella eläkkeelle siirtyminen musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneella työllisellä työvoimalla on vuosittain noin sata henkilöä 2010-luvulle tultaessa. Lisäksi on otettava huomioon se, että työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain yli 50 henkilöä. Näin ollen koulutettua työvoimaa tulee vuosittain työmarkkinoille huomattavasti enemmän kuin mitä sieltä poistuu.

Musiikkialan tutkinnon suorittaneen työvoiman työllisyys on vuonna 2000 ollut muihin aloihin verrattuna keskimääräistä parempi. Työministeriön mukaan

säveltaiteeseen läheisesti liittyvien ammattien työttömiä työnhakijoita (kaikki muusikot ja musiikkialan opettajat) oli yhteensä noin tuhat maaliskuussa 2002. Koulutustarjonta on vuoden 1995 jälkeen kasvanut, minkä takia työryhmä arvioi, että koulutetun työvoiman työttömyys tulee lähivuosina kasvamaan. Lisäksi musiikkialan ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on usein ongelmana vajaatyöllisyys, mikä ei näy tilastotiedoissa.

Työryhmän arvion mukaan musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen opiskelijoita on nykyisin liikaa. Koulutuksen järjestäjille tehdyn kyselyn perusteella työryhmä toteaa, että kaikilla koulutusasteilla tulee vähentää erityisesti klassisessa musiikissa laulun, pianon-, kitaran- ja huilunsoiton opiskelijamääriä.

Yksityissektorin ohjelmatoimistoille tehdyn kyselyn tulosten mukaan musiikkialalla toimivilla on esimerkiksi markkinoinnin ja taloushallinnon täydennyskoulutuksen tarvetta.

Koulutuksen järjestämisessä tulee käyttää kelpoisuusvaatimukset täyttäviä opettajia, joilla on opettamaansa musiikin lajiin suuntautunut koulutus. Musiikkialan opetusjärjestelyissä on myös varmistettava siitä, että koulutuksesta vastaavan opetusyksikön päälliköllä tai koulutusjohtajalla on asianmukainen musiikkialan koulutus. Musiikkialan kannalta epätydyttävään tilanteeseen saatetaan muutoin joutua esimerkiksi koulutusaloja eri koulutusasteilla yhdisteltäessä.

Työryhmä ehdottaa, että opetusministeriö toimeenpantee viimeistään vuonna 2006 musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen kokonaisarvioinnin. Samalla tulee myös erikseen arvioida kunkin oppilaitoksen opetuksen tuloksellisuus (tehokkuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus). Arvioinnin perusteella musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien ja ammattikorkeakoulujen musiikin yksiköiden tai koulutusohjelmien määrää vähennetään, jos koulutustarjonta tuolloinkin merkittävästi poikkeaa alan koulutus- ja työvoimatarpeesta.

6.1.1 Määrälliset koulutustarpeet muusikkokoulutuksessa eri koulutusasteilla

Ammatillinen perustutkinto

Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä on nelinkertaistunut 730 opiskelijaan vuosina 1995–2001. Konservatorioiden opistoasteen koulutus on siirtynyt ammattikorkeakouluihin ja uusia musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjiä on tullut kilpailemaan opiskelijoista. Opiskelijamäärien kasvun perusteena ovat olleet pääasiassa koulutusjärjestelmän muutokset. Työelämän kannalta ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärien kasvu ei ole ollut kaikilta osin perusteltua, sillä työpaikat eivät ole lisääntyneet opiskelijamäärien kasvaessa.

Musiikkialan perustutkinto on työelämään suuntaamisen lisäksi opiskelijoiden vaihtoehtoinen reitti korkea-asteen koulutukseen, myös muualle kuin musiikkialalle. Ammatillista perustutkintoa suorittamaan päästäkseen täytyy hakijalla olla takanaan vuosien musiikin opinnot tai alan aktiivinen harrastaminen musiikin

lajista riippumatta. Musiikkialan ammatillisessa perustutkinnossa yli puolet opiskelijoista on suorittanut ylioppilastutkinnon ennen ammatilliseen koulutukseen hakeutumista. Tältä osin lukion kanssa rinnakkainen reitti korkea-asteelle ei toteudu. Osa opiskelijoista suorittaa lukion yhtä aikaa ammatillisen perustutkinnon kanssa. Näyttötutkintoja ei ole alalla toistaiseksi suoritettu.

Ammatillisen peruskoulutuksen muusikkokoulutuksen syksyllä 2001 aloittaneista 45 prosenttia opiskeli klassista musiikkia, 53 prosenttia pop- ja jazzmusiikkia ja 2 prosenttia kansanmusiikkia. Musiikkialan työelämän yksityissektorin ohjelmatoimistotyönantajista 83 prosenttia toimii pop- ja jazzmusiikin, 12 prosenttia muilla musiikin sektoreilla. Alan työnantajat arvioivat, että vain harvalla alan työntekijöistä on musiikkialan ammatillinen tutkinto. Työnantajat arvioivat myös, että alalla toimiville muusikoille lähinnä sopiva tutkinto olisi juuri ammatillinen perustutkinto pop- ja jazzmusiikissa. Alan työtehtäviin hakeutumisen kynnys on matala, mutta samalla työtilaisuuksista käydään kovaa kilpailua. Alan työelämän kannalta on luonnollista, että suuri osa ammatillisen perustutkinnon opiskelijoista opiskelee pop- ja jazzmusiikin painotuksella. Pop- ja jazzmusiikin ammatillinen peruskoulutus tuottaa valmiudet musiikkialan työelämän perustehtäviin yksityissektorilla, jossa työskentelyyn tarvitaan lähinnä pop- ja jazzmusiikin osaamista ja koulutetun työvoiman osuus työntekijöistä ei ole kovin suuri. Ammatillinen perustutkinto ei anna riittäviä valmiuksia työllistyä sinfoniaorkestereihin tai muihin klassisen musiikin muusikon vakinaisiin työsuhteisiin.

Suuri osa ammatillisen perustutkinnon opiskelijoista, ennen kaikkea klassisen musiikin opiskelijoista, haluaa jatkaa opintojaan korkea-asteen koulutuksessa. Ammatillisen perustutkinnon antamat valmiudet korkeakoulujen opiskelijarekrytoinnissa voidaan arvioida vasta noin kolmen vuoden kuluttua. Mikäli koulutusta esitellään nimenomaan ammattiin johtavana, opiskelijoille syntyy helposti turhia odotuksia. Tulevaisuudesta muodostuu väärä kuva, mikäli ainoaksi vaihtoehdoksi jää jatko-opintoihin siirtyminen.

Työryhmä ehdottaa, että ammatillisen perustutkinnon muusikkokoulutuksen opiskelijamääriä vähennetään, kuitenkin siten, että koulutuksen monimuotoisuus säilyy. Vähentämisessä tulee ottaa huomioon kielelliset ja alueelliset koulutustarpeet. Vähentäminen tulee kohdentaa sekä klassisen musiikin että pop- ja jazzmusiikin muusikkokoulutukseen.

Musiikkiteknologiakoulutuksen lisääntymisen sen enempää kuin kirkkomusiikkokoulutuksen mahdollisen päättymisen perusteella ei musiikkialan perustutkinnon muusikkokoulutuksen aloituspaikkoja tule enää lisätä.

Musiikkialan ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien olisi tarkoituksenmukaista etsiä toiminnalleen sisällöllisen ja alueellisen erikoistumisen ja työnjaon malleja sekä kehittää verkostomaisia työtapoja.

Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon erityisopetuksen kehittäminen on perusteltua suppeilla opiskelijamäärillä. Musiikin alan freelance-sektorin työelämä on kuitenkin epätyypillisyytensä takia varsin haasteellinen erityisopetusta tarvitsevien työllistymistä ajatellen.

Työryhmä ehdottaa, että musiikkialan ammatillisen perustutkinnon muusikon koulutusohjelman sekä soitinhuollon ja musiikkiteknologian koulutusohjelman koulutuksen järjestäminen tulee välittömästi siirtää rajoitettavien koulutuksien joukkoon. Järjestämisluvassa tulee määritellä koulutusohjelma, tutkintonimike ja musiikin laji.

Ammattikorkeakoulututkinto

Vuosina 1995–2001 konservatorioiden opistoasteen koulutustehtävä siirtyi ammattikorkeakouluille ja opiskelijamäärä kasvoi opistoasteen 1 060:stä 35 prosentilla ammattikorkeakoulujen 1 430 opiskelijaan. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrä on kuitenkin kääntynyt laskuun vuonna 2002. Ammattikorkeakouluihin valituista uusista opiskelijoista aloitti syksyllä 2001 noin neljäsosa muusikkokoulutuksen ja kolme neljäsosaa musiikkipedagogikoulutuksen. Ammattikorkeakoulujen kehittyessä niiden tarjoama koulutus on monimuotoistunut. Opetustarjonta sisältää myös musiikkialan perinteisistä koulutusmalleista poikkeavia suuntauksia ja erikoistumisalueita. Tästä esimerkkinä ovat pop- ja jazz- ja kansanmusiikin koulutuksen kehittäminen sekä eri tavoin painottuneet muusikon suuntautumis-vaihtoehdot.

Muusikon koulutusta annetaan erilaisilla nimikkeillä. Kaikki uudet suuntautumis-vaihtoehdot eivät kuitenkaan tähtää työelämän kannalta todellisiin, olemassa oleviin ammattikuviiin. On tyypillistä, että alan freelance-muusikot suuntautuvat jollakin erikoisalueelle, joka ei kuitenkaan yksinään riitä työllistämään heitä. Siksi he joutuvat tekemään erilaisia työtehtäviä. Työelämässä ei ole monta esimerkiksi teatterimuusikon, solistin tai yhtyelaulajan työpaikkaa. Uusia ammattikuvia musiikkialaa sivuaville aloille muodostuu jonkin verran, mutta näiden suhdanneherkkien työpaikkojen työllistävä vaikutus ei ole kovin suuri.

Ammattikorkeakoulujen on syytä jatkaa alueellisen työelämälähtöisen erikoistumisen ja työnjaon mallien kehittämistä ottaen huomioon työelämän tarpeet.

Työryhmä ehdottaa, että musiikkialan korkea-asteen koulutuksen aloituspaikkojen määrää vähennetään, kuitenkin siten, että koulutustarjonnan monimuotoisuus säilyy. Vähentämisessä otetaan huomioon kielelliset ja alueelliset koulutustarpeet. Vähentämisen tulee kohdentua ensisijaisesti klassisen musiikin koulutukseen.

Työryhmä ehdottaa, että opetusministeriö asettaa tavoite- ja tulospolisopimusneuvotteluiden yhteydessä kullekin ammattikorkeakoululle musiikkialan aloituspaikkojen enimmäismäärän.

Yliopistotutkinto

Sibelius-Akatemialla on selkeä koulutustehtävä taiteilijoiden, tutkijoiden, instrumenttipedagogien, koulujen musiikinopettajien ja muiden musiikkialan asiantuntijoiden yliopistotasoisena kouluttajana. Yliopisto kouluttaa laaja-alaisia muusikko-pedagogeja, joilla on valmiudet toimia vaativissa musiikkialan asiantuntijatehtävissä. Koulutus antaa valmistuneille mahdollisuuksia suuntautua myös muihin kuin perinteisiin musiikin alan ammatteihin. Koulutuksessa ei ole erotettu muusikoiden ja pedagogien opintoja kuten ammattikorkeakouluissa. Koulutusohjelmat

antavat kaikille opiskelijoille pedagogiset perusvalmiudet ja opiskelijoilla on halutessaan mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa opettajan pedagogiset opinnot. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmasta valmistuneilla, instrumenttiopintoihin syventyneillä maistereilla on pedagogisten opintojensa ansiosta mahdollisuus työllistyä myös instrumenttipedagogeiksi.

Vuonna 2001 Sibelius-Akatemiassa opiskeli yhteensä 1 320 opiskelijaa, joista runsaat 800 opiskeli maisterin tutkintoa varten esittävän säveltaiteen, laulumusiikin, jazzmusiikin, kansanmusiikin, orkesteri- ja kuoronjohdon sekä sävellyksen ja musiikin teorian koulutusohjelmissa. Sibelius-Akatemian koulutuksen monimuotoistuminen on tapahtunut opiskelijoiden kokonaismäärää lisäämättä. Tässä mielessä musiikkiyliopisto on jo reagoinut työelämän ja koulutustilanteen muutoksiin.

Työryhmä toteaa, että Sibelius-Akatemian maisterikoulutuksen määrää ei ole syytä lisätä. Koulutuksen osittainen siirtyminen perinteisiltä aloilta uusille musiikin alueille ei aiheuta tarvetta nostaa opiskelijamääriä.

6.1.2 Määrälliset koulutustarpeet musiikkipedagogikoulutuksessa eri koulutusasteilla

Ammatillinen perustutkinto

Musiikkialan ammatillinen perustutkinto ei kouluta musiikkipedagogin tehtäviin.

Ammattikorkeakoulututkinto

Ammattikorkeakouluissa opiskeli vuonna 2001 yhteensä 1 430 musiikkialan opiskelijaa, joista lähes kolme neljäsosaa oli musiikkipedagogikoulutuksessa.

Ammattikorkeakoulututkinto tuottaa kelpoisuuden taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaiseen opetukseen. Tutkintoon kuuluvat 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot antavat yleisen kelpoisuuden opettajan työhön ammatillisessa koulutuksessa ammatillisten opintojen opettajana sekä vapaassa sivistystyössä.

Taiteen perusopetuksen soiton- ja teorianopettajain koulutus on ammattikorkeakoulujen keskeinen koulutusalue. Ammattikorkeakoulututkinto tuottaa kelpoisuuden taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaiseen opetukseen. Tutkintoon kuuluvat 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot antavat yleisen kelpoisuuden opettajan työhön. Opettajankoulutus on mahdollista saada klassisen musiikin lisäksi pop- ja jazzmusiikkiin tai esimerkiksi kansanmusiikkiin suuntautuen. Tämä on työelämän kannalta perusteltua, sillä on odotettavissa, että opettajatarve kasvaa juuri näillä alueilla.

Ammattikorkeakoulujen opettajankoulutustarjonta on muutoinkin monipuolista ja käsittää soitonopettajakoulutuksen lisäksi muun muassa musiikinohjaajan ja musiikkileikkikoulunopettajan koulutusta, joiden kaltaisiin työelämässä tarvittaviin erityistehtäviin on perusteltua suppeassa määrin kouluttaa uusia työntekijöitä edelleen.

Työryhmä ehdottaa, että musiikkialan korkea-asteen koulutuksen aloituspaikkojen määrää vähennetään, kuitenkin siten, että koulutustarjonnan monimuotoisuus säilyy. Vähentämisessä otetaan huomioon kielelliset ja alueelliset koulutustarpeet. Vähentämisen tulee kohdentua ensisijaisesti klassisen musiikin koulutukseen.

Työryhmä ehdottaa, että opetusministeriö asettaa tavoite- ja tulossopimusneuvotteluiden yhteydessä kullekin ammattikorkeakoululle musiikkialan aloituspaikkojen enimmäismäärän.

Yliopistotutkinto

Sibelius-Akatemian tarkasteltavana olevassa koulutuksessa ei ole erotettu musiikoiden ja pedagogien opintoja kuten ammattikorkeakouluissa (ks. muusikkokoulutus edellä).

6.2 Työssäoppimisen ja harjoittelun toteuttaminen: malleja ja suosituksia

Yleistä

Musiikkialalla osa ammattitaidosta on opittu työssä oppimalla jo ennen kuin työssäoppimisesta tai harjoittelusta tutkinnon yhteydessä alettiin puhua. Työssäoppimisella ja harjoittelulla on opiskelijalle ammattiin oppimisen kannalta erityisen tärkeä merkitys. Musiikin tekemistä tai opettamista ei opita pelkästään luokahuoneessa opiskelemalla tai teoriassa vaan tekemällä ja harjoittelemalla soveltamaan käytäntöön oppilaitoksessa opittuja taitoja ja tietoja käytännön työtilanteissa.

Työssäoppimisen ja harjoittelun tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammatin kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Tavoitteena on myös, että opiskelija oppii arvioimaan omia valmiuksiaan ja osaamistaan työelämän tarpeiden näkökulmasta ja saa alustavaa kokemusta omalla ammattialallaan vaadittavasta osaamisesta.

Työssäoppimiseen ja harjoitteluun liittyvien säädösten, yleisten periaatteiden ja ohjeiden soveltaminen erityisesti muusikko- ja laulajakoulutukseen on osoittautunut työelämän ja oppilaitosten kannalta haasteelliseksi ja se on herättänyt paljon keskustelua. Muusikoiden työelämän kannalta katsottuna työssäoppiminen ja harjoittelu eivät juuri eroa toisistaan, vaikka säädösten mukaan harjoittelu kuuluu korkeakoulututkintoihin ja työssäoppiminen ammatilliseen perustutkintoon. Työelämän kannalta työssäoppiminen ja harjoittelu eivät eroa toisistaan. Työssäoppijat ja harjoittelijat esiintyvät ammattimuusikoiden kanssa samoilla työmarkkinoilla ja olennaisin ero piilee työssäoppijoiden ja harjoittelijoiden taidoissa sopeutua toimimaan ammatilaisten kanssa samoissa työtehtävissä. Musiikkialan työssäoppimisen ja harjoittelun järjestäminen onkin osoittautunut ongelmalliseksi ennen kaikkea muusikoiden freelance-luonteisen työelämän kannalta. Muun muassa ammattiteatterit ovat toteuttaneet musiikkiesityksiä osana näytäntökautta siten, että koko produktion musiikista ovat vastanneet opiskelijat, syrjäyttäen tältä osin ammattityövoiman kokonaan. Työssäoppijoiden ja harjoittelijoiden tuominen työelämään oppimaan on myös työyhteisön töiden järjestämisen kannalta haasteellista. Opettajien koulutuksessa harjoittelu on työryhmän käsityksen mukaan

pystytty järjestämään niin, että se ei ole häirinnyt normaaleja opettajien työmarkkinoita.

Työryhmän näkemyksen mukaan musiikkialan ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärästä johtuen myös harjoittelijoiden ja työssäoppijoiden kokonaismäärä on nykyisin liian suuri suhteessa alan työelämään. Harjoittelijoiden tuominen palkatta oikeaan työelämään voi olla työmarkkinoiden kannalta ongelmallista, vaikka harjoittelu sinänsä olisi yleisten periaatteiden mukaisesti järjestetty: kun koulutuksen järjestäjien on järjestettävä useille opiskelijoille työssäoppimis- ja harjoittelumahdollisuuksia, saattaa alan ammattilaisia syrjäytyä.

Työssäoppimisen ja harjoittelun tarkoituksena ei ole korvata alan ammattitaitoista työvoimaa. Niiden avulla pyritään parantamaan työllistymisen ja ammatin harjoittamisen edellytyksiä lisäämällä koulutuksesta valmistuvien ammattitaitoa. Työryhmä katsoo, että opiskelijoiden harjoittelu ja työssäoppiminen on järjestettävä siten, että ne eivät aiheuta häiriöitä normaaleille työmarkkinoille. Olipa sitten kyse teatteri-, sinfoniaorkesterimusiikin tai rytmimusiikin eri muotojen tuottamisesta, palkaton harjoittelu ei saa korvata palkattua esitystoimintaa. Suunnitellessaan työssäoppimis- ja harjoitteluprojekteja työelämän kanssa oppilaitosten on otettava huomioon normaalit työmarkkinat siten, että työssäoppiminen ja harjoittelu ei heikennä ammatissa jo toimivien asemaa. Työryhmä pitää tärkeänä että oppilaitokset ja työelämän eri tahot voisivat yhdessä löytää musiikkialan eri työtehtävissä ja eri paikkakunnilla hyvin toimivat sekä kaikkia osapuolia tyydyttävät ratkaisut työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisessä.

Työssäoppimista ja harjoittelua toteutetaan sekä oppilaitosten ulkopuolella työelämässä että oppilaitoksissa. Oppilaitoksessa tapahtuva työssäoppiminen ja harjoittelu on perusteltua ja tarkoituksenmukaista, koska oppilaitos toimii usein myös paikallisena konserttipaikkana ja tarjoaa hyvät tilat ja laitteet sekä asianmukaiset ja autenttiset olosuhteet harjoitteluun liittyvien esiintymisten järjestämistä varten. Oppilaitoksessa tehtävästä työssäoppimisesta tai harjoittelusta ei normaalisti makseta palkkaa, mutta työssäoppiminen ja harjoittelu voidaan järjestää opetussuunnitelmassa määriteltujen tavoitteiden mukaisesti ohjatuksi ja arvioituksi opiskeluksi sekä ammattitaidon kartuttamisen kannalta riittävän pitkiksi ja monipuolisiksi jaksoiksi. Esimerkkinä tällaisesta työssäoppimisesta ja harjoittelusta ovat eri oppilaitosten yhteistyöprojektit, joissa esiintyy myös ulkopuolisia opettajia ja taiteilijoita. Kaikkea tutkimukseen kuuluvaa työssäoppimista tai harjoittelua ei kuitenkaan tule järjestää omassa oppilaitoksessa vaan ainakin osa tulisi järjestää sen ulkopuolisessa työelämässä säädösten, ohjeiden ja yleisten periaatteiden mukaisesti.

Työryhmä korostaa, että työssäoppimisen ja harjoittelun tulee olla tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua ja työpaikalla on kiinnitettävä erityistä huomiota opiskelijan ohjaukseen sekä palautteen antamiseen. Työssäoppimisen ja harjoittelun tulee nivoutua pedagogisesti oikealla tavalla opiskelijan opintoihin ja valmiuksiin. Sen tulee olla ennalta sovittua ja olla opettajien tiedossa ja ohjauksessa. Myös opiskelijan aiemmin hankkima työelämäkokemus voidaan soveltuvien osien lukea osaksi työssäoppimista ja harjoittelua, jotta välttyttäisiin moninkertaisilta opinnoilta. Oppilaitoksen on järjestettävä opiskelijoille työssäoppimismahdollisuuksia ja harjoittelupaikkoja, mutta on suotavaa kannustaa opiskelijoita hankkimaan niitä osana työssäoppimista ja harjoittelua myös omatoimisesti.

Muusikon työn työssäoppimisen ja harjoittelun erityispiirteitä

Musiikkialalle on ominaista, että muusikot toimivat usein freelance-työntekijöinä lyhytkestoisissa työsuhteissa, joista puuttuu varmuus töiden jatkumisesta. Monet yksityisen sektorin musiikkialan työnantajat ovat pieniä yrityksiä tai luonteeltaan työn välittäjiä. Muusikon työnantaja, varsinainen työyhteisö ja esiintymispaikka eivät myöskään muodosta yhtenäistä fyysistä työympäristöä vaan pikemminkin eräänlaisen toimintaverkoston. Näin on esimerkiksi silloin, kun pienyhtye esittää valmistamansa ohjelmiston ravintolassa tai klubissa ohjelmatoimiston välityksellä.

Muusikon töiden harjoittelu ja työssäoppiminen musiikkialan työelämässä toteutuvat usein lyhyinä, vähimmillään yhtenä päivänä toteutettavina esiintymisinä, joihin liittyy valmistautumista. Pidempien, yhtenäisten työssäoppimis- ja harjoittelujaksojen järjestäminen on yleensä ongelmallista. Tästä johtuen alan työssäoppimisen ja harjoittelun järjestäminen on erityisen haastavaa ja resurssveja kuluttavaa.

Mikäli työssäoppiminen ja harjoittelu on esiintymistä ammattilaisten normaaleilla työpaikoilla, opiskelijoiden tulee olla esiintymisissä ammattilaisten mukana ja lisäksi, esimerkiksi kaksoismiehityksenä eikä ammattilaiset korvaavana ilmaisena tai alipalkattuna työvoimana.

Opiskelijoiden työssäoppimisen ja harjoittelun määrää laskettaessa on otettava huomioon heidän todellinen työmääränsä. Varsinaisen esiintymiseen käytetyn ajan lisäksi harjoitteluun voi kuulua monenlaista muutakin työtä, kuten omaa harjoittelua, esityksen valmisteluun liittyviä tehtäviä sekä ohjausta ja palautetta. Ohjelmiston valmistaminen, sovittaminen, säveltäminen, yhtyeen harjoittaminen, oma harjoittelu, markkinointi, sopimusten tekeminen ja muut järjestelyt voivat kaikki olla työssäoppimista tai harjoittelua ja ne tulee näin ollen sisällyttää työssäoppimiseen ja harjoitteluun.

Työssäoppimisen ja harjoittelun ohjaus on tarkoituksenmukaista toteuttaa useassa eri vaiheessa: toiminnan alussa, sen aikana ja vielä toiminnan päätteeksi. Ohjaavan opettajan rooli on erittäin tärkeä, koska työssäoppimis- ja harjoittelujaksot saattavat olla hyvin lyhyitä. Ohjaukseksi voidaan muusikon työssä lukea myös opiskelijan työskentely ammattimuusikkojen kanssa ja oppimista heidän toimistaan. Arvioinnin ja palautteen antaa työpaikalla äänenjohtaja, kapellimestari tai muu siihen tehtävään valittu henkilö. Ohjausta voi antaa myös muu ammattimuusikko tai tuottaja silloin, kun harjoitellaan pienyhtye- tai kamarimusiikin produktiossa. Ohjaukseen voi liittyä opiskelijan loppuraportti, mutta se ei saa olla ainoa ohjauksen muoto.

Musiikkipedagogin harjoittelun erityispiirteitä

Musiikin opettajankoulutuksessa opiskelevien tulee harjoitella ennen kaikkea opettajan töitä. On kuitenkin tärkeää, että opettajiksi koulutettavat saavat opintojensa aikana selvän käsityksen myös muusikon työtehtävistä, joihin he ehkä tulevaisuudessa itsekin kouluttavat. Huomattava osa opettajiksi valmistuvien harjoittelusta on toteutettava kiinteässä yhteydessä pedagogiikka- ja didaktiikkaopintoihin oppilaitoksen sisällä ja/tai yhteistyössä musiikin perusopetuksen kanssa. Myös kansalais- tai kansanopisto voi olla yhteistyökumppani harjoittelun järjestämisessä. Harjoitteluun voi kuulua muun muassa harjoitusoppilaiden tai

ryhmien (orkesterit, yhtyeet, kuorot ym.) opettamista ohjatusti, pedagogisia kehitystehtäviä, kuten taiteen perusopetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmien kehittämisprojekteja tms.

Osa harjoittelusta voidaan toteuttaa monimuotoisena opetusharjoitteluna esim. eri oppilaitosmuodoissa, kuten konservatorioissa, musiikkiopistoissa ja muissa oppilaitoksissa, musiikkileikkikouluissa, erilaisessa kerhotoiminnassa tai seurakunnissa. Se voi olla myös muusikon työhön liittyvää harjoittelua, musiikkioppilaitoksessa tapahtuvia säestystehtäviä tai muuta sellaista, kunhan vain aiemmin kuvattuja työmarkkinoihin liittyviä periaatteita kunnioitetaan.

Työryhmä ehdottaa, että työssäoppiminen ja harjoittelu tulee järjestää siten, että ne eivät häiritse muusikkojen työmarkkinoita. Ammattiin oppimisen kannalta työssäoppimisen ja harjoittelun merkitys opiskelijalle on suuri. Harjoittelu on osa opiskelua, eikä harjoittelijoilla saa korvata palkattua työvoimaa. Muusikoiksi opiskelevien työssäoppiminen ja harjoittelu tulee järjestää siten, että siihen sisältyy esiintymisten lisäksi muita alan tehtäviä ja omaa harjoittelua.

Muista aloista poiketen musiikkialalla on perusteltua järjestää merkittävä osa työssäoppimisesta ja harjoittelusta oppilaitoksissa. Ohjaavan opettajan merkitys työssäoppimisessa ja harjoittelussa on keskeinen.

Esimerkkejä työssäoppimisen ja harjoittelun malleista

Musiikkialan ammatilliseen perustutkintoon ja korkeakoulujen musiikkokoulutukseen kuuluvan työssäoppimisen ja harjoittelun järjestämisessä voidaan käyttää esimerkiksi seuraavanlaisia malleja:

- 1 Opiskelija osallistuu oppilaitoksen orkesteri- ja yhtyetoimintaan. Orkesterissa soittaa äänenjohtajina ja työpaikkaohjaajina ammattimuusikoita.
- 2 Kaupunginorkesteri tai teatteri käyttää musiikinopiskelijoita avustajinaan. Työnantaja päättää avustajista omilla kriteereillään mahdollisesti koesoittomenettelyä käyttäen ja maksaa opiskelijoille normaalin avustajan palkan.
- 3 Kaupunginorkesteri tai teatteriorkesteri sekä oppilaitoksen orkesteri yhdistävät voimansa jonkin konserttiohjelman tai muun produktion toteuttamiseksi. Kyseessä on lyhytkestoinen koulutustapahtuma, jolloin opiskelijat eivät ole avustajina orkesterissa eikä heille makseta avustajan palkkaa.
- 4 Opettajaksi opiskeleva instrumentalisti kutsutaan kertausharjoituksiin soittamaan lyhyehköksi ajaksi, josta hänelle maksetaan ns. reserviläispalkka. Palautteen antaa varuskuntasoihtokunnan kapellimestari.
- 5 Opiskelija esiintyy julkisessa konsertissa, jolloin esiintyminen ja siihen valmistautumiseen käytetty aika ovat työssäoppimista tai harjoittelua.
- 6 Opiskelija järjestää, valmistaa ja toteuttaa ohjatusti konsertin tai resitaalin.

- 7 Opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat esiintymisiä alueilla, joilla normaalisti ammattimuusikoita ei työllisty, joita voivat olla esimerkiksi sairaalat, palvelutalot, vanhainkodit ja lastentarhat. Tässä on mahdollisuus etsiä uusia, vaihtoehtoisia malleja kulttuurin yhteiskunnallisen palvelutehtävän toteuttamiseksi ja jopa opiskelijan työllistymiseksi aikanaan.
- 8 Opiskelijat seuraavat ammattiorkesterin tai -yhtyeen työskentelyä ja kirjaavat havaintoja keskustellakseen niistä työssäoppimisen ohjaajan kanssa. Opiskelijat saavat palautteen jälkikäteen.
- 9 Opiskelija tai opiskelijaryhmä toteuttaa esiintymisen ravintolassa, yksityisessä tai yrityksen juhlassa tms. Opiskelijaryhmä hoitaa itse ohjatusti käytännön järjestelyt. Esityksestä maksetaan sovittu palkkio. Tällöin huolehditaan siitä, että etukäteen tapahtuva ohjaus on riittävä ja että opiskelijat saavat jälkikäteen riittävän ja asianmukaisen palautteen.
- 10 Oppilaitos järjestää valtakunnallisen musiikkitapahtuman tms. Musiikin ammattiopiskelijat hoitavat harjoitteluna tapahtuman käytännön järjestelyt. Oppilaitoksen puolesta työtä koordinoi ja ohjaa oppilaitoksen nimeämä opettaja.

Korkeakoulujen opettajakoulutukseen kuuluvan harjoittelun järjestämisessä voidaan didaktisen opetusharjoittelun ja edellisten mallien lisäksi käyttää esimerkiksi seuraavanlaisia malleja:

- 11 Opettajaksi opiskeleva opettaa taiteen perusopetusta antavassa musiikkioppilaitoksessa tai kansalaisopistossa palkattuna sivutoimisena tuntiopettajana. Oppilaitos puolestaan palkkaa ao. musiikkiopiston päätoimisen opettajan tai muun kokeneen opettajan harjoittelun ohjaajaksi.
- 12 Opettajaksi opiskeleva laatii harjoittelunsa yhteydessä opinnäytetyönä musiikkioppilaitoksen toimintaan liittyvän pedagogisen kehittämisprojektin. Harjoitteluna opiskelija suunnittelee ohjatusti projektin ja toteuttaa sen sekä laatii lopuksi raportin kokonaisuudesta. Aihe voi olla mikä tahansa oppilaitoksen tarpeesta lähtevä kehittämis tehtävä, joka muutoin ehkä jäisi resurssien puutteessa suunnittelematta ja toteuttamatta (pop- ja jazzmusiikin opetus, kamarimusiikki/yhtyesoitto, erityisryhmien musiikinopetus tai muu sellainen).

Tutkinto- nimi	Oppilaitos/ko	Helsingin amk Stadia		Jyväskylän amk	Keski-Pohjan- maan amk	Lahden amk	Oulun seudun amk	Pirkanmaan amk	Pohjois-Karja- lan amk	Pohjois- Savon amk	Svenska yrkehöskolan	Turun amk
		Musiikin ko	Pop/jazzmus. ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko	Musiikin ko
Musiikkipedagogi (AMK) / Musiikkipedagog (YH)	Suuntautumisvaihtoehto											
	Soiton ja laulunopettaja											
	Vanhanmusiikinopettaja											
	Instrumenttiopettaja											
	Musiikkioppilaitoksen opettaja											
	Lärare vid mus.läroinrättning (klass. m.)											
	Taidemusiikin opettaja											
	Mus. teorian ja säveltapailun opettaja											
	Musiikin tietotaidon opettaja											
	Musiikkiteknologian opettaja											
	Musiikkileikkikoulunopettaja											
	Musiklekskollärare											
	Kansanmusiikkipedagogi											
	Kansanmusiikin opettaja											
	Musiikinhajaaja *											
	Musikledare *											
	Musiikinhajaaja (pop/jazz) *											
	Pop/jazzmusiikin opettaja											
Pop/ jazz	Lärare vid mus.läroinrättning (rytmms.)											
	Soiton-/laulunopettaja (pop/jazz)											
Musiikko (AMK) / Musiker (YH)	Teorianopettaja (pop/jazz)											
	Orkesteri-/kamarimuusikko											
	Kamari-/orkesterimuusikko											
	Kamarimuusikko											
	Orkesterimuusikko											
	Muusikko (taidemusiikki)											
	Musiker (klassisk musik)											
	Esiintyvä taiteilija											
	Esittävä musiikki											
	Yhtyelaulaja											
	Solisti											
	Säestäjä/korrepetiittoni											
	Säestäjä											
	Säveltäjä											
	Kuoronjohtaja											
	Media- ja yrittäjämusiikko											
	Muusikko (kansanmusiikki)											
	Kirkkomusiikki											
	Kyrkomusik											
	Musiikkiteatteri											
	Teatterimusiikki ja musiikkidraama											
Pop/jazz	Pop/jazzmusiikko											
	Musiker (rytmmsuk)											
	Instrumentalisti/ laulaja (pop/jazz)											
	Musiikkiteknologi (pop/jazz)											
	Musiikkituottaja (pop/jazz)											
	Säveltäjä/sovittaja (pop/jazz)											

 = Musiikkipedagogi (AMK)

 = Pop/jazz-musiikkipedagogi (AMK)

 = Muusikko (AMK)

 = Pop/jazz-muusikko (AMK)

Taulukossa on esitetty kaikkien kymmenen ammattikorkeakoulun vuoden 2002 musiikin ja pop- ja jazzmusiikin koulutusohjelmien suuntautumisvaihtoehdot ja/tai tutkintoa tarkentavat painotukset järjestettynä siten, että samantyyppisiin työtehtäviin viittaavat nimikkeet on sijoitettu – mikäli mahdollista - aina samaan ryhmään. Ilman tähteä mainitut Musiikkipedagogi (AMK) ja Pop- ja jazzmusiikkipedagogi (AMK) (tai vast.) -tutkinnon suorittaneet työllistyvät ensisijaisesti musiikin (taiteen) perusopetuksen (laaja oppimäärä) solististen oppiaineiden ja teoreettisten aineiden opettajiksi; tähti tarkoittaa ensisijaisesti vapaan sivistystyön ja vasta toissijaisesti musiikin (taiteen) perusopetuksen (yleinen oppimäärä) opettajiksi valmistuvien suuntautumisvaihtoehtoja. Lisäksi kaikki Musiikkipedagogi (AMK) -tutkinnon (tai vast.) suorittaneet saavat ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuuden.

Musiikkialan työelämän rakenne

Janne Murto

30.10.2002

Työryhmän kokoama arvio Suomen musiikkialan työelämän kokonaisvolyymistä vuonna 2002.

Sisältää muusikoiden taiteellisen työn ja musiikkialan opetustyön määrät.

Työllistävä tah	Musiikin laji	Musiikkialan vakinaisia henkilötyövuosia	Musiikkialan tilap/osa-aik henkilötyövuosia	Yhteensä	Rahoituspohja pääosin	Edellyttää koulutuksena
Muusikon työt						
Sinfoniaorkesterit 1)	klass	930	50	980	J	
UMO Jazz Orchestra 2)	pop/jazz	16	10	26	J	
Tallari 3)	kansan	6		6	J	
Oopperatoiminta 4)	klass	118	30	148	J	
Yksityinen sektori 5)	pop/jazz		2000	2000	Y	
sis. ravintolat, klubit, tanssilavat, yritystilaisuudet	pop/jazz					
Festivaalit 6)	kaikki		200	200	Y	
Teatterit 7)	pop/jazz, klass	30	300	330	J	
Kansainvälinen esitystoiminta 8)	kaikki		200	200	Y/J	
Levy-yhtiöt, studiot 9)	pop/jazz	20	40	60	Y	
Media 10)						
YLE	kaikki	20	10	30	J	
MTV, nelonen	pop/jazz		20	20	Y	
radiot	kaikki	0	0		Y/J	
uusmedia	kaikki	20	20	40	Y	
Puolustusvoimat ja poliisi 11)	kaikki	290		290	J	
Suomen evankelis-luterilainen kirkko 12)	kirkko	838		838	J	Y/A/P
Muu muusikon työ 13)	kaikki		160	160	Y/J	
Opetustehtävät						
Musiikkiopistojen opetustuntiperusteinen opetus 14)	kaikki	1282	799	2081	J	Y/A
Musiikkialan ammatillinen peruskoulutus 15)	kaikki	112	8	120	J	Y/A
Ammattikorkeakoulujen musiikin yksiköt 16)	kaikki	157	119	276	J	Y
Sibelius-Akatemia 17)	kaikki	183	92	275	J	Y
Muut yliopistot 18)	kaikki	70	33,5	103,5	J	Y
Peruskoulu, lukio 19)	kaikki	421	370	791	J	Y
Vapaa sivistystyö 20)	kaikki	190		190	J	A/Y
Yksityinen musiikinopetus 21)	kaikki		100	100	Y	
Asukasperusteinen musiikinopetus 22)	kaikki		182	182	J	A/Y
Muuta						
Tekijänoikeudet: Teosto, Gramex 23)	kaikki				Y	
Apurahat 24)	kaikki		40	40	J	

Yhteenveto	yhteensä	muusikot	opettajat
Vakinaisia henkilötyövuosia	4703	2288	2415
Tilapäisiä tai osa-aikaisia henkilötyövuosia	4784	3080	1704
Henkilötyövuodet yhteensä	9487	5368	4119

Lyhenteiden selitykset ja määritelmät

Musiikin laji	Alueella tarvittava tyyllinen osaaminen	klass = klassinen musiikki pop/jazz = pop/jazz-musiikki kansan = kansanmusiikki kaikki = kaikki em. tyyllilajit kirkko = kirkkomusiikki
Musiikkialan vakinaisia henkilötyövuosia	Alueella työllistytvä vakinaisen kokoaikaisen henkilöstön määrä eli henkilötyövuodet	
Musiikkialan tilap/osa-aik henkilötyövuosia	Tilapäisesti, osa-aikaisesti tai freelance-luonteisesti tarjolla oleva työ henkilötyövuosina (usein asiantuntija-arvio, sillä tarkkaa lukua yksityissektorilla on vaikea selvittää)	
Rahoituspohja pääosin	Alueen rahoitus pääasiassa julkista (J) tai yksityistä (Y) rahaa. Julkiseksi rahoitukseksi lasketaan valtion tai kuntien rahoitus	
Edellyttää koulutuksena	Alueella työskentelyyn edellytettävä tai vaadittava tutkinto	Y=yliopistotutkinto A=ammattikorkeakoulututkinto P=ammattillinen perustutkinto

Lähdeviitteet

- 1) Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- 2) Umo Jazz Orchestra
- 3) Tallari
- 4) Tilastokeskus, Suomen Muusikkojen Liitto ry
- 5) Musiikin myynti yksityiselle sektorille lähinnä ohjelmatoimistojen välittämänä, OPM kysely 2002 ja työryhmän asiantuntija-arvio (liikevaihto noin 120 miljoonaa euroa vuodessa, noin 83% pop/jazzmusiikkia, 12% muuta musiikin lajia)
- 6) Asiantuntija-arvio, sisältää vain taiteellisen henkilöstön (muusikot, tuottajat)
- 7) Asiantuntija-arvio
- 8) Asiantuntija-arvio
- 9) Asiantuntija-arvio
- 10) Asiantuntija-arvio
- 11) Puolustusvoimat, asiantuntija-arvio
- 12) Vuoden 2000 tieto, Kirkkohallitus 2002
- 13) Asiantuntija-arvio
- 14) Terhi Heino ja Maija-Liisa Ojala (toim.) Musiikkioppilaitosten perusopetuksen arviointi 1998 (Opetushallitus. Arviointi 1/1999), SMOL jäsenkysely 2000, OPM koontitiedot 2001
- 15) OPM tilastot 2001, Suomen Konservatorioliitto ry
- 16) OPM kysely 2002, OPM tilastot 2001
- 17) Sibelius-Akatemia, lukumäärät vuoden 2002 tietoja
- 18) Työryhmän asiantuntija-arvio
- 19) Vuoden 1999 tieto. "Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajat uuden vuosituhannen alkaessa". (Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 13. OPH 2000)
- 20) Asiantuntija-arviotieto 2002 (OPM)
- 21) Työryhmän asiantuntija-arvio
- 22) Muut kuin opetustuntiperusteista valtionosuutta saavat taiteen perusopetuksen/musiikki opetusyksiköt (Ismo Porna. Taiteen perusopetuksen vuosikirja 2000. Suomen Kuntaliitto)
- 23) Teosto Ry, asiantuntija-arvio (pääomatulon luonteisia tekijänoikeustuloja jaetaan vuosittain noin 21,8 miljoonaa euroa)
- 24) Taiteen keskustoimikunta, sisältää valtion säveltaiteelle jakamat henkilöapurahat (apurahat on laskettu mukaan muusikoiden tilapäisten tai osa-aikaisten henkilötyövuosien kokonaismäärään)

Musiikkioppilaitosten tuntiopettajat ja ns. yhteispäätoimisuus sekä musiikkioppilaitosten opettajien opetusvelvollisuudet

Tuntiopettajat ja ns. yhteispäätoimisuus

Tuntiopettajien päätoimisuuden edellyttämät opetustuntimäärät on määritelty yksityistä opetusalaan koskevassa virkaehtosopimuksessa ja kunnallisessa opetusalan virka- ja työehtosopimuksessa. Näiden sopimusten mukaan tuntiopettaja on päätoiminen, jos hän opettaa ammattikorkeakoulussa tai yhdessä tai useammassa korkeakoulutasoa alemmassa valtion, kunnan tai valtionosuutta saavassa yksityisessä koulussa tai oppilaitoksessa, lukuun ottamatta kansalaisopistoja sekä ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia, yhteensä 16 luokkatuntia viikossa.

Musiikkioppilaitosten opettajien opetusvelvollisuudet

Musiikkioppilaitosten opettajien opetusvelvollisuudet on määritelty yksityistä alaa koskevassa työehtosopimuksessa ja kunnallisessa opetusalan virka- ja työehtosopimuksessa seuraavasti:

Kunnalliset musiikkioppilaitokset

Opetustunnit viikossa

Viranhaltijat

Soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tai konservatoriossa suoritettu musiikkioppilaitoksen opettajan opintolinjan jatkotutkinto tai aiempi lehtorilta vaadittu kelpoisuus 23

Muu soveltuva tutkinto taikka aiempi opettajalta tai säestäjältä vaadittu kelpoisuus 23

Konservatorio-opetusta antavan opettajan opetusvelvollisuudet

Yliopettaja 20

Lehtori 22

Yksityiset musiikkioppilaitokset

Toimenhaltijat

Ylempi korkeakoulututkinto, soveltuva ammattikorkeakoulututkinto, konservatorion jatkotutkinto tai entinen lehtorin kelpoisuus 23

Muu soveltuva tutkinto 24

Konservatorio-opetusta antavan opettajan opetusvelvollisuudet

Yliopettaja 20

Lehtori 22

LÄHTEET

Autio, V., Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M., Koski, L., Lehtinen, J., Montén, S., Taipale, U. ja Vasara, A.. (1999). Ammatillinen koulutus 2010. Työvoiman tarve vuonna 2010 ja ammatillisen koulutuksen mitoitus. Opetushallitus. Helsinki 1999.

Heino, T. & Ojala M-L. (toim.) (1999). Musiikkioppilaitosten perusopetuksen arviointi 1998. Arviointi 1/1999. Opetushallitus. Helsinki.

Kangas, A. & Hirvonen, J. (2001). Kulttuuriprojekti – Euroopan unionin rakennerahastot, kulttuuri ja välineet. Opetusministeriön EU-rakennerahastot -julkaisu 7/2001. Helsinki.

Karhunen, P. (1998). Musiikkialan korkeakoulutus ja työmarkkinat. Selvitys Sibelius-Akatemiassa opiskelleiden työllisyystilanteesta ja koulutustyytyväisyydestä. Tilastotietoja taiteesta nro 18. Taiteen keskustoimikunta ja Sibelius-Akatemia. Helsinki .

Kirkkohallitus 2001. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2000. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Helsinki.

Kouluhallitus (1986). Vapaan sivistystyön osaston tutkimuksia ja selvityksiä 2/1986. Kouluhallituksen moniste. Helsinki..

Kouluhallitus (1990). Aikuiskasvatusosaston tutkimuksia ja selvityksiä 1/1990. Kouluhallituksen moniste. Helsinki.

Koulutusta koskeva lainsäädäntö. <http://www.finlex.fi>

Oesch, P. (1997). Julkiset kulttuurimäärärahat 1994. Tilastotietoa taiteesta 15a. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.

Oesch, P. (2001). Yritysten tuki taiteelle 1999. Tilastotietoa taiteesta. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.

Opetus ja oppiminen. Kohti oppivaa yhteiskuntaa. Yhteenveto EU:n komission Valkoisesta Kirjasta ja opetusministeriön päätelmät. Opetusministeriö 1996.

Opetushallitus (1993). Ammatillisten musiikkioppilaitosten kehittäminen. Opetushallituksen 9.2.1993 asettama työryhmä. Opetushallituksen moniste 28.5.1993. Helsinki.

Opetushallitus (1997). The Conservatories of Finland. Report of International Evaluation Team. October 1997. National Board of Education. Helsinki.

Opetushallitus (2001). Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen käyttökustannukset vuonna 2000. Moniste 22/2001. Helsinki.

Opetushallitus (2001–2002), Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmä OPTI. 2001–2002. Opetushallitus.

Opetusministeriö (1995). Koulutus ja tutkimus 2000. Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 1995–2000. Opetusministeriö. Helsinki.

Opetusministeriö (2001). Koulutus ja tutkimus vuosina 1999–2004. Kehittämissuunnitelma 29.12.1999. Opetusministeriö. Helsinki.

Opetusministeriö (2002a). Aluekehittämisstrategia vuosina 2003–2013. Helsinki.

Opetusministeriö (2002b). Ammattikorkeakoululakityöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 19:2002. Helsinki.

Opetusministeriö (2002 c). Maisteritutkintojen tavoitteet tulosopimuskaudeksi 2004–2006. Tulosopimusasiakirja. Opetusministeriö. Helsinki.

Opetusministeriön työryhmän kysely 15.1.2002 (Dnro 34/043/2001) musiikkialan ammatillisesta peruskoulutuksesta konservatorioille ja muille musiikkialan ammatillista peruskoulutusta antaville yksiköille. Helsinki.

Opetusministeriön työryhmän kysely 15.1.2002 (Dnro 34/043/2001) ammattikorkeakoulujen musiikkialan koulutuksesta ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien johtajille. Helsinki.

Opetusministeriön työryhmän kysely 15.1.2002 (Dnro 34/043/2001) Sibelius-Akatemian musiikkialan perustutkintoon johtavasta yliopistokoulutuksesta Sibelius-Akatemian opintoasianpäällikölle. Helsinki.

Opetusministeriön työryhmän kysely 25.1.2002 (Dnro 34/043/2001) musiikkialalla työskentelevien määräästä Ohjelmatoimistojen Liiton ja Rocktoimistojen Liiton jäsenyrityksille sekä eräille muille musiikkialan esiintyjä välittävälle yrityksille. Helsinki.

Opetusministeriön työryhmän (Dnro 34/043/2001) ja Suomen musiikkioppilaitosten liiton yhteistyössä tekemä kysely liiton jäsenoppilaitoksille 5.2.2002. Opetusministeriö. Helsinki.

Opetusministeriön AMKOTA- ja KOTA-tietorekisterit (2002). Opetusministeriön ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevat tietokannat. Helsinki.

Opetustoimen kustannus- ja suoriteraportit vuodelta 2001 (2002). Ennakkotiedot 29.4.2002. Opetushallitus. Helsinki.

Opetustoimen kustannusraportit vuodelta 2000 (2.10.2001): Taiteen perusopetus, käyttökustannukset toiminnoittain. Opetushallitus. Helsinki.

Pajala, S. ja Lempinen, P. (2001). Pitkä tie maisteriksi. Selvitys 1985, 1998 ja 1991 yliopistoissa aloittaneiden opintojen kulusta. Otus rs 22/2001. Helsinki.

Porna, I. (2000). Taiteen perusopetuksen vuosikirja 2000. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Nikkonen, A., Ravintolamuusikot perinteisinä ja postmoderneina pätkä- ja vuokratyöläisinä. Työpoliittinen Aikakauskirja 2/2002. Työministeriö. Helsinki.

Niinikoski, M-L. (1995), Orkesterimuusikko. Selvitys orkesterimuusikoiden koulutus- ja työllisyysstilanteesta. Sibelius-Akatemia. Opintotoimisto. Helsinki.

Ruohonen, R. (2002), Muistio elinkeinoelämän taiteelle ja kulttuurille suuntaaman tuen muodosta ja määrästä Suomessa. Opetusministeriö. Helsinki 17.4.2002.
www.minedu.fi/julkaisut/pdf/elinkeinoelama.pdf

Sibelius-Akatemia (2002). Sibelius-Akatemian opiskelija- ja tutkintotilastot 1990–2002. Helsinki.

Suomen musiikinopettajien liitto ry 2000. Jäsenkysely syyskuussa 2000. Suomen musiikinopettajien liitto ry. Helsinki.

Suomen Sinfoniaorkesterit ry. (2002). Toimintakertomus 2001. Tietoja jäsenorkestereista kalenterivuodelta 2001. Helsinki.

Taide on mahdollisuuksia (2002). Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taitelijapoliittiseksi ohjelmaksi. Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO. Opetusministeriö. Helsinki 2002.
www.minedu.fi/julkaisut/pdf/TAO.pdf

Tilastokeskus (2001). Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1991 ja 1999. Minkkinen, V., Pääkkönen, H. ja Liikkanen, M. Kulttuuri ja viestintä 2001:5. Helsinki.

Tilastokeskus (2002). Kulttuuritilasto 2001, SVT, Kulttuuri ja viestintä 2002:1. Helsinki.

Tilastokeskus (2002). Oppilaitostilastot 1994–2002. Helsinki.

Tilastokeskus (2002). Sijoittumistietopalvelu. Helsinki 2002. www.stat.fi.

Tilastokeskus (2002). Tilastokeskuksen vuoden 2000 väestölaskennan ennakkotiedot. Helsinki 2002.

Tilastokeskus (2001), Työvoimatutkimus 1995–2000. Helsinki.

Tilastokeskus (2002), Työssäkäyntitilastot 1995–2000. Helsinki.

Työministeriö 2002. Työministeriön työnvälitystilastot 1994–2002. Helsinki.

Työssäoppimisen opas opettajille ja kouluttajille. Kehittyvä koulutus 5/1998. Opetushallitus. Helsinki.

Työvoima 2020. Työllisyys vuosituhannen alussa. Väliraportti. Työpoliittisia tutkimuksia nro 234. Työministeriö. Helsinki .

Valtion tulo- ja menoarvioesitys 1991 (1990). Hallituksen esitys eduskunnalle valtion tulo- ja menoarvioesitykseksi vuodelle 1991. Helsinki.

Valtion erityismenoarvio vuodelle 1991. Opetusministeriön hallinnonala. Valtiokonttori. Helsinki 1991.

Valtion talousarvioesitys 2002 (2001). Hallituksen esitys eduskunnalle valtion tulo- ja menoarvioesitykseksi vuodelle 2002. Helsinki.

Valtioneuvoston päätös 1986. Valtioneuvoston päätös 3.4.1986 kouluhallituksen alaisen ammatillisen koulutuksen kehittämisohjelmasta vuosille 1986–88. Helsinki 1986.